

Handel ludźmi
– podstawowe informacje
dla pracowników urzędów pracy

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
DEPARTAMENT RYNKU PRACY

Urszula Kozłowska

HANDEL LUDŹMI
– podstawowe informacje
dla pracowników urzędów pracy

Zeszyt Metodyczny Pośrednika Pracy

NR 3 (12)

Warszawa 2011

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

Redakcja:

Monika Dąbrowska

Projekt okładki:

Kamex – Robert Grzelec

Zdjęcie na okładce:

„Na drodze bez wyjścia” – Agnieszka „Atamanka” Kasprzak

Fotoskład:

Agencja Pinek – Piotr Krojec

Copyright © by Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011

ISBN 978-83-?????-??-?

Wydawca:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

Druk:

ZWP MPiPS

O autorce

Urszula Kozłowska – pracownik Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, ekspert Zespołu ds. Handlu Ludźmi w ww. Departamencie od 2007 roku. Bierze czynny udział w pracach międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi oraz jego Grupy Roboczej. Zajmuje się przygotowaniem analiz nt. zjawiska handlu ludźmi, bierze udział w pracach nad przygotowaniem założeń i projektów kolejnych „Krajowych Planów Działań przeciwko Handlowi Ludźmi”.

W swojej pracy zajmuje się w szczególności problematyką handlu ludźmi do pracy przymusowej, a także współpracą międzynarodową w tym zakresie m.in. z Unią Europejską, ONZ, Grupą Zadaniową ds. Handlu Ludźmi Rady Państw Morza Bałtyckiego, OBWE.

Uczestniczy jako prelegentka w szkoleniach prowadzonych dla grup zawodowych zajmujących się zapobieganiem bądź zwalczaniem przestępstwa handlu ludźmi m.in. dla policji, straży granicznej, prokuratury, inspekcji pracy, pracowników konsulatów, itp.

Współpracowała z Ośrodkiem Badań Handlu Ludźmi działającym w ramach Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, a przed jego powstaniem z Katedrą Kryminologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Autorka artykułów dotyczących problematyki handlu ludźmi pt.: *Problematyka prawna – handel ludźmi w dokumentach międzynarodowych ratyfikowanych przez Polskę, Analiza statystyk dotyczących zjawiska handlu ludźmi.*

SPIIS TREŚCI

1	Wstęp	7
2	Wprowadzenie	9
3	Charakterystyka zjawiska handlu ludźmi	11
3.1	Definicja handlu ludźmi	11
3.2	Charakterystyka najczęstszych form handlu ludźmi	13
3.3	Zmiany trendów zjawiska handlu ludźmi w ostatnich latach	17
3.4	Przepisy międzynarodowe – wybrane akty prawa międzynarodowego ratyfikowane przez Polskę	21
4	Działania międzyresortowe podejmowane w celu zwalczania handlu ludźmi i przeciwdziałaniu temu zjawisku	25
4.1	Krajowe Plany Działań	25
4.2	Międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi ..	26
5	Zakres kompetencji instytucji zaangażowanych w system zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w Polsce (Policja, Straż Graniczna, Prokuratura, Inspekcja Pracy, Ministerstwo Spraw Zagranicznych)	29
5.1	Policja	29
5.2	Straż Graniczna	30
5.3	Prokuratura	31
5.4	Państwowa Inspekcja Pracy	32
5.5	Wojewodowie	33
5.6	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	33

6 Zasady wsparcia ofiar handlu ludźmi (pomoc w ramach Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi oraz w ramach systemu pomocy społecznej)	35
6.1 Zasady wsparcia w ramach Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi	35
6.2 Zasady udzielenia wsparcia ofiarom cudzoziemskim	37
6.3 Legalizacja pobytu cudzoziemca na terenie Polski	38
6.4 Zakres potrzeb i oczekiwań ofiar handlu ludźmi	39
6.5 Jaką pomocą może być objęta osoba, wobec której dopuszczono się łamania praw pracowniczych?	41
6.6 Powrót ofiar cudzoziemskich do kraju pochodzenia	42
6.7 Zasady wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej	43
7 Charakterystyka handlu ludźmi do pracy przymusowej	47
7.1 Problem handlu ludźmi do pracy przymusowej, charakterystyka statystyczna wraz z opisem profilu ofiar	47
7.2 Polacy jako ofiary handlu ludźmi poza granicami kraju	50
7.3 Cudzoziemcy jako ofiary handlu ludźmi w Polsce	52
7.4 Problem granicy między handlem ludźmi do pracy przymusowej a łamaniem praw pracowniczych	53
7.5 Oczekiwania cudzoziemców wobec pracodawców a zjawisko pracy przymusowej ..	59
7.6 Wskaźniki dotyczące pracy przymusowej stosowane przez Międzynarodową Organizację Pracy	60
7.7 Przestępstwa towarzyszące handlowi ludźmi do pracy przymusowej	64
8 Współpraca na poziomie regionalnym na przykładzie Mazowieckiego Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi	67
9 Rola pracowników powiatowych urzędów pracy odpowiedzialnych za problematykę pośrednictwa pracy w kraju i za granicą – przekazywanie informacji klientom urzędu pracy i odpowiednim instytucjom	69
9.1 Zadania pracownika urzędu pracy	71

10	Praktyczna informacja dla pracowników powiatowych urzędów pracy	75
10.1	Rozmowa z obywatelem RP poszukującym pracy za granicą (warunki zorganizowania bezpiecznego wyjazdu za granicę)	75
10.2	Rozmowa z cudzoziemcem poszukującym pracy (warunki legalnego zatrudnienia)	77
10.3	Rozmowa z cudzoziemcem poszukującym pomocy	79
11	Adresy instytucji zajmujących się problematyką handlu ludźmi i pomocą ofiarom	83
12	Wykaz ambasad i konsulatów RP w Europie i Ameryce Północnej	89
13	Instytucje publiczne o zasięgu lokalnym	101
13.1	Pomoc Społeczna	101
13.2	Okręgowe Inspektoraty Pracy	101
14	Przepisy międzynarodowe – wybrane akty prawa międzynarodowego ratyfikowane przez Polskę – suplement	103
14.1	Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi	103
14.2	Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej	126
14.3	Decyzja Ramowa Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi	137

1 WSTĘP

Przekazujemy Państwu kolejne wydawnictwo z serii Zeszytów Metodycznych dla Pośredników Pracy. Podejmujemy w nim zupełnie nowy, ważny społecznie temat dotyczący zjawiska handlu ludźmi.

Handel ludźmi jest jedną z form współczesnego niewolnictwa. Polega na wykorzystaniu jednego człowieka przez drugiego w celu czerpania z tego tytułu korzyści. Zjawisko to przybiera wiele różnych form i rodzi zagrożenia dla wielu grup. Ofiary handlu ludźmi wykorzystywane są m.in. w prostytucji, w żebractwie, w pracy przymusowej ponad siły czy do popełniania przestępstw. Ofiarą handlu ludźmi można stać się poprzez podstęp, oszustwo, groźbę, użycie siły, wykorzystanie słabości czy wskutek podania środków odurzających. Mimo podejmowanych działań prewencyjnych i karnych przez rządy państw całego świata, skala zjawiska jest wciąż ogromna, a jego indywidualne skutki – często bardzo dramatyczne.

Prawdopodobieństwo spotkania przez pracowników urzędów pracy w codziennej pracy potencjalnej lub rzeczywistej ofiary handlu ludźmi jest niestety coraz większe. Jak pokazują statystyki i raporty instytucji krajowych i międzynarodowych powołanych do walki z handlem ludźmi, przestępstwa związane z handlem ludźmi rejestrowane są w Polsce coraz częściej. Zagrożenie tworzy z jednej strony fakt, że wielu Polaków, całkowicie nieprzygotowanych, poszukuje pracy zarobkowej w innych krajach, z drugiej strony na terenie Polski coraz częściej mamy do czynienia z działalnością zorganizowanych grup przestępczych, które rekrutują w krajach Europy Wschodniej, Azji czy Afryki osoby do pracy przymusowej w Europie. Odnotowano wiele przypadków gdy osoby takie były wykorzystywane do różnych celów przestępczych na terenie naszego kraju, choć częściej pobyt w Polsce jest dla tych osób tylko etapem w podróży do miejsca docelowego.

W listopadzie 2010 roku zorganizowaliśmy seminarium poświęcone problematyce handlu ludźmi, w czasie którego szeroko prezentowane były najważniejsze zagadnienia dotyczące tego zjawiska. Jednak ze względu na ograniczone możliwości organizacyjne uczestniczyła w nim niewielka grupa pracowników urzędów pracy. Dlatego przygotowaliśmy specjalną publikację, która umożliwi wszystkim pracownikom Publicznych Służb Zatrudnienia zapoznanie się z najważniejszymi informacjami na temat samego zjawiska, jak również z instytucjami, które tworzą **system zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w Polsce.**

Publiczne Służby Zatrudnienia nie są zobowiązane do konkretnych działań w ramach tego systemu, jednak z racji swoich ustawowych zadań powinny włączyć się w szeroko

rozumiany nurt działań prewencyjnych mających na celu przeciwdziałanie zjawisku handlu ludźmi i wsparcie dla jego ofiar.

Mamy nadzieję, że publikacja ta będzie dla Państwa źródłem informacji przydatnych w pracy i przyczyni się do ochrony wielu klientów przed niebezpieczeństwem stania się ofiarą handlu ludźmi, a w przypadku tych, którzy czują się zagrożeni lub stali się już ofiarami handlu ludźmi, pomoże w pokierowaniu ich do właściwych służb, które mogą im w należyty i skuteczny sposób pomóc.

Życzymy Państwu przyjemnej lektury.

Departament Rynku Pracy

2 WPROWADZENIE

Handel ludźmi to przestępstwo godzące w godność człowieka, które można nazwać współczesną formą niewolnictwa. Handel ludźmi polega na wykorzystaniu człowieka i czerpaniu z jego pracy korzyści o charakterze materialnym i niematerialnym. Ofiary handlu ludźmi wykorzystywane są m. in. w prostytucji, do pracy przymusowej, do popełniania przestępstw, w żebractwie itp. Jest to przestępstwo brutalne – często, choć nie zawsze, popełniane z użyciem przemocy fizycznej bądź psychicznej.

Handlem ludźmi trudnią się najczęściej zorganizowane grupy przestępcze, posiadające złożoną strukturę. Przestępstwo to ze względu na swój skomplikowany charakter oraz niechęć ofiar do jego ujawniania jest trudno identyfikowane przez organy ścigania, wiąże się zatem dla sprawców z małym ryzykiem wykrycia. Z drugiej strony przestępstwo to łączy się z osiąganiem dużych zysków, których konfiskata, nawet w przypadku wykrycia sprawców, jest niezwykle trudna.

Chociaż możliwe jest wskazanie grup w większym stopniu zagrożonych tym zjawiskiem, jak np. osób małoletnich, osób będących w trudnej sytuacji życiowej bądź osób niezdolnych do podejmowania celu podejmowanego działania, to jednak, jak pokazały liczne przypadki, ofiarą tego przestępstwa może stać się każdy.

Jedną z form handlu ludźmi jest wykorzystywanie ludzi do pracy przymusowej. Przestępstwem tym są zagrożeni zarówno obywatele Polski wyjeżdżający za granicę w celu podjęcia pracy, jak i pracujący w Polsce, a także przyjeżdżający do Polski cudzoziemcy. Do tej pory nie zidentyfikowano przypadków handlu ludźmi do pracy przymusowej, w których pokrzywdzonymi byli polscy obywatele w Polsce. Niemniej można przypuszczać, iż tak jak istnieje w Polsce handel ludźmi obywatelami polskimi w celach wykorzystania seksualnego, tak może mieć miejsce zjawisko handlu obywatelami polskimi do pracy przymusowej na terenie naszego kraju. Łamanie przepisów kodeksu pracy może być jednym z symptomów tego zjawiska.

Dlatego tak istotne jest podejmowanie działań prewencyjnych, czy to w postaci akcji informacyjnych skierowanych do ogółu społeczeństwa czy do profesjonalistów, którzy mogą zetknąć się z tym zjawiskiem. Pracownicy powiatowych urzędów pracy mogą być tymi, do których zwrócą się o pomoc osoby poszukujące lub zamierzające poszukiwać pracy za granicą. Wśród nich mogą być osoby, które nie posiadają odpowiedniej wiedzy, w jaki sposób powinny zorganizować wyjazd za granicę, czy też na co powinny zwrócić szczególną uwagę dokonując wyboru rodzaju i miejsca pracy. Kontakt z pracownikiem urzędu pracy może być dla tych osób jedyną szansą, by takie informacje otrzymać.

Z przeprowadzonego w lutym 2010 roku badania opinii publicznej na temat handlu ludźmi¹ wynika, że Polacy mają bardzo powierzchowną wiedzę na temat tego zjawiska. Okazało się, że spośród osób objętych badaniem 36% w ogóle nie dostrzega faktu, że handel ludźmi to zjawisko, które może występować na terenie naszego kraju. Co więcej, ponieważ wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy może wiązać z ryzykiem stania się ofiarą handlu ludźmi zbadano, czy respondenci dysponują wiedzą o zasadach bezpiecznego wyjazdu za granicę. Badanie wykazało jednak, że jedna czwarta respondentów nie wiedziała, co zrobić, by bezpiecznie zorganizować wyjazd za granicę².

Drugą grupą potencjalnych klientów urzędów pracy mogą być cudzoziemcy poszukujący pracy w Polsce, w szczególności osoby, które chcą znaleźć zatrudnienie u innego niż dotąd pracodawcy. Wiele z tych osób mogło zostać oszukanych w poprzednich miejscach pracy. Istotne jest zatem zrozumienie sytuacji, w której cudzoziemcy się znaleźli. Jest ona zbliżona do sytuacji naszych obywateli wykorzystanych w innych krajach. Tak, jak oczekivalibyśmy profesjonalnego podejścia służb publicznych w krajach, w których doszło do wykorzystania Polaków, tak oczywistym obowiązkiem polskich instytucji jest udzielenie pomocy i wsparcia cudzoziemskim ofiarom w Polsce, tym bardziej, że sprawcami oszustwa bądź wykorzystania bardzo często, choć niewyłącznie są obywatele polscy.

W Polsce od wielu lat budowany jest system zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi: istnieją specjalne komórki w służbach policyjnych, istnieje system wsparcia ofiar w ramach pomocy społecznej, powołano także Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi (realizowane jako zadanie publiczne przez organizację pozarządową). Poprzez system szkoleń poszerza się także grono tych, którzy posiadają wiedzę o handlu ludźmi. Zadaniem spoczywającym na wszystkich osobach, które działają w tym systemie jest z jednej strony prewencja polegająca na informowaniu osób potencjalnie zagrożonych, z drugiej strony przekazywanie informacji o ewentualnych podejrzaniach wyznaczonym do tego celu instytucjom, przede wszystkim Policji i Straży Granicznej, ale także Państwowej Inspekcji Pracy. Kolejne zadanie, niezwykle istotne z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa ofiarom czy potencjalnym ofiarom handlu ludźmi, to przekazywanie informacji o instytucjach, do których można zwrócić się o pomoc.

---

¹ Badanie zostało przeprowadzone w wyniku współpracy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z Ambasadą Wielkiej Brytanii oraz zaproszonych ekspertów oraz dzięki wsparciu finansowemu Ambasady Wielkiej Brytanii.

² *Spółeczna świadomość zagrożeń związanych z handlem ludźmi i podejmowaniem pracy za granicą. Wyniki badania TNS OBOP*, <http://www.tnsglobal.pl/handelludźmi>, s.102.

3 CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA HANDLU LUDŹMI

3.1 DEFINICJA HANDLU LUDŹMI

W dniu 8 września 2010 roku weszła w życie nowelizacja kodeksu karnego³ wprowadzająca definicję handlu ludźmi (art. 115 § 22 k.k.):

„**Handlem ludźmi** jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej,
2. uprowadzenia,
3. podstępu,
4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą

– **w celu jej wykorzystania**, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka lub w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1-6”.

Istotą handlu ludźmi jest działanie polegające na wykorzystaniu drugiego człowieka. Manipulacja, jakiej dopuszczają się sprawcy w celu rekrutacji przyszłych ofiar (np. w postaci zastraszenia, oszustwa bądź stosowania tzw. mechanizmu długu do spłacenia) jest przyczyną, dla której uznano, iż o handlu ludźmi należy mówić również wtedy, gdy do wykorzystania doszło za zgodą ofiary.

³ Dz. U. z 2010 r., Nr 98, poz. 626.

Handel ludźmi to przestępstwo zagrożone karą od 3 lat pozbawienia wolności. Nowelizacja kodeksu karnego wprowadziła również karalność **przygotowań do popełnienia przestępstwa handlu ludźmi.**

Art. 189a k.k.

- § 1.** Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.
- § 2.** Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Przed nowelizacją Kodeksu karnego przestępstwo handlu ludźmi było spenalizowane w art. 253 § 1 k.k. Dodatkowo art. 204 § 4 k.k. penalizował zachowanie polegające na zwabieniu lub uprowadzeniu innej osoby w celu uprawiania prostytucji za granicą, a zatem zachowanie stanowiące jedną z form handlu ludźmi.

W wyniku nowelizacji treść art. 253 § 1 k.k. została zmieniona, m.in. zapis o braku znaczenia zgody ofiary na jej wykorzystanie został przeniesiony z artykułu penalizującego ten czyn do definicji handlu ludźmi, co stanowiło zabieg wyłącznie redakcyjny.

Jednocześnie ustawodawca dokonał uporządkowania przepisów przenosząc artykuł art. 253 § 1 k.k. penalizujący przestępstwo handlu ludźmi z rozdziału przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu do rozdziału przestępstw przeciwko wolności (XXIII). Artykuł ten został oznaczony jako art. 189a k.k., natomiast art. 204 § 4 k.k. usunięto z Kodeksu uznając, że przestępstwo to wyczerpuje znamiona czynu penalizowane w art. 189a k.k.

Ponadto do art. 240 § 1 k.k. penalizującego brak niezwłocznego zawiadomienia organu powołanego do ścigania przestępstw o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu określonego czynu zabronionego dodano art. 189a k.k. Czyn ten zagrożony jest karą do 3 lat pozbawienia wolności. Przestępstwa nie popełnia osoba, która zaniechała zawiadomienia ww. organu mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że ww. organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego (§ 2). Ponadto nie podlega karze osoba, która zaniechała zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jej samemu lub jej najbliższym (§ 3).

Do tej pory w Polsce handel ludźmi definiowano posługując się definicjami aktów prawa międzynarodowego:

- *Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi*, uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 15 listopada 2000 r., ratyfikowanego przez Polskę w dniu 26 września 2003 r. (tzw. Protokół z Palermo);

- Decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej (2002/629/WSiSW) z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi;
- Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 r. (konwencja weszła w życie w stosunku do Polski dnia 1 marca 2009 r.).

W praktyce korzystanie z przepisów prawa międzynarodowego nastęrczało jednak wiele trudności. Dlatego obowiązująca definicja opiera się na ww. aktach prawa międzynarodowego, dostosowuje używane pojęcia do znanych przez polskiego ustawodawcę, tym samym ułatwiając praktykom posługiwanie się definicją handlu ludźmi.

3.2 CHARAKTERYSTYKA NAJCZĘSTSZYCH FORM HANDLU LUDŹMI

Handel ludźmi w celach wykorzystania seksualnego

Handel ludźmi w celach wykorzystania seksualnego nadal pozostaje najczęstszą formą handlu ludźmi. Ofiarami tej formy przemocy są zwykle młode kobiety, którym sprawcy obiecują atrakcyjną pracę za granicą, np. w charakterze pomocy domowych czy kelnerek. Część ofiar zmuszana jest do świadczenia usług seksualnych przez sprawców, którzy wcześniej zdobyli zaufanie kobiety, udając zaangażowanie uczuciowe. Z kolei część ofiar świadomie podejmuje decyzję o pracy w charakterze prostytutki ze względu na trudną sytuację życiową, w której się znalazły. Często jednak wcześniejsze zasady „zatrudnienia” są zmieniane przez sprawców, którzy przejmują kontrolę nad ofiarami i w ten sposób rozpoczynają etap ich wykorzystywania.

Ofiarami handlu ludźmi w celach wykorzystania seksualnego stają się nie tylko kobiety czy nastolatki. We wrześniu 2010 roku hiszpańska policja rozbiła siatkę handlarzy mężczyznami werbowanymi w Brazylii. Większość ofiar była przekonana, że będzie pracować w charakterze modeli i tancerzy w klubach nocnych. Przypuszcza się, że niektórzy mężczyźni mieli świadomość, że jadą do Hiszpanii oferować swoje usługi seksualne.

Policja oszacowała, że sprawcy sprowadzili do Hiszpanii ok. 60-80 mężczyzn⁴.

Przypadek 1.

W 2009 roku polska policja wykryła przypadek werbunku Polek będących w trudnej sytuacji materialnej do rzekomej pracy w charakterze sprzątaczek na terenie Niemiec. Sprawcy zabierali pokrzywdzonym dokumenty tożsamości tłumacząc, że w ten sposób pomogą w wypełnieniu wszelkich formalności związanych z podjęciem pracy za granicą. W rzeczywistości kobiety były wywożone do agencji towarzyskiej, przetrzymywane w zamkniętej posesji,

---

⁴ *Hiszpania. Obława na handlarzy mężczyznami*, New York Times, 1 września 2010 r., <http://fakty.interia.pl/new-york-times/news/hiszpania-oblawa-na-handlarzy-meczczynami,1525997>

zastraszane, a następnie zmuszane do prostytucji. Ustalono, że w ten sposób członkowie grupy przestępczej zwerbowali kilkanaście osób⁵.

Przypadek 2.

Zorganizowana grupa przestępcza zajmowała się handlem ludźmi w celu eksploatacji seksualnej na terenie Polski, Niemiec i Austrii oraz czerpaniem korzyści majątkowych z prostytucji.

Ofiary były zmuszane do świadczenia usług seksualnych w agencjach towarzyskich prowadzonych w wynajmowanych mieszkaniach na terenie jednego z województw Polski. Ustalono, że podejrzani czerpali korzyści z nierządu ponad 60 kobiet. Proceder obejmował również przekazywanie prostytutek na określony czas do świadczenia usług seksualnych na terenie RFN.

Śledztwo w tej sprawie prowadzone było od 2006 roku. Dopiero w marcu 2009 roku na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego prokuratura skierowała do sądu akt oskarżenia przeciwko 33 osobom podejrzanych o handel ludźmi w Polsce, Niemczech i Austrii oraz czerpanie korzyści majątkowych z prostytucji⁶.

Handel ludźmi do pracy przymusowej

Handel ludźmi do pracy przymusowej jest coraz częściej identyfikowaną formą handlu ludźmi tak w Polsce, jak i w całej Europie. Ofiary są zmuszane do pracy w rolnictwie czy budownictwie. Werbunek osób do pracy odbywa się za pomocą Internetu bądź poprzez bezpośredni kontakt z rekruterem. Podobnie jak w przypadku handlu ludźmi w celach wykorzystania seksualnego ofiary pracy przymusowej podlegają kontroli sprawców, którzy dopuszczają się wobec nich przemocy fizycznej i psychicznej. Ofiary zmuszane są do wykonywania pracy przez wiele godzin, często nie otrzymując za nią wynagrodzenia, bądź otrzymując wynagrodzenie w wysokości pozwalającej jedynie na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.

Do przypadków wykorzystania dochodzi zarówno w stosunku do Polaków pracujących za granicą (patrz rozdział 7.2), jak i cudzoziemców podejmujących pracę w Polsce (patrz rozdział 7.3). Do tej pory organy ścigania nie ujawniły przypadków handlu ludźmi do pracy przymusowej w odniesieniu do obywateli polskich na terytorium Polski.

Handel ludźmi do żebractwa

Według prawa polskiego zjawisko żebractwa jest wykroczeniem, za które przewidziane są sankcje karne w formie: kary pozbawienia wolności, kary grzywny, kary nagany bądź aresztu. Kodeks wykroczeń⁷ wymienia następujące czyny:

⁵ *Sprawozdanie ze stanu zagrożenia przestępczością...*, oprac. w Centralnym Zespole dw. z Handlem Ludźmi KGP.

⁶ *Sprawozdanie ze stanu zagrożenia przestępczością...*, oprac. w Centralnym Zespole dw. z Handlem Ludźmi KGP.

⁷ Ustawa kodeks wykroczeń (Dz. U. z 1971 r., Nr 12, poz. 114 z późn. zm.).

- art. 58 § 1 k.w.** – żebractwo w miejscu publicznym;
- art. 58 § 2 k.w.** – żebractwo w miejscu publicznym dokonywane w sposób natarczywy lub oszukańczy;
- art. 104 k.w.** – skłanianie do żebrania małoletniego lub osoby bezradnej albo pozostającej w stosunku zależności lub oddanej pod opiekę danej osoby.

W związku z podejrzeniami powiązania tego procederu ze zjawiskiem handlu ludźmi Centralny Zespół dw. z Handlem Ludźmi Komendy Głównej Policji opracował *Koncepcję zwalczania handlu ludźmi w aspekcie zmuszania ofiar do żebractwa*, która w listopadzie 2008 roku została przekazana do służbowego wykorzystania Wydziałom Kryminalnym komend wojewódzkich Policji oraz Komendy Stołecznej Policji.

Głównym założeniem koncepcji jest polecenie przekazywania przez pionów prewencji Policji informacji o udokumentowanych przypadkach czynów żebractwa (tj. czynów z art. 58§ 1 i 2 k.w. oraz art. 104. k.w.) do pionów kryminalnych Policji w celu weryfikacji ich związków z przestępstwem handlu ludźmi oraz zbadaniem zorganizowanego charakteru tej przestępczości. Wskazano także na potrzebę podejmowania przez pionów prewencji Policji działań prewencyjnych oraz zalecono prowadzenie kontroli miejsc, w których nasilony jest proceder żebractwa.

Dotychczas w Polsce zapadł jeden wyrok dotyczący zmuszania Ukrainek do żebrania wraz z małoletnimi.

Od 2005 roku na terenie południowo-wschodniej Polski działała zorganizowana międzynarodowa grupa przestępcza zajmująca się sprzedażą z Ukrainy do Polski kobiet z biednych rodzin wraz z ich małoletnimi dziećmi. Osoby te były następnie wykorzystane do pracy przymusowej polegającej na żebraniu na ulicach czterech miast w Polsce. Werbowaniem kobiet na terenie Ukrainy zajmowało się dwóch mężczyzn oraz inne nieustalone osoby. Sprawcy zajmowali się również załatwianiem formalności związanych z uzyskaniem przez werbowane kobiety paszportów oraz wiz pobytowych w Konsulacie RP na Ukrainie. Po przyjeździe do Polski pod pozorem meldunku sprawcy odbierali kobietom paszporty, pozostawiając im w razie legitymowania przez Policję kartę czasowego pobytu na terenie Polski.

Sprawcy obiecywali kobietom dobrze płatną pracę w postaci opieki nad starszymi osobami lub pracę w handlu na bazarach. Namawiali je również, aby zabrały ze sobą dzieci, gdyż pomoże im to w przekroczeniu granicy. W rzeczywistości kobietom odbierano dzieci i oddawano innym kobietom. W ten sposób sprawcy przejmowali kontrolę nad ofiarami. Kobiety otrzymywały wózki inwalidzkie, które miały być wykorzystywane podczas żebrania przez dzieci w celu wzbudzenia u przechodniów współczucia. Wśród pokrzywdzonych był też kaleki mężczyzna zmuszany do żebrania na cmentarzach.

Sprawcy ustalili, że żebrzące kobiety powinny wypracować dziennie 200 zł, po czym „zarobione” w ten sposób pieniądze były im odbierane.

Jeśli kobiety odmawiały świadczenia tego rodzaju pracy, były zastraszane i bite. W celu zniechęcenia ich do ucieczki członkowie grupy przestępczej opowiadali o opłacaniu i dobrych układach z funkcjonariuszami ukraińskiej Milicji. Organizatorzy procederu grozili kobietom odebraniem małoletnich dzieci. Ponadto, sprawcy nakazywali kobietom odpracowanie kosztów, jakie rzekomo ponieśli załatwiając formalności związane z przyjazdem kobiet do Polski⁸.

Przestępstwa o charakterze zbliżonym do handlu ludźmi

Wykorzystanie w prostytucji to jedna z form handlu ludźmi, zwyczajowo najbardziej kojarzona z tym przestępstwem i najczęściej występująca. Można podejrzewać, że wśród osób zidentyfikowanych przez organy ścigania jako ofiary przestępstw: seksualnego wykorzystania zależności (art. 199 k.k.), zmuszania do prostytucji (art. 203 k.k.), czerpania korzyści z cudzego nierządu (art. 204 § 1 i 2 k.k.) oraz czerpania korzyści z nierządu małoletniego (art. 204 § 3 k.k.) mogą znaleźć się pokrzywdzeni przestępstwem handlu ludźmi. Przestępstwo handlu ludźmi jest bowiem dość trudno identyfikowalne, a za dowody jego popełnienia mogą zostać uznane fakty, które w pierwszym etapie prowadzonego przez służby postępowania nakazywały przypuszczać, iż popełniono przestępstwo o zupełnie innym charakterze.

Art. 203

Doprowadzenie innej osoby do uprawiania prostytucji z użyciem przemocy, groźby bezprawnej, podstępny lub wykorzystania stosunku zależności lub krytycznego położenia

Art. 204

- §1** Nakłanianie innej osoby do uprawiania prostytucji lub ułatwianie uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej
- §2** Czerpanie korzyści majątkowych z uprawiania prostytucji przez inną osobę
- §3** Nakłanianie małoletniego do uprawiania prostytucji lub ułatwianie mu uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej bądź czerpanie korzyści majątkowych z uprawiania prostytucji przez małoletniego

Rozdział XXIII Kodeksu karnego Przestępstwa przeciwko wolności

Art. 189

Pozbawienie wolności

- dłużej niż 7 dni,
- połączone ze szczególnym udręczeniem.

⁸ *Sprawa dotycząca handlu ludźmi w celu uprawiania przez nich żebractwa*, oprac. A. Habało, R. Serwin, (w:) *Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 111-117.

Art. 191

Stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia
– w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności

Przestępstwa popełniane w związku z handlem ludźmi (przestępstwa towarzyszące)

Wymienione przestępstwa pozbawienia wolności czy stosowania przemocy wobec ofiar handlu ludźmi to przestępstwa popełniane w celu zachowania nad nimi kontroli. Z uwagi jednak na ciągłą zmianę charakteru tego zjawiska, przedstawiony katalog przestępstw powiązanych z handlem ludźmi oraz przestępstw, które mogą być popełniane w związku z handlem ludźmi należy uznać za katalog otwarty.

3.3 ZMIANY TRENDÓW ZJAWISKA HANDLU LUDŹMI W OSTATNICH LATACH

Nasilenie przestępstw handlu ludźmi w Polsce zaobserwowano na początku lat 90. Wówczas dominującą formą handlu ludźmi było wykorzystywanie kobiet do prostytucji, a Polska pełniła głównie rolę kraju pochodzenia ofiar handlu do pracy w tzw. seks-biznesie w Europie Zachodniej (głównie w Niemczech i Holandii). Po kilku latach stała się także krajem tranzytowym i krajem docelowym dla ofiar – cudzoziemek, kobiet pochodzących z krajów byłego ZSRR i innych krajów Europy Południowej i Wschodniej.

Obecnie Polska spełnia potrójną rolę:

- *kraju pochodzenia ofiar* – w przypadku pracy przymusowej w ostatnich latach obywatele RP wykorzystywani byli m.in. w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Szwecji czy we Włoszech),
- *kraju tranzytowego* – przez który odbywa się transfer ofiar z Europy Wschodniej do Europy Zachodniej,
- *kraju docelowego* – do którego ofiary handlu ludźmi pochodzące przede wszystkim z Ukrainy, Bułgarii, Rumunii oraz z Białorusi przywożone są do Polski w celach prostytucji.

Z uwagi na fakt, iż w Polsce nie istnieje jeden spójny system zbierania danych statystycznych o popełnianych przestępstwach, zaprezentowanie analizy statystycznej także w przypadku przestępstwa handlu ludźmi wymaga prezentacji danych pochodzących z wielu źródeł.

Dla potrzeby tej analizy ograniczono się do analizy danych policyjnych i prokuratorskich. Brak możliwości porównania danych wynika zarówno z faktu, iż dotyczą one różnych etapów prowadzonego postępowania (tj. od wykrycia przestępstwa i zidentyfikowania sprawców

do skierowania aktu oskarżenia do sądu), jak również możliwej różnej kwalifikacji prawnej czynów na etapie postępowania policyjnego i prokuratorskiego.

Dane policyjne

Jak wynika ze statystyk, od roku 2004 można zaobserwować systematyczny wzrost liczby postępowań wszczętych przez Policję z art. 253 § 1 k.k. Podczas gdy w latach 2004-2005, a zatem w pierwszych latach obowiązywania definicji handlu ludźmi zawartej w tzw. Protokole z Palermo, wszczynano nie więcej niż 5-6 postępowań rocznie, to w roku 2008 było ich 18, zaś w roku 2009 – 23. Z kolei w I połowie 2010 r. Policja wszczęła 8 postępowań z art. 253 § 1 k.k., w wyniku których 22 osoby zostały uznane za pokrzywdzone przestępstwem handlu ludźmi.

Liczba postępowań wszczętych w roku 2009 z art. 204 § 4 k.k.⁹ (uprowadzenie w celu uprawiania prostytucji za granicą), tradycyjnie uznawanego za przestępstwo handlu ludźmi, była niska – 2 postępowania. W I połowie 2010 roku Policja nie prowadziła żadnego postępowania z art. 204 § 4 k.k., co stanowi dowód właściwej kwalifikacji tych zjawisk jako handlu ludźmi.

Przestępstwo handlu ludźmi oraz przestępstwa z art. 204 k.k. polegające na nakłanianiu innej osoby do uprawiania prostytucji lub ułatwianiu jej uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej czy przestępstwo czerpania korzyści majątkowych z uprawiania prostytucji przez inną osobę mają podobny charakter. Z tego względu analiza zjawiska handlu ludźmi powinna obejmować również analizę statystyk tych przestępstw, które mogą mieć z nim związek.

W I połowie 2010 r. zaobserwowano niepokojącą tendencję polegającą na dość dużym wzroście liczby osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa z art. 204 k.k. W omawianym okresie Policja ujawniła 103 podejrzanych o przestępstwo stręczycielstwa, sutenerstwa i kuplerstwa, co stanowi ok. 65% liczby wszystkich podejrzanych o popełnienie tych czynów ujawnionych w całym roku 2009 (158 podejrzanych) i 2008 (156 podejrzanych). Dane te mogą i zapewne świadczą o skuteczniejszej identyfikacji tych zjawisk oraz fakcie rozpracowania grup przestępczych czerpiących korzyści z przestępstw mających związek ze zmuszaniem do prostytucji, ale niestety także o częstszym popełnianiu tego typu przestępstw.

Statystyki prokuratorskie za okres 1995-2009

W latach 1995-2009 polskie prokuratury zakończyły prowadzenie 596 postępowań przygotowawczych w sprawach dotyczących handlu ludźmi, z czego blisko 70% postępowań zakończono skierowaniem do sądu aktu oskarżenia, a ok. 30% umorzono.

---

⁹ W wyniku nowelizacji kodeksu karnego, z dniem 8 września 2010 r. art. 204 § 4 został usunięty.

Powodem umorzeń w zdecydowanej większości spraw (ponad 80%) był fakt niezaistnienia przestępstwa. Oznacza to, że w ocenie prokuratury nie udało się zebrać dostatecznych dowodów w sprawie na sformułowanie aktu oskarżenia.

Łącznie oskarżono 948 osób. Należy podkreślić, że w okresie 2001-2008 80,9% liczby oskarżonych stanowili obywatele Polski, natomiast pozostałe 19,1% stanowili cudzoziemcy, głównie obywatele Bułgarii¹⁰ i Ukrainy.

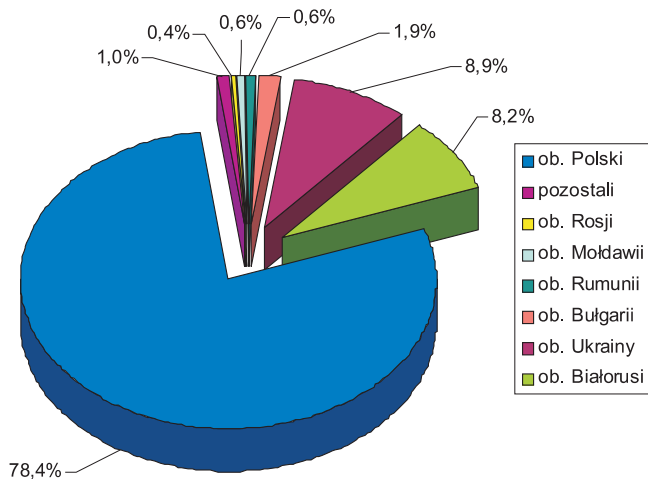
Tabela 1. Wyniki postępowań przygotowawczych w sprawach o handel ludźmi w latach 1995-2009

Rok	Liczba zakończonych postępowań	Liczba spraw zakończonych wniesieniem aktu oskarżenia	Liczba osób	
			oskarżonych	pokrzywdzonych
1995	20	18	43	205
1996	33	26	59	232
1997	37	31	58	163
1998	41	25	64	109
1999	17	14	24	109
2000	43	38	119	172
2001	49	35	71	93
2002	19	11	40	167
2003	45	30	134	261
2004	25	18	39	98
2005	31	19	42	99
2006	26	17	36	126
2007	48	28	62	1021
2008	53	28	78	315
2009	109	39	79	611
Ogółem	596	377	948	3781

W latach 1995-2009 ustalono 3781 pokrzywdzonych, z czego:

- 78,4% stanowili obywatele RP (2966 osób),
- 21,6% stanowili cudzoziemcy (815 osób).

¹⁰ Wiodącą rolę w handlu ludźmi do celów świadczenia usług seksualnych przejmują obecnie bułgarskie zorganizowane grupy przestępcze przemycające kobiety z Turcji, Bułgarii i Ukrainy. Część ofiar trafia następnie do agencji towarzyskich we Włoszech lub do współpracujących z tymi grupami grup na terenie Polski, *Informacja o stanie zagrożenia handlem ludźmi i prostytucją w Polsce w roku 2008*, oprac. w Zespole ds. Handlu Ludźmi w oparciu o informacje Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi KGP, Centralnego Biura Śledczego KGP i Komendy Głównej Straży Granicznej, (w): *Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu 2009*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 22.

Rycina 1. Ofiary cudzoziemskie handlu ludźmi wg danych prokuratorskich w latach 1995-2009 (w %)

Przedstawione dane wskazują na fakt dokonywania przestępstw handlu ludźmi przez Polaków na polskich obywatelach.

Z kolei większość cudzoziemskich ofiar to młode kobiety między 16 a 20 rokiem życia, z wykształceniem podstawowym, bezrobotne, o niskim statusie materialnym. Liczba ofiar cudzoziemskich w ciągu ostatnich dwóch lat wzrosła dość znacznie: w okresie 2008-2009 ujawniono łącznie 266 ofiar cudzoziemskich (tj. w roku 2008 – 94 ofiary, w 2009 – 172 ofiary). Dominują wśród nich obywatele dwóch państw: Ukrainy i Białorusi – łącznie stanowią oni 80,6% wszystkich cudzoziemskich ofiar ujawnionych na terenie Polski.

Ponadto od kilku lat jako ofiary handlu ludźmi, głównie w celach wykorzystania seksualnego, identyfikuje się obywatelki państw afrykańskich pochodzące z Nigerii, Egiptu, Dżibuti, Senegal czy Kenii. Mimo, że są to pojedyncze przypadki, potwierdzają one trend, który od kilku lat jest obserwowany również w Europie Zachodniej.

Coraz częściej identyfikuje się także przypadki handlu ludźmi do pracy przymusowej bądź przypadki łamania praw pracowniczych, które mogą okazać się przypadkami handlu ludźmi – ich ofiarami są często obywatele krajów sąsiadujących z Polską oraz obywatele krajów azjatyckich (m.in. Filipin, Tajlandii, Tadżykistanu czy Azerbejdżanu)¹¹.

¹¹ Patrz. str. 54.

3.4 PRZEPISY MIĘDZYNARODOWE – WYBRANE AKTY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO RATYFIKOWANE PRZEZ POLSKĘ

Organizacje międzynarodowe wydały w ubiegłym wieku i w pierwszej dekadzie XXI wieku wiele aktów prawnych, które dotyczą zjawiska handlu ludźmi.

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)

- *Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji*, otwarta do podpisu dnia 21 marca 1950 r. w Lake Success, ratyfikowana przez Polskę w 1952 r. (Dz. U. z 1952 r., Nr 41, poz. 278). Mimo zawężenia pojęcia handlu ludźmi wyłącznie do celów prostytucji wskazano, że przestępstwo to ściśle łączy się ze zjawiskiem migracji i dlatego uznano, że grupy migrantów powinny podlegać szczególnej ochronie i kontroli w miejscach pobytu i podczas podróży.
- *Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi*, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r., ratyfikowany przez Polskę dnia 26 września 2003 r. (Dz. U. z 2005 r., Nr 18, poz. 160). Według art. 3, handel ludźmi obejmuje m.in. wykorzystanie do pracy lub usług o charakterze przymusowym oraz niewolnictwo i praktyki podobne do niewolnictwa.
- *Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną*, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r., ratyfikowany przez Polskę dnia 26 września 2003 r. (Dz. U. z 2005 r., Nr 18, poz. 162) określił rodzaje przestępstw popełnianych w związku z wykorzystywaniem ludzi do pracy przymusowej (m.in. fałszowanie dokumentów podróży lub dokumentów tożsamości, przemyt migrantów) oraz wskazał na działania o charakterze prewencyjnym (m.in. zobowiązanie państwa do wzmocnienia środków kontroli granicznej czy do zapewnienia odpowiedniej jakości paszportów i dowodów).

Unia Europejska

- *Traktat o Unii Europejskiej* z 1992 r., w którym wskazano na potrzebę prowadzenia współpracy policyjnej celem zapobiegania i walki z przestępczością zorganizowaną.

- **Traktat Amsterdamski** (wszedł w życie dnia 1 maja 1999 r.) wprowadzający zmiany do Traktatu o Unii Europejskiej zawiera odniesienie *expressis verbis* do walki z handlem ludźmi: „zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa (ang. safety) w obszarze wolności, bezpieczeństwa (ang. security) i sprawiedliwości” osiągnięte jest przez „zapobieganie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej lub wszelkiej innej, w szczególności (...) handlu ludźmi i przestępstw przeciwko dzieciom” (art. 29).
- **Decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej (2002/629/WSiSW) z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi** (Dz. U. WE L 203 z dnia 1 sierpnia 2002 r.) uznaje za karalny handel ludźmi do celów wyzysku pracy lub usług danej osoby, w tym w formie co najmniej przymusowej lub obowiązkowej pracy lub usług (art. 1).
- **Decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej (2004/68/WSiSW) z dnia 22 grudnia 2003 r. w sprawie zwalczania seksualnego wykorzystywania dzieci i pornografii dziecięcej** (Dz. U. UE L 13 z dnia 20 stycznia 2004 r.) definiuje m.in. pornografię dziecięcą oraz wprowadza karalność pobierania treści o charakterze pornograficznym z udziałem dzieci ze stron internetowych również wtedy, gdy ich serwer znajduje się poza terytorium krajów UE.
- **Dyrektywa Rady Unii Europejskiej (2004/81/WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami** (Dz. U. UE L 261 z dnia 6 sierpnia 2004 r.) zawiera wskazania dotyczące udzielania pomocy obywatelom państw trzecich podczas okresu przeznaczanego na zastanowienie się oraz warunków wydania i przedłużenia dokumentu pobytowego.

Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP)

- **Konwencja Nr 29 MOP dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej**, przyjęta w Genewie dnia 28 czerwca 1930 r., ratyfikowana przez Polskę dnia 28 listopada 1958 r. (Dz. U. z 1959 r., Nr 20, poz. 122) zawiera definicję pracy przymusowej, która oznacza „wszelką pracę lub usługi wymagane od jakiejś osoby, pod groźbą jakiegokolwiek kary, i do których dana osoba nie zgłosiła się dobrowolnie” (art. 2 ust. 1).
- **Konwencja Nr 105 MOP o zniesieniu pracy przymusowej**, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1957 r., ratyfikowana przez Polskę dnia 23 czerwca 1958 r. (Dz. U. z 1959 r., Nr 39, poz. 240); RP zobowiązała się znieść pracę przymusową lub obowiązkową i nie korzystać z niej m.in. jako ze środka nacisku lub wychowania politycznego, środka dyscypliny pracy czy kary za udział w strajkach.

- **Konwencja Nr 182 MOP dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci**, przyjęta w Genewie dnia 17 czerwca 1999 r., ratyfikowana przez Polskę dnia 1 marca 2004 r. (Dz. U. z 2004 r., Nr 139, poz. 1474). Art. 3. Konwencji do „najgorszych form pracy dzieci” zalicza m.in. „pracę przymusową lub obowiązkową, pracę zagrażającą zdrowiu, bezpieczeństwu lub moralności dzieci”.

Rada Europy

- **Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi** z 2005 r., podpisana przez Polskę w tym samym roku, weszła w życie w stosunku do Polski dnia 1 marca 2009 r. Konwencja zawiera definicję handlu ludźmi zaczerpniętą z Protokołu z Palermo, nakazuje państwom-stronom m.in. wzmożenie kontroli granicznych nastawionych na wykrywanie osób przewożonych w ramach handlu ludźmi, szczególną dbałość o bezpieczeństwo dokumentów oraz ochronę cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi (zastosowanie procedury *czasu na zastanowienie* i pozwolenia na pobyt).

Zwalczanie handlu ludźmi nadal pozostaje jednym z priorytetowych działań podejmowanych przez Unię Europejską: stanowisko takie zostało wyrażone w tzw. *Programie Sztokholmskim* wskazującym na konieczność zwalczania poważnej przestępczości oraz przestępczości zorganizowanej, w tym handlu ludźmi. Jednocześnie wskazano na konieczność podjęcia współpracy z krajami trzecimi.

Ponadto, dostrzegając konieczność stworzenia ram prawnych dla skuteczniejszego systemu wsparcia i ochrony ofiar, a także dla ścigania sprawców tego przestępstwa, w 2008 roku na forum UE podjęto prace nad nowelizacją decyzji ramowej 2002/629/WSiSW w sprawie zwalczania handlu ludźmi, które w rezultacie zakończyły się opracowaniem projektu dyrektywy. Nowa dyrektywa została przyjęta przez Parlament Europejski 14 grudnia 2010 r., następnie zostanie skierowana do Rady Unii Europejskiej.

Unia, uznając zwalczanie handlu ludźmi za jeden z priorytetów, powołała Nieformalną Sieć Krajowych Sprawozdawców/Mechanizmów Ekwiwalentnych ds. Handlu Ludźmi (*An informal EU Network of National Rapporteurs or Equivalent Mechanisms on Trafficking in Human Beings*) służącą wymianie dobrych praktyk. W grudniu 2010 roku powołany został Unijny Koordynator ds. Handlu Ludźmi.

Obecnie w Komisji Europejskiej podejmowane są prace nad Zintegrowaną Strategią Unii Europejskiej, dotyczącą zwalczania handlu ludźmi i środków służących ochronie i wsparciu ofiar (w tym zagadnienia schematu kompensacji, bezpiecznego powrotu ofiar oraz reintegracji w ich kraju pochodzenia).

W lutym 2011 roku w stosunku do kolejnej grupy państw, w tym Polski, rozpocznie się proces oceny wdrożenia przez Państwa-Strony przepisów *Konwencji Rady Europy w sprawie*

działań przeciwko handlowi ludźmi, który zakończy się przedstawieniem Komitetowi Stron (*Committee of the Parties*) przez zespół ekspertów Rady Europy (GRETE) raportu wraz z zaleceniami dla Polski.

Z kolei na forum ONZ opracowany został Globalny Plan Działania w zakresie zwalczania handlu ludźmi (*The United Nations Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons*), w ramach którego zaleca się podjęcie działań w takich obszarach jak: zapobieganie handlowi ludźmi, ochrona i wsparcie ofiar, ściganie oraz wzmocnienie współpracy między instytucjami zaangażowanymi w zapobieganie i zwalczanie tego zjawiska, tak na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym.

4 DZIAŁANIA MIĘDZYRESORTOWE PODEJMOWANE W CELU ZWALCZANIA HANDLU LUDŹMI I PRZECIWDZIAŁANIU TEMU ZJAWISKU

Zmiany, jakie dokonały się w Polsce w roku 1989, w tym głównie otwarcie granic, miały wpływ na wzrost przestępczości o charakterze zorganizowanym, w tym nasilenie się zjawiska handlu ludźmi. Okazało się wówczas, że konieczne jest przyjęcie nowych rozwiązań w walce z tym zjawiskiem, a przede wszystkim zbudowanie krajowej strategii, która w sposób możliwie kompleksowy wyznaczałaby zadania dla instytucji, które powinny dysponować odpowiednimi narzędziami w celu zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi.

4.1 KRAJOWE PLANY DZIAŁAŃ

Rok 2001 to rok, w którym zapoczątkowano proces instytucjonalnego podejścia w Polsce do problematyki handlu ludźmi. W ramach Globalnego Programu Narodów Zjednoczonych przeciwko Handlowi Ludźmi, podpisano wówczas *Program współpracy pomiędzy Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskiej a Biurem ds. Walki z Narkotykami i Zapobiegania Przestępczości/Centrum Zapobiegania Przestępczości Międzynarodowej ONZ: „Reakcja prawno-karna na handel ludźmi w Czechach i Polsce”*. W ramach programu nastąpiło powołanie Grupy Roboczej skupiającej przedstawicieli instytucji administracji rządowej, Fundacji „La Strada” i Uniwersytetu Zielonogórskiego. Program wyznaczał nowe zadanie dla administracji rządowej, jakim było przygotowanie krajowej strategii zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi. Postulat przygotowania takiej strategii był wysuwany wcześniej podczas zorganizowanych z inicjatywy Fundacji „La Strada” obrad „okrągłego stołu”.

Wynikiem tych prac było zatwierdzenie w 2003 r. przez Radę Ministrów *Krajowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi* – pierwszego tego typu dokumentu stanowiącego harmonogram działań podejmowanych przez poszczególne jednostki administracji rządowej (m.in. MSWiA, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Komendę Główną Policji, Komendę Główną Straży Granicznej) we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W tym miejscu należy także wspomnieć o dwóch faktach, które poprzedziły i utorowały drogę dla powstania krajowej strategii. Po pierwsze, należy wskazać na powołanie

w Warszawie w roku 1995 z inicjatywy STV – holenderskiej organizacji pozarządowej, Fundacji „La Strada” (Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”). Działalność Fundacji stworzyła podstawy innego niż dotychczas podejścia do ofiar handlu ludźmi, w tym do kształtowania odmiennego postępowania z ofiarami przez polskie organy ścigania.

Po drugie, podpisanie przez Polskę w grudniu 2000 r. Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko przestępczości zorganizowanej i Protokołu dodatkowego (tzw. Protokołu z Palermo) było jednoznaczne z koniecznością analizy polskich przepisów dotyczących zwalczania handlu ludźmi i ich praktycznego zastosowania¹².

Krajowe strategie wyznaczają zadania w zakresie tzw. „3p”: *prevention – protection – prosecution* (prewencja, ochrona ofiar oraz ściganie sprawców). Należą do nich zatem zadania mające na celu:

- upowszechnienie wiedzy na temat zjawiska wśród potencjalnych ofiar, przedstawicieli instytucji udzielających im pomocy oraz instytucji odpowiedzialnych za ściganie przestępstwa handlu ludźmi;
- wzbogacenie oferty i podniesienie standardu działań służących wsparciu ofiar;
- poprawę skuteczności działań instytucji odpowiedzialnych za ściganie przestępstwa handlu ludźmi poprzez doskonalenie narzędzi prawnych, struktur oraz wdrażanie najlepszych praktyk.

Obecnie realizowany jest czwarty tego typu dokument – „*Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010*” oraz przygotowany jest projekt *Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2011-2012*.

Krajowe programy zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi, stanowiące harmonogramy działań dla poszczególnych jednostek administracji rządowej oraz organizacji pozarządowych są realizowane w okresach dwuletnich, a zadania w nich zapisane są finansowane ze środków pozostających w dyspozycji tych instytucji. Sprawozdanie z realizacji krajowych planów corocznie przedstawiane jest Prezesowi Rady Ministrów, po uprzednim jego zatwierdzeniu przez międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.

4.2 MIĘDZYRESORTOWY ZESPÓŁ DO SPRAW ZWALCZANIA I ZAPOBIEGANIA HANDLOWI LUDŹMI

Koordinację działań w zakresie zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi zapewniło powołanie, zgodnie z zapisami Programu, w marcu 2004 r. przez Prezesa Rady Ministrów Zarządzeniem nr 23 międzyresortowego Zespołu do Spraw Zapobiegania i Zwalczania

---

¹² P. Mierecki, *Zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi w Polsce – próba bilansu*, (w): *Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu*, MSWiA, Warszawa 2008, s. 7-8.

Handlu Ludźmi działającego jako organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów, któremu z urzędu przewodniczy podsekretarz stanu w MSWiA.

Od chwili powstania Zespołu do udziału w jego pracach zaproszono organizacje pozarządowe z uwagi na ich doświadczenia płynące z bezpośredniej pracy z ofiarami handlu ludźmi oraz udzielania im wsparcia.

Obecnie w skład Zespołu wchodzi przedstawiciele MSWiA, KGP, KGSG, MEN, MPiPS, Ministerstwa Sprawiedliwości, MSZ, Ministerstwa Zdrowia, Urzędu ds. Cudzoziemców oraz organizacji pozarządowych: Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada, Fundacji Dzieci Niczyje oraz Fundacji Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Caritas Polska oraz Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć.

Ponadto, z uwagi na zakres kompetencji do prac w Zespole zaproszono przedstawicieli Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Głównego Inspektoratu Pracy, Prokuratury Generalnej, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Biura Rzecznika Praw Dziecka. Ogromna zmienność zjawiska handlu ludźmi wymaga reakcji i zaangażowania coraz większej liczby podmiotów.

Zadaniem Grupy Roboczej Zespołu jest bieżąca wymiana informacji i monitorowanie realizacji Programu. Powołano także trzy grupy eksperckie: grupę ds. problematyki handlu dziećmi, grupę ds. wsparcia ofiar handlu ludźmi oraz grupę ds. działań prewencyjnych.

W roku 2006 w Departamencie Polityki Migracyjnej MSWiA utworzono Zespół do Spraw Handlu Ludźmi odpowiedzialny za obsługę prac międzyresortowego Zespołu, monitorowanie prac związanych z realizacją zadań „Krajowego Planu” oraz podjęcie prac nad przygotowaniem „Krajowego Planu” na kolejne lata, a także zlecenie i monitoring realizacji zadań publicznych dotyczących wsparcia ofiar handlu ludźmi (obecnie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi przeznaczonego dla ofiar polskich i cudzoziemskich).

5 ZAKRES KOMPETENCJI INSTYTUCJI ZAANGAŻOWANYCH W SYSTEM ZWALCZANIA I ZAPOBIEGANIA HANDLOWI LUDŹMI W POLSCE (Policja, Straż Graniczna, Prokuratura, Inspekcja Pracy, Ministerstwo Spraw Zagranicznych)

Celem lepszej identyfikacji zjawiska handlu ludźmi powołano szereg struktur zajmujących się tym problemem.

5.1 POLICJA

5 września 2006 r. decyzją Komendanta Głównego Policji powołano w Biurze Kryminalnym Komendy Głównej Policji Centralny Zespół do Walki z Handlem Ludźmi. Od stycznia 2011 r. Centralny Zespół został przeniesiony do Centralnego Biura Śledczego KGP.

Do głównych zadań Centralnego Zespołu należy:

- koordynacja i nadzór nad działalnością koordynatorów i zespołów w komendach wojewódzkich i Komendzie Stołecznej Policji,
- prowadzenie działań prewencyjnych,
- udział w organizowaniu międzynarodowych operacji,
- organizacja współdziałania z podmiotami pozapolicyjnymi.

W każdym województwie istnieją etatowe Wojewódzkie Zespoły do Walki z Handlem Ludźmi działające w ramach Wydziałów Kryminalnych Komend Wojewódzkich Policji i Komendzie Stołecznej Policji.

Do zadań koordynatorów w zespołach wojewódzkich należy identyfikacja ofiar handlu ludźmi i wspieranie w tym zakresie jednostek podległych oraz prowadzenie czynności operacyjnych i śledczych pod kątem ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi.

5.2 STRAŻ GRANICZNA

Decyzją Nr 139 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 18 czerwca 2008 r. został powołany Zespół do spraw stałego monitoringu i koordynacji działań Straży Granicznej w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi.

Do głównych zadań Zespołu należy:

- bieżący monitoring i analiza przypadków handlu ludźmi ujawnionych przez Straż Graniczną;
- współpraca z MSWiA, Policją i innymi organami administracji państwowej oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi.

Obecnie w skład Zespołu wchodzi członkowie wyznaczeni przez: Dyrektora Zarządu Operacyjno-Śledczego KGSG, Dyrektora Zarządu Granicznego KGSG, Dyrektora Zarządu ds. cudzoziemców KGSG, Dyrektora Biura Kadr i Szkolenia KGSG, Dyrektora Gabinetu KGSG, Dyrektora – Szefa Sztabu KGSG, Komendanta Centralnego Ośrodka Szkolenia SG w Koszalinie, Komendanta Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie.

W 2009 r. w Komendzie Głównej Straży Granicznej, w wyniku restrukturyzacji pionu operacyjno-śledczego Straży Granicznej, powołano w ramach Wydziału I do walki z Przestępczością Zorganizowaną Zarząd Operacyjno-Śledczy Komendy Głównej Straży Granicznej Sekcję I do spraw Nielegalnej Migracji i Handlu Ludźmi. Komórce tej powierzono obowiązki w zakresie koordynacji i nadzoru nad działaniami podejmowanymi przez Oddziały Straży Granicznej w zakresie przeciwdziałania i zwalczania handlu ludźmi.

Ponadto, zarówno w Komendzie Głównej Straży Granicznej, jak również w oddziałach SG istnieją nieetatowi koordynatorzy i zastępcy koordynatorów ds. zwalczania przestępstwa handlu ludźmi. Koordynatorzy są funkcjonariuszami z pionu operacyjno-śledczego. Do ich zadań należy m.in. koordynacja działań pomiędzy jednostkami i komórkami organizacyjnymi Straży Granicznej, Strażą Graniczną a Policją oraz koordynacja działań w ramach *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*, w tym również współpracy z organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania związane z ochroną ofiar.

Procedury działania Policji i Straży Granicznej

W celu stworzenia jednolitego modelu działania służb i w konsekwencji zapewnienia jednolitego standardu postępowania z ofiarą handlu ludźmi oraz zapewnieniu należnych jej praw opracowano *Algorytm postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi*. Jest to zbiór wskazówek skierowany do stosowania przez funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej w przypadku ujawnienia bądź podejrzenia popełnienia przestępstwa handlu ludźmi. Dokument koncentruje się przede wszystkim na opisie trybu postępowania organów ścigania wobec pokrzywdzonych, w tym na zasadach zgłoszenia ofiar

cudzoziemskich do *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (patrz Zasady udzielenia wsparcia ofiarom cudzoziemskim)*.

5.3 PROKURATURA

W prokuraturach apelacyjnych zostali wyznaczeni prokuratorzy pełniący rolę konsultantów do spraw handlu ludźmi. Ich zadaniem jest udzielanie niezbędnych konsultacji prokuratorom prowadzącym sprawę, bądź, w sytuacji gdy sprawa jest szczególnie skomplikowana – jej prowadzenie. Stanowisko konsultanta do spraw handlu ludźmi utworzono także w Prokuraturze Generalnej.

Procedury działania Prokuratury

W roku 2005 Biuro ds. Przestępczości Zorganizowanej Prokuratury Krajowej opracowało *Wskazówki metodyczne dla prokuratorów prowadzących lub nadzorujących postępowanie karne w sprawach dotyczących handlu ludźmi* przeznaczone dla prokuratorów prowadzących sprawy dotyczące przestępstwa handlu ludźmi. Wskazówki są aktualizowane systematycznie w zależności od zmian w kodeksie karnym.

W dokumencie tym zwrócono przede wszystkim uwagę na szczególną sytuację ofiar handlu ludźmi i możliwe sposoby udzielenia im pomocy, jak również wskazano takie metody postępowania z ofiarami, które pozwalają uniknąć ich wtórnej wiktymizacji. Wskazówki zachęcają prokuratorów do rezygnacji ze ścigania karnego czynów popełnionych przez ofiarę handlu ludźmi przy wykorzystaniu istniejących możliwości prawnych (tj. umorzenie postępowania karnego, odmowa wszczęcia postępowania czy nadzwyczajne złagodzenie kary), co jest szczególnie istotne, gdyż zachowania ofiar mogą zawierać znamiona takich przestępstw, jak nielegalne przekroczenie granicy czy posługiwanie się sfałszowanymi dokumentami. Wskazano także instrumenty prawne umożliwiające dochodzenie roszczeń cywilnych na rzecz ofiar w postępowaniu karnym.

Wśród innych zaleceń znajdują się:

1. stosowanie art. 191 § 3 k.p.k. czyli możliwość zastrzeżenia danych dotyczących miejsca zamieszkania ofiary do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu;
2. prowadzenie czynności procesowych z udziałem ofiary przez jednego prokuratora, tej samej płci co ofiara;
3. zapewnienie przy przesłuchaniu, w razie potrzeby, obecności biegłego psychologa, np. ze względu na fakt, że handel ludźmi to często przestępstwo związane z traumą, powodujące ogromne, długotrwałe cierpienie psychiczne;
4. stosowanie w każdym przypadku art. 316 § 3 k.p.k. dającego możliwość przesłuchania świadka przez sąd na etapie postępowania przygotowawczego (ze względu na

możliwość opuszczenia Polski przez ofiary cudzoziemskie przed sporządzeniem aktu oskarżenia wobec sprawców);

5. wykorzystanie „lustra weneckiego” podczas czynności okazania sprawców przestępstwa;
6. rozważenie wykorzystania urządzeń technicznych na etapie postępowania sądowego podczas przesłuchania ofiary umożliwiającym przeprowadzenie tej czynności na odległość (art. 177 § 1a k.p.k.) (możliwość przesłuchania ofiary przebywającej poza granicami Polski).

5.4 PAŃSTWOWA INSPEKCJA PRACY

Formalne zaangażowanie inspekcji pracy w problematykę handlu ludźmi nastąpiło z chwilą uzyskania przez Państwową Inspekcję Pracy od dnia 1 lipca 2007 r. kompetencji m.in. w zakresie kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców¹³.

Krokiem zmierzającym do wzmocnienia możliwości reagowania inspektorów pracy na przypadki nielegalnego zatrudnienia cudzoziemców oraz na zagrożenie zjawiskiem handlu ludźmi było podpisanie w roku 2008 porozumienia między Komendantem Komendy Głównej Straży Granicznej a Głównym Inspektorem Pracy. Na jego podstawie możliwa jest przede wszystkim współpraca w zakresie podejmowania wspólnych kontroli przez funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz inspektorów pracy oraz wymiana informacji o naruszeniu przepisów dotyczących cudzoziemców, w tym o przypadkach nielegalnego zatrudnienia cudzoziemców. Takie porozumienia są podpisywane również na poziomie lokalnym.

Dzięki porozumieniu przypadki handlu ludźmi zidentyfikowane przez inspektorów pracy są przedmiotem śledztw prowadzonych pod nadzorem prokuratora przez specjalistyczne jednostki Straży Granicznej.

Kolejnym istotnym krokiem służącym zapobieganiu handlowi ludźmi do pracy przymusowej i przypadkom łamania praw pracowniczych wobec cudzoziemców było wprowadzenie systemu rozpatrywania skarg przez organy PIP. Skargi, w tym wnoszone przez cudzoziemców, z których treści wynika konieczność podjęcia natychmiastowego działania, są badane w pierwszej kolejności.

Należy również podkreślić fakt utworzenia w I kwartale 2009 roku w każdym okręgowym inspektoracie pracy sekcji ds. kontroli legalności zatrudnienia, w tym cudzoziemców. Łącznie w tych komórkach pracuje ok. 150 osób, które są sukcesywnie szkolone w zakresie identyfikacji przypadków handlu ludźmi.

---

¹³ Wcześniej funkcję kontrolną legalności pracy cudzoziemców pełnili wojewodowie przy pomocy oddziałów kontroli legalności zatrudnienia w wojewódzkich urzędach pracy.

5.5 WOJEWODOWIE

W ramach dążenia do usprawnienia koordynacji działań służb pomocy społecznej ustanowiono krajową sieć konsultantów wojewódzkich do spraw wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi. Tworzą ją przeszkoleni pracownicy Urzędów Wojewódzkich, odpowiedzialni za kontakt i współpracę z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej na terenie danego województwa, jak również z innymi instytucjami zajmującymi się pomocą ofiarom handlu ludźmi.

Zmiana ustawy o pomocy społecznej w roku 2010 usankcjonowała ten stan rzeczy wprowadzając nowe zadanie wojewody polegające na koordynowaniu, w ramach systemu pomocy społecznej, działań w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi oraz wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi (art. 22 pkt 15 ustawy o pomocy społecznej).

5.6 MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

O zasadach pomocy oferowanej przez konsulaty obywatelom polskim przebywającym za granicą informuje poradnik pt. „*Polak za granicą*” publikowany na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych¹⁴.

Szczególnie istotne informacje dotyczą pomocy konsulatów w sprawach nadzwyczajnych, np. w przypadku utraty paszportu lub innych dokumentów podróży, utraty pieniędzy czy śmierci obywatela polskiego za granicą.

Niezwykle istotne w odniesieniu do problematyki handlu ludźmi i zjawiska pracy przymusowej są możliwości pomocy konsulatu w przypadku konfliktu z pracodawcą: konsul może ułatwić kontakt ze związkami zawodowymi, inspekcją pracy czy innymi miejscowymi instytucjami zajmującymi się obroną praw pracowniczych w danym kraju.

Ponadto urzędy konsularne funkcjonujące w krajach Unii Europejskiej wspierają lokalne punkty informacyjne działające przy władzach gmin, związkach zawodowych, organizacjach pozarządowych oraz ośrodkach polonijnych. Ośrodki te służą stosownymi informacjami i udzielają niezbędnej pomocy polskim obywatelom. W ośrodkach tych dystrybuowane są poradniki dla Polaków podejmujących pracę¹⁵.

Może się również zdarzyć, że faktyczny pokrzywdzony może być początkowo uznany za sprawcę wykroczeń czy przestępstw. W przypadku zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności obywatel RP ma prawo wnioskować o kontakt z konsulem¹⁶. Wówczas konsul

¹⁴ www.msz.gov.pl

¹⁵ Sprawozdanie z wykonania Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010, zaaprobowane przez Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, s. 4, www.mswia.gov.pl/portal/pl/390/2174/Dokumenty.html

¹⁶ Konsulem jest kierownik konsulatu generalnego, konsulatu, wicekonsulatu i agencji konsularnej, jak również wydziału konsularnego przedstawicielstwa dyplomatycznego (Art. 1 Ustawy o funkcjach konsulatów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2002 r., Nr 215 poz. 1823).

zadba o to, aby nie był on traktowany gorzej niż obywatel państwa, w którym przebywa.

Na wniosek zatrzymanego konsul może:

- powiadomić rodzinę o aresztowaniu,
- uzyskać od władz miejscowych i przekazać zainteresowanemu informację o powodach zatrzymania, przewidywanej w ustawodawstwie sankcji karnej za popełnienie zarzucanego czynu, czasie trwania procedury sądowej oraz ewentualnej możliwości zwolnienia, a także dostarczyć aresztowanemu listę adwokatów,
- utrzymywać kontakt z zatrzymanym.

Istotne jest wskazanie także działań, do których konsul nie jest uprawniony. Konsul bowiem nie może:

- regulować jakichkolwiek zobowiązań finansowych, takich jak długi, grzywny, mandaty, koszty postępowania sądowego itp.,
- świadczyć usług, które wykonują biura turystyczne, banki, firmy ubezpieczeniowe oraz firmy transportowe,
- pośredniczyć w uzyskaniu zgody na zatrudnienie czy uzyskaniu zakwaterowania,
- ingerować w konflikty dotyczące nie wywiązywania się z zobowiązań jednej ze stron wynikających z zawartych przez nie umów cywilnoprawnych (stosunek pracy, zakup usług turystycznych etc.),
- pełnić funkcji adwokata lub angażować za osobę zainteresowaną pełnomocnika (może natomiast dostarczyć zainteresowanemu listę adwokatów cieszących się zaufaniem urzędu konsularnego).

Na stronie MSZ obywatel znajdzie również adresy polskich placówek za granicą.

6 ZASADY WSPARCIA OFIAR HANDLU LUDŹMI (pomoc w ramach Krajowego Centrum Interwencyjno- Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi oraz w ramach systemu pomocy społecznej)

6.1 ZASADY WSPARCIA W RAMACH KRAJOWEGO CENTRUM INTERWENCYJNO-KONSULTACYJNEGO DLA OFIAR HANDLU LUDŹMI

Do kwietnia 2009 roku w ramach zadania publicznego finansowanego z budżetu państwa możliwe było zapewnienie wsparcia jedynie ofiarom cudzoziemskim (odmiennie rzecz się miała w odniesieniu do wsparcia ofiar w ramach pomocy społecznej – patrz „Zasady wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej”). Poprzez realizację zadania publicznego przewidzianego w „Krajowym Planie Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010” polegającego na powołaniu i prowadzeniu **Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Polskich i Cudzoziemskich Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK)** bezpośrednim wsparciem objęto także obywateli RP¹⁷.

Zadanie dotyczące powołania i prowadzenia KCIK zostało zlecone w roku 2009 przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji organizacji pozarządowej – Fundacji La Strada, wyłonionej w drodze otwartego konkursu. W roku 2010, w wyniku dwóch kolejnych konkursów (na okres styczeń – marzec oraz kwiecień – grudzień), zadanie to również powierzono Fundacji La Strada.

Jak wskazuje pełna nazwa KCIK udziela pomocy zarówno obywatelom polskim, jak i cudzoziemcom.

Szczególną formą pomocy zapewnianą od stycznia 2010 r. przez KCIK jest pomoc udzielana cudzoziemcom w ramach *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*. W latach poprzednich, począwszy od 2006 r. *Program* zlecany był w tej samej formule jako samodzielne zadanie publiczne.

---

¹⁷ Ogłoszenie przez Ministra SWiA otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego zawartego w „Krajowym Planie Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010” polegającego na prowadzeniu Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK) było możliwe poprzez przekazanie środków finansowych na podstawie Zarządzenia nr 13 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2009 r. oraz Zarządzenia nr 19 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 marca 2009 r. (w pierwszym roku funkcjonowanie KCIK środki pochodziły z rezerwy celowej).

Co istotne, jedynie w ramach KCIK możliwe jest udzielenie wsparcia również domniemanym ofiarom handlu ludźmi. Fakt ten ma szczególnie znaczenie w sytuacji konieczności zapewnienia pomocy cudzoziemcom, wobec których dopuszczono się łamania praw pracowniczych. Ponieważ przestępstwa o tym charakterze mogą lecz nie muszą mieć związku z handlem ludźmi a zjawisko łamania praw pracowniczych przybiera na sile w związku z rosnącą liczbą cudzoziemców na polskim rynku pracy. Zatem gdy w sytuacji gdy dana osoba nie została uznana przez organy ścigania za pokrzywdzonego przestępstwem handlu ludźmi, natomiast jest nią w opinii organizacji pozarządowej realizującej zadanie, może wówczas zostać objęta pomocą KCIK. Jednak zakres udzielanej pomocy nie jest identyczny z zakresem pomocy udzielanej cudzoziemcom w ramach *Programu wsparcia*.

Obywatele RP będący ofiarami handlu ludźmi mogą zgłaszać się do KCIK po pomoc w trakcie pobytu za granicą oraz po powrocie do kraju. Należy jednak podkreślić, iż w ramach swoich działań KCIK nie może pokrywać kosztów powrotu obywateli RP do Polski.

KCIK prowadzi zarówno działania o charakterze interwencyjnym, mające na celu udzielenie bezpośredniego wsparcia i ochrony osobom pokrzywdzonym, jak i działania prewencyjne skierowane do instytucji państwowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz osób planujących wyjazd zagranicę w celach nieturystycznych.

Kto może skorzystać z usług oferowanych w ramach Krajowego Centrum?

w ramach działań interwencji kryzysowej oraz pracy z ofiarami handlu ludźmi

- osoby zidentyfikowane przez organy ścigania jako ofiary handlu ludźmi, w tym również cudzoziemcy włączeni do „Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi”,
- osoby, które czują się pokrzywdzone przestępstwem handlu ludźmi lub poważnie nim zagrożone

w ramach działań prewencyjnych:

- instytucje państwowe i samorządowe,
- instytucje pozarządowe,
- osoby rozważające wyjazd za granicę w celach nieturystycznych.

Główne zadania KCIK to:

- prowadzenie całodobowego telefonu zaufania dla ofiar i świadków handlu ludźmi,
- całodobowe świadczenie usług w ramach interwencji kryzysowej, tj. zaspokojenie potrzeb medycznych, psychologicznych,
- zapewnienie ofiarom handlu ludźmi realizacji należnych im praw, tj. asystowanie ofiarom podczas ich kontaktów z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, wsparcie psychologiczne, konsultacje prawne, organizacja obecności tłumacza, transport na terenie kraju,

- prowadzenie schroniska, stanowiącego bezpieczne zakwaterowanie pod opieką wyspecjalizowanego personelu dla ofiar handlu ludźmi,
- wspieranie instytucji państwowych i samorządowych w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi i pracy z nimi, tj. udzielanie konsultacji i porad zainteresowanym instytucjom,
- prowadzenie poradnictwa prewencyjnego dla osób prywatnych, jak i instytucji świadczących pomoc ofiarom poprzez: organizowanie warsztatów, seminariów, szkoleń, wydawanie materiałów informacyjnych (broszur, ulotek, plakatów), prowadzenie strony internetowej, udzielanie porad przez telefon (+48 22 628-01-20) i Internet (info@kcik.pl).

W ramach usług oferowanych przez KCIK, zadania polegającego na wspieraniu i identyfikacji ofiar handlu ludźmi, asystowaniu ofierze podczas kontaktu z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, wsparciu psychologicznym, zapewnieniu pomocy tłumacza, konsultacji prawnych, transportu ofiary na terenie kraju (dyspozycyjność przez 24 h/dobę), w okresie od 22 kwietnia do 31 grudnia 2009 roku udzielono wsparcia:

193 ofiarom handlu ludźmi, tj.:

- 77 obywatelom RP,
- 116 cudzoziemcom z następujących krajów pochodzenia: Bangladeszu, Białorusi, Bułgarii, Chin, Dżibuti, Filipin, Mołdawii, Mongolii, Nigerii, Rosji, Rumunii, Tadżykistanu, Turcji, Ugandy, Ukrainy, Uzbekistanu, Wietnamu oraz osobom narodowości czeczeńskiej.

6.2 ZASADY UDZIELENIA WSPARCIA OFIAROM CUDZOZIEMSKIM

Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi

Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (dalej: *Program*), od początku jego realizacji w 2006 roku jako zleconego zadania publicznego, był przeznaczony wyłącznie dla cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi. Od 2010 r. *Program* realizowany jest w ramach Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi.

Program jest uruchamiany wówczas, gdy cudzoziemiec (w wyniku samodzielnego zgłoszenia lub też na skutek zatrzymania) nawiąże kontakt z organami ścigania, a następnie w wyniku przeprowadzonej z nim rozmowy zaistnieje przypuszczenie, że jest on ofiarą handlu ludźmi. Warunkiem objęcia cudzoziemca *Programem* jest zerwanie przez pokrzywdzonego wszelkich kontaktów ze sprawcami. Cudzoziemiec nie ma obowiązku złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, gdyż *Program* przewiduje możliwość objęcia pokrzywdzonego „czasem do namysłu” w celu podjęcia przez niego decyzji o współdziałaniu z organami ścigania.

Co niezwykle istotne, *Program* może być uruchomiony wyłącznie przez przedstawiciela organu ścigania (funkcjonariusza Policji, Straży Granicznej, Prokuratora). Jeśli przedstawiciel organu ścigania uzna, że cudzoziemiec może być osobą pokrzywdzoną przestępstwem handlu ludźmi, wypełnia formularz zgłoszenia do *Programu* i przesyła go faksem do koordynatora odpowiedzialnego za realizację *Programu* w MSWiA oraz do właściwych koordynatorów w Policji, Straży Granicznej i w prokuraturze. Koordynator w MSWiA potwierdza lub odrzuca dane zgłoszenie.

Jakie są zatem warunki wzięcia przez cudzoziemca udziału w *Programie*?

- nawiązanie kontaktu z organami ścigania przez ofiarę (nie ma ona natomiast obowiązku składania natychmiastowego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa),
- zaistnienie uzasadnionego przypuszczenia, że cudzoziemiec jest ofiarą przestępstwa handlu ludźmi,
- zerwanie przez pokrzywdzonego wszelkich kontaktów ze sprawcami,
- wyrażenie przez pokrzywdzonego zgody na udział w *Programie*.

Jeżeli cudzoziemiec wyrazi wolę uczestnictwa w *Programie*, jest niezwłocznie kontaktowany z przedstawicielem organizacji realizującej *Program*, którego zadaniem jest dokonanie rozeznania sytuacji cudzoziemca i w zależności od potrzeb pokrzywdzonego zapewnienie mu pomocy medycznej, psychologicznej i/lub prawnej. Pokrzywdzony jest umieszczany w bezpiecznym ośrodku pod opieką przeszkolonego pracownika socjalnego. W ramach *Programu* cudzoziemiec ma więc zapewnione bezpieczne schronienie, wyżywienie, opiekę medyczną, wsparcie psychologiczne, konsultacje prawne, pomoc tłumacza oraz w razie potrzeby transport na terenie kraju.

W ramach *Programu* ofierze handlu ludźmi zapewniana jest asysta pracownika organizacji w kontaktach z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości podczas składania zeznań oraz w trakcie uczestniczenia w procesie sądowym. Ponadto, w uzasadnionych przypadkach, istnieje możliwość objęcia ofiary bezpośrednią ochroną Policji¹⁸.

6.3 LEGALIZACJA POBYTU CUDZOZIEMCA NA TERENIE POLSKI

W sytuacji, gdy cudzoziemiec przebywa w Polsce nielegalnie, to jako korzystający z *Programu* może zalegalizować swój pobyt na terytorium RP poprzez złożenie do właściwego wojewody wniosku o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony (Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, Dz. U. z 2003 r., Nr 128, poz. 1175 z późn. zm.).

¹⁸ A. Suda, *Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (cudzoziemca) w latach, 2006-2008, (w:) Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 67-68.

Ofiara nie musi od razu podejmować decyzji o współpracy z organami ścigania. Przysługuje jej 3-miesięczny czas na zastanowienie (art. 53a ust. 2 pkt. 4 ustawy o cudzoziemcach), podczas którego może być objęta *Programem*, jak również skorzystać z pomocy KCIK.

Jeśli ofiara od razu zdecyduje się na współpracę z organami ścigania lub podejmie decyzję podczas 3-miesięcznego czasu na zastanowienie, wtedy, zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 15 ww. ustawy, (tj. wtedy, gdy jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi i spełnia łącznie następujące warunki: przebywa na terytorium RP, podjęła współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi oraz zerwała kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie czynów zabronionych związanych z handel ludźmi), może wnioskować o zezwolenie na zamieszkanie w Polsce na czas oznaczony (tj. na okres do 6 miesięcy z możliwością przedłużenia).

Różnice między *Programem* wsparcia a KCIK-iem:

Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi	Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi (KCIK)
• wyłącznie dla cudzoziemców	• dla obywateli Polski i cudzoziemców
• identyfikacja i zgłoszenie przez organy ścigania	• zgłoszenie bezpośrednio przez ofiarę (identyfikacja przez organy ścigania nie jest wymagana)
• możliwość legalizacji pobytu na terenie RP	• identyfikacja w ramach KCIK nie umożliwia legalizacji pobytu
• wyłącznie praca z ofiarą	• poradnictwo prewencyjne i praca z ofiarą

6.4 ZAKRES POTRZEB I OCZEKIWAŃ OFIAR HANDLU LUDŹMI

Z doświadczeń płynących z realizacji *Programu* w latach 2006-2008 wynika, że dla zdecydowanej większości ofiar handlu ludźmi w nim uczestniczących priorytetem był powrót do kraju pochodzenia. Były to osoby zwykle przybywające do Polski w sposób legalny, które po złożeniu zeznań pragnęły najszybciej wrócić do swych rodzin. Osoby te stanowiły większość spośród 38 osób, które do końca 2008 roku opuściły *Program*: 21 osób przebywało w *Programie* nie dłużej niż 2 tygodnie, kolejne 7 osób skorzystało z niego w okresie powyżej 2 tygodni jednak nieprzekraczającym 2 miesięcy.

Do drugiej kategorii osób (10 z 38 osób) należały osoby objęte *Programem* dłużej niż 2 miesiące – niektóre z nich otrzymywały wsparcie dłużej niż rok. Często były to osoby o nieregulowanym prawnie statusie pobytu, które z różnych powodów decydowały się

na dłuższy pobyt w Polsce. Najczęściej powodem dłuższego pobytu było przedłużające się postępowanie sądowe lub też obawa ofiary przed powrotem do miejsca zamieszkania z uwagi na podjęcie współpracy z organami ścigania. W niektórych przypadkach powrót do kraju pochodzenia nie był możliwy ze względu na złą kondycję psychofizyczną cudzoziemca. Dla tych osób szczególnie istotną kwestią była możliwość uregulowania sytuacji prawnej w Polsce oraz wiążąca się z tym perspektywa ewentualnej integracji. Większość osób chciała podjąć legalną pracę w Polsce¹⁹.

Jedną z przyczyn krótkiego pobytu ofiar w *Programie* mogła być forma wykorzystania, której te osoby zostały poddane: wśród osób objętych *Programem* w latach 2007-2008 dominowały osoby będące ofiarami handlu ludźmi w celach przymusowej prostytucji i wykorzystania seksualnego. Szczególne doznanie przemocy towarzyszące znacznie częściej ofiarom tej formy wykorzystania niż pokrzywdzonym wykorzystanym w żebractwie czy pracy przymusowej może powodować, że potrzeby tych osób nie są porównywalne. Można przypuszczać, że częściej będą one skłonne wrócić do kraju pochodzenia ze względu na potrzebę kontaktu z bliskimi, gdyż w ten sposób będą w stanie odbudować swoje poczucie bezpieczeństwa.

Sytuacja ofiar handlu ludźmi wykorzystywanych w pracy przymusowej może być natomiast inna. Szczególnie istotne dla tych osób może być pozostanie w kraju, do którego przyjechały ze względów ekonomicznych: same podjęły decyzję o wyjeździe w celu zarobkowym i następnie padły ofiarą handlu ludźmi bądź zostały zwerbowane właśnie pod pozorem dobrze płatnej pracy za granicą. Zwykle sprawcy nie stosują wobec nich tak drastycznych form przemocy, stąd ich stan emocjonalny może być bardziej stabilny. Dlatego można przypuszczać, że po uwolnieniu się spod kontroli sprawców osoby te będą chciały pozostać w Polsce celem podjęcia innej pracy zarobkowej. Zdarza się również, że powodem takiej decyzji może być chęć odpracowania długu, które zmuszone były zaciągnąć u znajomych czy rodziny, by móc zapłacić sprawcom za organizację wyjazdu za granicę.

Obecne przepisy nie zezwalają na uzyskanie zezwolenia na zamieszkanie na czas nieoznaczony wyłącznie z powodu statusu ofiary handlu ludźmi, choć propozycja zmian ustawowych pojawiła się zarówno w *Krajowym Planie Działań przeciwko Handlowi Ludźmi 2009-2010*, jak i została podtrzymana w projekcie tego dokumentu na lata 2011-2012. Takie rozwiązanie pozwoliłoby na stworzenie ofiarom, których współpraca z władzami przyczyniła się efektywnie do ujęcia sprawców, możliwości uzyskania zezwolenia na pobyt na czas nieoznaczony, gdzie ww. współpraca z władzami byłaby przesłanką pozytywną, umożliwiającą wydanie stosownej zgody. Takie rozwiązanie byłoby z pewnością korzystne dla tych ofiar, które obawiają się o swoje życie i zdrowie w kraju pochodzenia.

Do niedawna ofiary handlu ludźmi, które uzyskały zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, mogły podejmować pracę wyłącznie na zasadach ogólnych, tj. po uzyskaniu

---

¹⁹ A. Suda, *Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (cudzoziemca) w latach, 2006-2008*, (w:) *Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 69.

stosownego zezwolenia. Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw wprowadziła zmianę w dotychczasowych przepisach, poszerzając kategorię cudzoziemców zwolnionych z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę o grupę osób posiadających zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 53 ust. 1 pkt 15 ustawy o cudzoziemcach, tj. przebywających na terytorium RP i współpracujących z organami ścigania²⁰. Nowelizacja ustawy weszła w życie dnia 1 lutego 2011 r. Takie rozwiązanie ułatwi reintegrację ofiar handlu ludźmi. Możliwość podjęcia pracy jest szczególnie ważna dla tych ofiar handlu ludźmi, które w Polsce przebywają dłuższy czas. Dla osób dotkniętych traumatycznymi przeżyciami niezwykle istotne jest poczucie stabilizacji życiowej, w tym poczucie pewnej niezależności. Obecnie osoby te mogą podjąć pracę na zasadach ogólnych, tj. po uzyskaniu stosownego zezwolenia.

6.5 JAKĄ POMOCĄ MOŻE BYĆ OBJĘTA OSOBA, WOBEC KTÓREJ DOPUSZCZONO SIĘ ŁAMANIA PRAW PRACOWNICZYCH?

Coraz częściej na terenie Polski dochodzi do łamania praw pracowniczych wobec cudzoziemców. Często pracują oni bez umowy o pracę, nie otrzymują wynagrodzenia za pracę, bądź wynagrodzenie jest im wypłacane niezgodnie z zawartą umową. Co więcej zdarza się, że w trakcie wykonywania pracy cudzoziemcy zmieniają pracodawcę, nie dochowując niezbędnych formalności.

Obecnie nie ma programu rządowego, w ramach którego możliwe byłoby wsparcie cudzoziemców, wobec których dopuszczono się łamania praw pracowniczych, a jednocześnie brak jest podejrzeń, że są pokrzywdzonymi przestępstwem handlu ludźmi. Inspekcja Pracy wraz ze Strażą Graniczną może dokonać kontroli warunków zatrudnienia cudzoziemców. Skutkiem kontroli inspekcji pracy może być np. nakaz zawarcia z cudzoziemcem umowy o pracę oraz wypłata zaległego wynagrodzenia. Ponadto inspektor może skierować do prokuratury zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

O pomoc osoby te mogą zwrócić się do **Fundacji La Strada** lub **Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji** (IOM Polska) realizującej program pomocy w dobrowolnych powrotach do kraju pochodzenia.

---

²⁰ Patrz str. 43-44.

6.6 POWRÓT OFIAR CUDZOZIEMSKICH DO KRAJU POCHODZENIA

Obecnie powrót ofiar do kraju pochodzenia organizowany jest przy wsparciu Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Polskich i Cudzoziemskich Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK), które kontaktuje się w tej sprawie z Policją, Strażą Graniczną oraz z IOM Polska.

W celu uniknięcia powtórnej wiktymizacji cudzoziemiec jest również informowany o programach wsparcia oferowanych w kraju swojego pochodzenia²¹.

IOM Polska realizuje program pomocy w dobrowolnych powrotach cudzoziemców do kraju pochodzenia, na podstawie zawartego w roku 2005 porozumienia z MSWiA²².

Pomoc IOM świadczona jest:

- 1) cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy:
  - a) których wnioski ze względów formalnych zostały pozostawione bez rozpoznania,
  - b) którzy otrzymali decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy i odmowie udzielenia zgody na pobyt tolerowany;
- 2) cudzoziemcom, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy, a następnie zrezygnowali z ubiegania się o ten status;
- 3) cudzoziemcom ubiegającym się o udzielenie azylu w Rzeczypospolitej Polskiej, którzy otrzymali decyzję o odmowie udzielenia azylu;
- 4) cudzoziemcom, którzy otrzymali decyzję, z której wynika obowiązek opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wśród rodzajów udzielanej pomocy znajduje się:

- doradztwo powrotowe,
- pomoc w uzyskaniu dokumentów podróży i wiz;
- zapewnianie środków transportu w celu umożliwienia dobrowolnego powrotu.

Obecnie porozumienie nie przewiduje organizacji powrotu dla ofiar handlu ludźmi i m.in. w tym zakresie porozumienie jest renegocjowane. Porozumienie może być jednak szczególnie przydatne w sytuacji konieczności zapewnienia pomocy cudzoziemcom, wobec których pracodawcy dopuścili się łamania praw pracowniczych. W takich sytuacjach nieodzowna jest także pomoc konsulatów.

IOM Polska, tel. 22 538 91 69, faks 22 538 91 40

Strona informacyjna dla cudzoziemców: www.migrant.info.pl

(j. angielski, rosyjski, wietnamski)

²¹ A. Suda, *Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (cudzoziemca) w latach, 2006-2008*, (w:) *Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 68.

²² Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sporządzone w Warszawie dnia 12 lipca 2005 r.

6.7 ZASADY WSPARCIA W RAMACH SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ

Drugą formą pomocy udzielaną ofiarom handlu ludźmi zarówno polskim, jak i cudzoziemskim jest wsparcie w ramach systemu pomocy społecznej.

Wsparcie w ramach tego systemu przysługuje:

- 1) cudzoziemcom zidentyfikowanym w Polsce jako ofiary handlu ludźmi, wymienionym w art. 5a ustawy o pomocy społecznej, którzy otrzymali zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony ze względu na fakt bycia ofiarą handlu ludźmi, o których mowa w:
  - art. 53 ust. 1 pkt 15 Ustawy o cudzoziemcach z dnia 13 czerwca 2003 r. (czyli cudzoziemcowi, który „*jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi i spełnia łącznie następujące warunki: przebywa na terytorium RP, podjął współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi oraz zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie czynów zabronionych związanych z handlem ludźmi*”);
  - art. 53a ust. 2 pkt 4 Ustawy o cudzoziemcach z dnia 13 czerwca 2003 r. (czyli cudzoziemcowi, który został zidentyfikowany przez organy ścigania jako ofiara handlu ludźmi i korzysta z 3-miesięcznego tzw. „czasu na zastanowienie się”, w czasie którego może podjąć decyzję o współpracy z organami ścigania).

Ustawa o pomocy społecznej wymienia zakres pomocy, który przysługuje ww. osobom, tj. „*prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku oraz zasiłku celowego*”. Ofiary handlu ludźmi mają możliwość pobytu w ośrodku interwencji kryzysowej przez okres zgodny z okresem ważności zezwolenia na zamieszkanie na terytorium RP.

Cudzoziemiec jest uprawniony do uzyskania pomocy, jeśli jest w stanie udokumentować, że legalizacja jego pobytu na terenie Polski nastąpiła z tytułu potwierdzenia jego statusu jako ofiary handlu ludźmi przez organy ścigania. Wówczas zgłaszając się do wskazanej jednostki pomocy społecznej (ośrodka interwencji kryzysowej) cudzoziemiec powinien posiadać bądź dokument wydany przez wojewodę potwierdzający legalność jego pobytu z ww. tytułu i/lub zaświadczenie z uzyskane od Policji, Straży Granicznej lub Prokuratury potwierdzającego jego status jako zidentyfikowanej ofiary handlu ludźmi.

Co istotne, przyznanie pomocy nie jest zatem uzależnione od przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego przez pracownika socjalnego ośrodka interwencji kryzysowej.

- 1) obywatelom Polski („*osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*”) oraz cudzoziemcom o uregulowanym już statusie prawnym na terytorium RP (czyli cudzoziemcom wymienionym w art. 5 Ustawy o pomocy społecznej);
- 2) cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

- a) na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 53 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2006 r. Nr 234, poz. 1694, z późn. zm.), lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej,
- b) na podstawie zgody na pobyt tolerowany – w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego;
- 3) mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 144, poz. 1043, z 2007 r. Nr 120, poz. 818 oraz z 2008 r. Nr 216, poz. 1367), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Podstawą prawną udzielenia wsparcia w ramach pomocy społecznej dla obywateli RP oraz ww. grupy cudzoziemców jest art. 7 pkt 7a ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym „*pomocy społecznej udziela się osobom i ich rodzinom w szczególności z powodu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi*”.

Osoby te otrzymują wsparcie w ramach pomocy społecznej na zasadach ogólnych. Forma i zakres udzielanej pomocy jest zatem za każdym razem szczegółowo określana na podstawie rozeznanych przez pracownika socjalnego potrzeb osoby ubiegającej się o wsparcie. Ofiary mają prawo do pomocy społecznej, w tym wsparcia materialnego i niematerialnego (np. interwencji kryzysowej, bezpiecznego schronienia, posiłku, niezbędnej odzieży).

Pomoc jest zatem przyznawana na podstawie wywiadu przeprowadzonego przez pracownika socjalnego. Jeśli stwierdzi on, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi, wówczas przyznaje pomoc właśnie z tego tytułu. W przypadku ww. cudzoziemskich ofiar pracownik socjalny może skorzystać z pomocy KCIK w celu ustalenia, czy dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi.

Według danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, w roku 2009 wsparciem w ramach pomocy społecznej z tytułu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi objęto 163 rodziny (z czego 84 to rodziny mieszkające na wsi), najwięcej w województwie lubuskim (43 rodzin), śląskim (31 rodzin) i mazowieckim (29 rodzin)²³.

---

²³ MPiPS-03, Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, naturze i usługach za styczeń-grudzień 2009): Dział 4. Powody przyznania pomocy – potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=104>

Dla porównania w roku 2008 liczby te były dużo większe: wsparciem objęto 1291 rodzin, w tym 504 na wsi, najwięcej w województwie łódzkim (482 rodziny), wielkopolskim (188 rodzin) i śląskim (184 rodziny)²⁴. Różnicę w prezentowanych danych dość trudno wytłumaczyć – zapewne wiąże się ona z ogromnym zróżnicowaniem spraw handlu ludźmi – w jednej sprawie może występować 1 pokrzywdzony, w innej np. ponad 100 ofiar.

Z kolei jeśli chodzi o wsparcie ofiar cudzoziemskich w ramach systemu pomocy społecznej, to w roku 2009 w ramach pomocy społecznej przyznano pomoc 28 cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a ustawy o pomocy społecznej, w tym wszystkim 28 osobom przyznano zasiłki celowe w formie pieniężnej i dodatkowo 2 osobom przyznano pomoc w naturze (w postaci schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania)²⁵.

Celem zapewnienia profesjonalnej pomocy zostały opracowane, a następnie przekazane do stosowania wskazówki dla kadry pomocy społecznej dotyczące zasad udzielania pomocy ofierze handlu ludźmi. Ponadto od kilku lat w ramach realizacji krajowych programów zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi oraz obecnego *Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010* Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej prowadzi szkolenia dla pracowników pomocy społecznej, przede wszystkim kadry ośrodków interwencji kryzysowej w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi, interwencji kryzysowej oraz zasad współdziałania z innymi instytucjami.

---

²⁴ MPiPS-03, Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, naturze i usługach za styczeń-grudzień 2008): Dział 4. Powody przyznania pomocy – potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=104>

²⁵ MPiPS-03, Dział 2a: Zadania zlecone gminom – Pomoc przyzna cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=104>

7 CHARAKTERYSTYKA HANDLU LUDŹMI DO PRACY PRZYMUSOWEJ

7.1 PROBLEM HANDLU LUDŹMI DO PRACY PRZYMUSOWEJ, CHARAKTERYSTYKA STATYSTYCZNA WRAZ Z OPISEM PROFILU OFIAR

W ostatnich latach zaobserwowano wzrost przypadków handlu ludźmi do pracy przymusowej w krajach europejskich, w tym w Polsce.

W naszym kraju problem ten dotyczy zarówno obywateli polskich wykorzystywanych za granicą, jak i cudzoziemców pracujących w Polsce. Choć liczba identyfikowanych przez polskie organy ścigania przypadków handlu ludźmi do pracy przymusowej, których ofiarami są cudzoziemcy jest coraz większa, to z analizy przygotowanej przez Komendę Główną Policji wynika²⁶, że w dalszym ciągu zdecydowaną większość ofiar handlu ludźmi stanowią Polacy, którzy są wykorzystywani poza granicami kraju.

Jednocześnie należy podkreślić, że mechanizm działania sprawców jest w obydwu przypadkach bardzo podobny. Rekrutacja zwykle odbywa się poprzez ogłoszenia w prasie lub Internecie, w których proponowana jest praca atrakcyjna zarówno pod względem zarobków, jak i warunków zakwaterowania.

Innym sposobem stosowanym przez sprawców jest nawiązanie bezpośredniego kontaktu z potencjalnymi ofiarami, np. poprzez nawiązanie rozmów z przypadkowo spotkanymi osobami w barach, rozpoznanie ich sytuacji życiowej i złożenie propozycji pomocy w znalezieniu pracy.

Rekrutacji mogą także dokonywać agencje zatrudnienia działające nielegalnie, kontrolowane przez sprawców, np. agencje modelek czy agencje au-pair, których ofiary kierowane są do pracy w seks-biznesie.

Może się również zdarzyć, że agencja zatrudnienia rekrutując pracowników do pracy za granicą podpisuje z przyszłymi pracownikami umowy o innej treści i warunkach niż umowy podpisywane z pracodawcą w kraju docelowym. Może być to pierwszy syndrom łamania praw pracowniczych, czasem handlu ludźmi.

Dalej scenariusz przypadku handlu ludźmi może wyglądać następująco: po zebraniu odpowiedniej liczby chętnych, sprawcy organizują zbiorowy wyjazd bezpośrednio do kraju

---

²⁶ *Sprawozdanie ze stanu zagrożenia przestępczością handlu ludźmi w roku 2009*, oprac. w Centralnym Zespole dw. z Handlem Ludźmi Komendy Głównej Policji.

przeznaczenia i miejsca pracy, którego koszt ponoszą ofiary procederu. Ponieważ procederem tym trudnią się zorganizowane grupy przestępcze, istnieje podział ról w ramach danej grupy. Stąd po przybyciu na miejsce ofiary są odbierane przez innych członków grupy przestępczej i kwaterowane w różnych obiektach (barakach, motelach, noclegowniach), w których brak jest podstawowych standardów mieszkaniowych. Ofiarom zabierane są paszporty i ograniczana jest możliwość poruszania się. Ofiary zmuszane są następnie do pracy w ponadnormatywnym wymiarze czasu i zarabiają zdecydowanie mniej pieniędzy niż było to oferowane w ogłoszeniach.

Choć nie jest to normą, to często zdarza się, że zarówno sprawcy, jak i ofiary handlu ludźmi do pracy przymusowej to obywatele tego samego kraju, co ułatwia przestępcom manipulowanie ofiarami.

Charakterystyczne dla przestępstwa handlu ludźmi jest stosowanie przez sprawców tzw. mechanizmu długu – dużej kwoty pieniędzy zaciągniętej przez ofiarę u rekruterów na poczet przyszłych dochodów. Dług ma zwykle pokryć koszty przejazdu ofiary do miejsca wykonywania pracy bądź koszty załatwienia „niezbędnych” formalności związanych z wyjazdem za granicę. Sprawcy często nie precyzują kwoty „długu”, a ponadto nie jest on możliwy do spłacenia, gdyż kwota ta wciąż się powiększa.

Inną metodą sprawowania kontroli nad ofiarami jest stosowanie wobec pokrzywdzonych przemocy zarówno fizycznej, jak i psychicznej, często sprawcy grożą śmiercią ofiarom lub zapowiadają zemstę na członkach ich rodzin. Pokrzywdzeni zazwyczaj przebywają pod ciągłą obserwacją i kontrolą, a przestępcy są w posiadaniu ich dokumentów²⁷.

Przytoczony opis nadzoru ofiar czy ich rekrutacji może odnosić się zarówno do ofiar zmuszania do prostytucji, jak i pracy przymusowej, popełniania przestępstw (np. kradzieży) czy zmuszania do żebractwa. Celem sprawców jest wykorzystanie ofiar i czerpanie z tego wykorzystania korzyści.

Ofiary są głównie wykorzystywane do prac w rolnictwie przy sezonowym zbieraniu warzyw i owoców. Krajami przeznaczenia dla obywateli polskich są przede wszystkim: Włochy, Hiszpania, Francja. Natomiast polscy pracodawcy zatrudniają najczęściej obywateli zza wschodniej granicy, w tym coraz częściej obywateli państw Azji Centralnej (np. Uzbekistanu czy Tadżykistanu) i Dalekiego Wschodu (np. Tajlandii czy Filipin).

Należy także podkreślić, że przypadki handlu ludźmi do pracy przymusowej to nie tylko przypadki zbiorowego wykorzystania pracowników. To także pojedyncze przypadki wykorzystania jednej osoby. Taka sytuacja miała miejsce w roku 2007 w Polsce, kiedy doszło do identyfikacji przez organy ścigania obywatelki Ukrainy zmuszanej do pracy w gospodarstwie domowym oraz pracy w szklarni²⁸. Innym przykładem jest przypadek wykorzystania

---

²⁷ A. Obsznajczyk, *Profil społeczno-demograficzny ofiar handlu ludźmi*, (w:) *Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA 2008, s. 78-80.

²⁸ *Niewolnica Kowalskich*, Dodatek do GAZETA NA MAJÓWKĘ, dodatek do Gazety Wyborczej nr 100, 28.04.2007 r., s. 2.

obywatela Wietnamu (patrz rozdział 7.3, przypadek 1) czy obywatelki Chin (patrz rozdział 7.3, przypadek 4). Z takimi sytuacjami pracownik powiatowego urzędu pracy zapewne nie będzie miał do czynienia na gruncie zawodowym, niemniej tak jak każdy obywatel może dowiedzieć się o podobnej sytuacji. W takich sytuacjach warto skontaktować się z Policją lub Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym dla ofiar handlu ludźmi – szczegółowy tryb postępowania i dane adresowe znajdują się na końcu publikacji.

Problem handlu ludźmi do pracy przymusowej niestety nie znajduje odzwierciedlenia w prowadzonych statystykach: zarówno dane prokuratorskie, jak i policyjne ujmują całościowo zjawisko handlu ludźmi posługując się kwalifikacją kodeksu karnego bez rozróżnienia form handlu ludźmi. Z tego względu Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi rozpoczęło w ubiegłym roku gromadzenie danych na temat ofiar. Umożliwi to gromadzenie danych zarówno o ofiarach polskich, jak i cudzoziemskich. Natomiast w celu poszerzenia wiedzy o Polakach poszkodowanych w wyniku przestępstwa handlu ludźmi za granicą dane, na prośbę Zespołu ds. Handlu Ludźmi MSWiA, zbierane będą przez Główny Inspektorat Pracy oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Zatem dane, które obecnie można zaprezentować w odniesieniu do ofiar handlu ludźmi do pracy przymusowej, dotyczą wyłącznie funkcjonowania *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*, którym od 2007 roku²⁹ do końca czerwca 2010 roku objęto 18 cudzoziemców (2007 – 1 osobę, w 2008 roku – 6 osób, w roku 2009 – 4 osoby, natomiast do połowy 2010 roku – 7 osób). Wydaje się zatem, że ze statystycznego punktu widzenia problem niemalże nie istnieje, natomiast jest ogromna liczba przypadków łamania praw pracowniczych, zjawiska, które może, choć nie musi być powiązane z handlem ludźmi.

Co więcej można przypuszczać, że – w sytuacji dość niskiej świadomości społecznej na temat tego zjawiska – część osób będących ofiarami handlu ludźmi wcale nie identyfikuje siebie jako ofiary tego przestępstwa. W przypadku ofiar handlu ludźmi do pracy przymusowej część osób może po prostu uważać, iż padła ofiarą oszustwa, a nie znając swoich praw oraz instytucji, które mogą udzielić pomocy po prostu nie będzie jej szukać. Możliwe jest również, że część pokrzywdzonych z powodu wstydu nie będzie skłonna ujawniać faktu wykorzystania.

Do takiego wniosku może prowadzić analiza statystyk IOM w Kijowie i w Mińsku: zebrane dane wskazały na dość dużą liczbę osób niezidentyfikowanych na terenie Polski jako ofiary handlu ludźmi (głównie obywatele Ukrainy i Białorusi) przy jednoczesnej ogromnej dysproporcji w stosunku do ofiar, które w tym czasie zostały objęte *Programem wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*. Rodzi się pytanie, dlaczego osoby te nie zgłosiły się do polskich organów ścigania czy organizacji pozarządowych po pomoc i dlaczego

---

²⁹ *Program wsparcia* jest realizowany jako zadanie publiczne od 2006 roku, jednak z uwagi na brak danych z 2006 roku, w statystyce zostały uwzględnione osoby objęte *Programem* w roku 2006, a którym pomoc świadczone również w roku 2007.

nie zostały przez organy ścigania zidentyfikowane jako pokrzywdzone³⁰. Pytanie, czy taka sytuacja może dotyczyć również polskich obywateli wykorzystywanych poza granicami kraju pozostaje otwarte.

Poniżej zgromadzono opisy przypadków odzwierciedlających obie sytuacje w celu zobrazowania zjawiska handlu ludźmi do pracy przymusowej.

7.2 POLACY JAKO OFIARY HANDLU LUDŹMI POZA GRANICAMI KRAJU

Przypadek 1.

W roku 2006 zidentyfikowano przypadek wykorzystania do pracy Polaków we Włoszech (tzw. operacja *Terra Promessa*).

W tym przypadku za pokrzywdzonych uznano ok. 880 osób. Przypadek ten dobitnie pokazał, że handel ludźmi to nie tylko przestępstwo związane z seksualnym wykorzystywaniem kobiet: ofiarami byli zarówno mężczyźni, kobiety, jak i dzieci, słowem całe rodziny³¹. Grupa przestępcza założyła wówczas pięć niewolniczych obozów pracy w rejonie miasta Foggia, w których przetrzymywano polskich obywateli. Werbowanie Polaków następowało poprzez zamieszczanie ogłoszeń w prasie czy w Internecie – bodaj najczęściej wykorzystywanym w tym procederze sposobie rekrutacji. Oferowano pracę przy zbiorach owoców i warzyw na plantacjach. Ofiary były zmuszane do niewolniczej pracy, która przybrała formę pracy „za długi” – niezwykle charakterystycznego elementu pracy przymusowej. Wobec pokrzywdzonych stosowano przemoc fizyczną, dochodziło do zabójstw, tortur, pobic i zgwałceń.

Przypadek 2.

W roku 2006 zidentyfikowano drugi przypadek wykorzystania Polaków w pracy przymusowej – pokrzywdzeni zatrudniani byli w Hiszpanii do pracy w rolnictwie.

W ramach polsko-hiszpańskiej operacji o kryptonimie „Valencia” koordynowanej przez Centralny Zespół do Walki z Handlem Ludźmi w Komendzie Głównej Policji, hiszpańskiego oficera łącznikowego z Ambasady Hiszpanii w Warszawie oraz Policję hiszpańską regionu Valencia w październiku 2006 r. rozbito grupę przestępczą zajmującą się wykorzystywaniem obywateli RP do pracy przymusowej na farmach owoców cytrusowych w rejonie miasta Cullera w Hiszpanii. Polacy zmuszani byli do pracy ponad siły, nie otrzymywali umówionego wynagrodzenia. Wobec ofiar stosowano przemoc psychiczną (groźby, szantaż).

---

³⁰ U. Kozłowska, *Analiza statystyk dotyczących zjawiska handlu ludźmi*, (w:) *Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 41-42 i 48.

³¹ M. Sokołowska, *Handel ludźmi do celów pracy przymusowej – operacja „Terra Promessa”*, (w:) *Materiały z II Krajowej Konferencji na temat Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi*, MSWiA, Warszawa 2007, s. 53.

Operacja zakończyła się uwolnieniem 17 obywateli polskich. Zatrzymano 8 osób (6 w Hiszpanii i 2 w Polsce).

Przypadek 3.

Pod koniec maja 2010 r. policja zatrzymała 5 Polaków – 1 kobietę i 4 mężczyzn – którzy przy pomocy pośredników werbowali do pracy w Niemczech osoby bezrobotne, często z problemami alkoholowymi. Sprawcy obiecywali pracę na budowach czy przy skupie złomu z możliwością zarobienia 100-200 EUR tygodniowo.

Na miejscu okazywało się, że dla osób zwerbowanych nie ma pracy, natomiast muszą oni odpracować koszty podróży. Ofiary zmuszano przemocą do kradzieży i oszustw, przetrzymywano je bez jedzenia oraz zabierano im dokumenty. W oparciu o uzyskane na podstawie odebranych dokumentów dane ofiar, sprawcy zawierali umowy kredytowe, kupowali sprzęt RTV i zakładali konta bankowe.

W tej sprawie do tej pory policja zidentyfikowała 30 pokrzywdzonych³².

Przypadek 4.

Pod koniec kwietnia 2010 r. funkcjonariusze policji aresztowali szefa grupy handlującej ludźmi. Trzydziestopięcioletni Polak poprzez zamieszczanie ogłoszeń w prasie oferował pracę w Wielkiej Brytanii. Ogłoszenia zawierały jedynie brytyjski numer telefonu i proste hasło: „Złota rączka – praca w Anglii”. Mężczyznom oferowano stałą pracę, zakwaterowanie w 2-osobowych pokojach z łazienką, regularne wypłaty.

Na miejsce pracy mężczyźni byli przewożeni furgonetką z zaklejonymi szybami. Nie mogli opuścić terenu budowy, na którym przebywali, gdyż byli stale pilnowani przez członków grupy przestępczej. Mieszkali w opuszczonych ruderach po 8 osób w pokoju, bez prądu, wody i jakichkolwiek mebli.

Pracowali na budowie po 12 godzin dziennie. Za czynsz i rzekome szkolenie bhp musieli zapłacić, ale z powodu braku pieniędzy zmuszeni byli oddać w zastaw telefony i inne wartościowe przedmioty. Oczywiście nie mogło być mowy o wynagrodzeniu – otrzymywali wyłącznie zaliczki w kwotach pozwalających na zakup chleba. Ci, którzy domagali się wypłaty, byli bici i zastraszani.

---

³² Na podstawie artykułów:

Werbowali bezrobotnych. w Niemczech zabierali im dokumenty i..., Gazeta Gorzów Wielkopolski, 31.05.2010 r., http://gorzow.gazeta.pl/gorzow/1,35211,7958063,Werbowali_bezrobotnych__W_Niemczech_zabierali_im_dokumenty.html;

Gorzów. Wywozili do Niemiec, NaszeMiasto.pl, 31.05.2010 r., <http://gorzowwielkopolski.naszemiesto.pl/artukul/433630,gorzow-wywozili-do-niemiec,id,t.html>;

Areszt dla podejrzanych o handel ludźmi. Wybierali alkoholików bez środków do życia, Policyni. PL, 31.05.2010 r., http://policyni.gazeta.pl/Policyni/1,91152,7955630,Areszt_dla_podejrzanych_o_handel_ludzmi__Wybierali.html

Po kilku tygodniach niewolniczej pracy ofiarom udało się uciec. Szacuje się, że pokrzywdzonych w tej sprawie może być blisko 100 osób³³.

Przypadek 5.

W 2010 r. obywatelka Szwecji została oskarżona przez prokuraturę w Sztokholmie o stosowanie przemocy (bicie, golenie głów), zmuszanie do kradzieży, a także niepłacenie pensji Polkom, które u niej pracowały.

Kobieta zatrudniała młode dziewczyny z Polski do sprzątania oraz opieki nad dziećmi. Przemocą zmuszała je do niewolniczej pracy. Choć miały zarabiać po 10 tysięcy koron miesięcznie (ok. 4 tys. złotych), co na warunki szwedzkie jest niską pensją, to w praktyce nie dostawały wynagrodzenia lub płacono im średnio tylko 8 koron dziennie (ok. 3 złotych).

Polki były przetrzymywane w ciasnej garderobie w mieszkaniu i cały czas były pod kontrolą swojej pracodawczyni. Kobiety, które nie chciały słuchać poleceń, poddawane były różnym formom przemocy, w tym goleniu głów, ponadto były zmuszane do kradzieży dla „swojej pani” luksusowej odzieży z drogich sklepów.

Przestępstwo to zostało zakwalifikowane jako „bezwzględny handel ludźmi oraz niewolnictwo”; w tym paragrafie mieści się również praca przymusowa³⁴.

7.3 CUDZOZIEMCY JAKO OFIARY HANDLU LUDŹMI W POLSCE

Przypadek 1.

W 2004 r. Prokuratura Okręgowa w Kielcach skierowała do sądu akt oskarżenia przeciwko 3 obywatelom Wietnamu, którzy zmuszali do nieodpłatnej pracy niewolniczej innego Wietnamczyka. Jeden z oskarżonych zaproponował pokrzywdzonemu pomoc w nielegalnym przedostaniu się na terytorium Polski. Pomoc ta, według uzgodnień między nimi, miała kosztować 3000 USD. Pokrzywdzony zdołał zgromadzić jedynie 2000 USD. Wówczas oskarżony zdecydował się

---

³³ Na podstawie artykułów:

Zarabiał na niewolniczej pracy. „Złota rączka” złapana, Portalpomorza.pl, 28.04.2010 r., <http://www.portalpomorza.pl/aktualnosci/14/12427>;

Bici i zastraszani uciekali z niewolniczej pracy w Anglii – poszkodowani także z województwa pomorskiego, GP24.pl, 27.04.2010 r., <http://www.gp24.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20100427/POMO-RZE/152367384>;

Gdańsk: zatrzymany za handel ludźmi, Trójmiasto.pl, 27.04.2010 r., <http://zdrowie.trojmiasto.pl/Gdansk-zatrzymany-za-handel-ludzmi-n38426.html?strona=5&sort=up>

³⁴ *Koszmar Polek: Szwedka golila głowy za złą pracę*, PAP, 01.02.2010 r., <http://praca.wp.pl/kat,18-453,title,Koszmar-Polek-Szwedka-golila-glowy-za-zla-prace,wid,11913438,wiadomosc.html>; *Koszmar Polek w Szwecji*:

Były zmuszane do kradzieży i miały golone głowy, Dziennikwschodni.pl, 01.02.2010 r., <http://www.dziennikwschodni.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20100201/KRAJSWIAT/734437475>

pożyczyć pokrzywdzonemu pieniądze w kwocie 1000 USD, a pokrzywdzony zobowiązał się, że kwotę tę odpracuje na rzecz pożyczkodawcy w Polsce.

Praca, którą świadczył pokrzywdzony w Polsce, polegała na sprzedaży różnego rodzaju towarów na targowiskach. Po kilku tygodniach pokrzywdzonego poinformowano, że świadczona przez niego praca nie będzie wynagradzana przez 5 lat. Dopiero wtedy uświadomił sobie powagę sytuacji, w jakiej się znalazł i powiadomił organy ścigania³⁵.

Przypadek 2.

W 2010 r. dwaj obywatele Bangladeszu zapłacili 8000 USD pośrednikowi w zamian za pracę w Polsce. Pośrednik ten współpracował z M. – obywatelem rosyjskim pochodzenia bengalskiego pełniącym funkcję Dyrektora generalnego w polskiej spółce, w której Bengalczycy mieli podjąć pracę. Z uzgodnień wynikało, że obywatele Bangladeszu mieli pracować przy filetowaniu ryb i otrzymywać minimalną płacę obowiązującą w Polsce. Jednocześnie pracodawca zobowiązał się do pokrycia kosztów zakwaterowania i wyżywienia.

Po dotarciu do Polski obywatele Bangladeszu zostali odebrani przez M., który oznajmił im, że mają płacić za czynsz, prąd, gaz i ponosić inne opłaty, co więcej pobrał od nich pieniądze na ten cel. Jednocześnie poinformował ich, że wykonywana przez nich praca będzie miała inny charakter niż wcześniej uzgodniono i będą pracowali w stoczni w charakterze szlifierzy.

Sprawca zażądał oddania paszportów i zagroził unieważnieniem wiz w sytuacji, gdy Bengalczycy przestaną płacić za rzekome rachunki. Tym samym spowoduje, że będą zmuszeni wrócić do Bangladeszu.

Zgodnie z zezwoleniem na pracę obywatele Bangladeszu mieli pracować przy filetowaniu i obróbce ryb. Faktycznie wykonywali inną pracę niż określoną w zezwoleniach, nie otrzymywali wynagrodzenia za pracę, byli przetrzymywani w domu bez możliwości jego opuszczenia. Ostatecznie udało im się uciec³⁶.

W podobnej sytuacji było 19 obywateli tego kraju.

7.4 PROBLEM GRANICY MIĘDZY HANDELEM LUDŹMI DO PRACY PRZYMUSOWEJ A ŁAMANIEM PRAW PRACOWNICZYCH

Jak wynika z zawartej w polskim kodeksie karnym definicji handlu ludźmi, jedną z form handlu ludźmi jest wykorzystanie człowieka, nawet za jego zgodą „w pracy lub usługach o charakterze przymusowym”. Wydaje się, że określenie czym jest handel ludźmi do pracy

---

³⁵ K. Karsznicki, *Handel ludźmi w świetle badań postępowań karnych prowadzonych w latach 1995-2006*, (w:) *Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA, Warszawa 2008, s. 51-52.

³⁶ *Praca przymusowa i handel ludźmi. Podręcznik dla inspektorów pracy*, oprac. B. Andrees, Międzynarodowe Biuro Pracy 2010, s. 63.

przymusowej nie powinno nastęrczać problemów, zwłaszcza gdy można wskazać następujące elementy charakterystyczne dla tego zjawiska:

- stosowanie fizycznej lub psychicznej przemocy,
- pozbawienie wolności / kontrola przemieszczania się,
- praca bez wypłacanego wynagrodzenia,
- praca bez umowy o pracę,
- złe warunki socjalno-bytowe,
- praca za długi,
- czas pracy znacznie przekraczający dopuszczalne normy,
- zabór dokumentów (np. ważnej wizen, dokumentu tożsamości itp.).

W tym sensie można powiedzieć, że niektóre przedstawione wcześniej przypadki handlu ludźmi były niemalże „klasycznymi” przypadkami tego przestępstwa, jak miało to np. miejsce w przypadku obywatela Wietnamu zmuszanego do pracy na bazarach (patrz rozdział 7.3, przypadek 1).

Przejęcie nad pracownikiem kontroli skutkujące naruszeniem praw człowieka to czynniki, które charakteryzują pracę przymusową i pozwalają odróżnić to zjawisko od łamania praw pracowniczych³⁷. Sytuacja jednak znacznie komplikuje się i nie jest już taka jasna, gdy niektórych z tych wskaźników, zwłaszcza elementu przemocy bezpośredniej zabraknie.

Warto w tym miejscu przytoczyć przypadek zidentyfikowany na terenie województwa podkarpackiego – przypadek obywaterek Mongolii, który mimo istotnych znamion przestępstwa handlu ludźmi do pracy przymusowej ostatecznie w wyniku prowadzonych czynności za taki nie został uznany.

Przypadek

W 2008 r. cztery obywatelki Mongolii przyjechały w celu podjęcia pracy na terytorium Polski. Kobiety znalazły pracę przez pośredników, również obywateli Mongolii. Cudzoziemkom obiecano wysokopłatną pracę w usługach krawieckich wraz z zakwaterowaniem. Warunkiem podjęcia pracy było opłacenie pośredników, każda z kobiet zapłaciła 2500 USD. W tym celu każda z nich zaciągnęła kredyt w banku w Mongolii.

W Polsce okazało się, iż umowy, które cudzoziemki podpisywały były przewidziane na znacznie niższą sumę niż wcześniej ustalono. Tłumaczono im, iż w rzeczywistości będą otrzymywały większe pieniądze, a podana suma ma pomóc pracodawcy płacić niższy podatek w Polsce. Cudzoziemki podpisały przedstawione im umowy.

Kobiety w czasie pobytu w Polsce mieszkały w bardzo złych warunkach, spały na materacach w jednym pokoju. Pracowały po 17 godzin dziennie (od 6-ej do 23-ej). Pracodawca, Polak, zatrzymał paszporty cudzożemek. Dodatkowo zalegał z wypłatą wynagrodzenia. Wypłacał im po kilkaset złotych miesięcznie.

---

³⁷ *Praca przymusowa i handel ludźmi...*, s. 5.

Cudzoziemki zgłosiły się na policję po trzech miesiącach. Pracodawcy postawiono zarzut z art. 276 k.k. (m.in. przestępstwo ukrycia dokumentów) oraz 218 § 1 k.k. (naruszanie praw pracowniczych). Dodatkowo pośrednikom postawiono zarzut oszustwa (286 § 1 k.k.). Polskie organy ścigania nie sklasyfikowały omawianych nadużyć jako handlu ludźmi do pracy przymusowej³⁸.

Obok zjawiska handlu ludźmi do pracy przymusowej istnieje ogromna liczba przypadków łamania praw pracowniczych wobec cudzoziemców. Zjawisko to polega na niezawieraniu umowy o pracę z pracownikiem, niepłaceniu lub częściowym wypłacaniu wynagrodzenia za pracę, nieprzestrzeganiu przez pracodawców przepisów o czasie pracy czy zapewnianiu złych warunków socjalno-bytowych.

W Polsce problem ten dotyczy głównie obywateli krajów azjatyckich, m.in. Chin, Filipin, Uzbekistanu, Tadżykistanu, ale również np. obywateli Ukrainy.

Z uwagi na coraz częściej pojawiające się przypadki łamania praw pracowniczych wobec cudzoziemców, w szczególności w sytuacji zgłaszania się o pomoc do *Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Polskich i Cudzoziemskich Ofiar Handlu Ludźmi* cudzoziemców oszukanych przez pracodawców, Zespół ds. Handlu Ludźmi DPM MSWiA zwrócił się w roku 2009 z prośbą do Głównego Inspektoratu Pracy, Komendy Głównej Straży Granicznej i Fundacji La Strada prowadzącej KCIK z prośbą o podanie informacji na temat cudzoziemców, wobec których dopuszczono się łamania praw pracowniczych.

Z otrzymanych danych wynika, iż w okresie od 1 stycznia do 17 czerwca 2009 r. skargi do okręgowych inspektoratów pracy skierowało łącznie 215 osób, głównie pochodzących z krajów azjatyckich (Filipin, Chin, Uzbekistanu, Tadżykistanu, Indii) i były to zwykle zbiorowe przypadki skarg i łamania praw pracowniczych. Pozostali cudzoziemcy pochodzili z krajów europejskich (Ukrainy, Włoch, Turcji, wśród tej grupy znaleźli się również obywatele Federacji Rosyjskiej deklarujący narodowość czeczeńską) i afrykańskich (Maroka czy Egiptu).

Zdecydowaną większość spośród skarżących stanowiły osoby zatrudnione w przemyśle lekkim, przy produkcji okien (74 osoby) oraz w przemyśle lekkim, stoczniowym (64 osoby). Znaczna część osób była również zatrudniona w usługach remontowo-budowlanych (28 osób). Pozostałe branże, w których byli zatrudnieni cudzoziemcy to transport międzynarodowy, gastronomia czy działalność reklamowa. W tym czasie nie odnotowano skarg osób zatrudnionych w rolnictwie, lecz wiadomo, że jest to branża, w której dość często cudzoziemcy są zatrudniani, szczególnie do tzw. prac sezonowych³⁹.

³⁸ *Zjawisko handlu ludźmi w Polsce. Zagrożenie handlem ludźmi wobec cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy oraz wobec innych cudzoziemców przebywających w Polsce*, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, 2010, s. 23-24, http://www.pomocprawna.org/images/stories/handel_ludmi/raport_handel_ludmi_2009.pdf

³⁹ Można podejrzewać, że osoby zatrudnione w rolnictwie mogły znaleźć się w kategorii „agencja pracy tymczasowej (bez wskazania branży). Też o problemach w tej branży uzasadnia fakt wcześniejszych podejrzeń zaistnienia łamania praw pracowniczych w tym sektorze w 2008 roku w województwie małopolskim.

Niemal wszystkie skargi wniesione przez 215 cudzoziemców dotyczyły niewypłacenia bądź częściowego wypłacenia wynagrodzenia za pracę – na takie zachowanie pracodawcy skarżyło się aż 211 osób. Należy jednak podkreślić, że nie wszystkie skargi zostały uznane za zasadne, m.in. ze względu na sporny charakter spraw. Polskie przepisy w zakresie zawierania umów i płacenia składek czy różnicy między wynagrodzeniem brutto i netto nie są jasne i często dochodzi do sytuacji wprowadzenia cudzoziemców w błąd, czasem zamierzonego przez pracodawców, czasem nie.

Od lutego 2009 roku, w wyniku nowelizacji ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, istnieje obowiązek podpisywania z cudzoziemcem umowy w formie pisemnej oraz przedstawienia cudzoziemcowi przed podpisaniem umowy jej tłumaczenia na język zrozumiały dla cudzoziemca (art. 88h ust. 1 pkt 3). Przepis ten dotyczy zawierania umów z obywatelami krajów trzecich i jest istotnym zapisem pozwalającym na większą ochronę prawną cudzoziemców przed nieuczciwymi pracodawcami.

Ponadto, zgodnie z art. 88 h ust. 1 pkt 1, podmiot powierzający wykonywanie pracy cudzoziemcowi, od którego jest wymagane posiadanie zezwolenia na pracę, jest obowiązany do uwzględnienia w umowie z cudzoziemcem warunków, o których mowa w art. 88c, zawartych we wniosku o wydanie zezwolenia na pracę, tj.: warunku, że wysokość wynagrodzenia, która będzie określana w umowie z cudzoziemcem nie będzie niższa od wynagrodzenia pracowników wykonujących pracę porównywalnego rodzaju lub na porównywalnym stanowisku.

Jednocześnie wojewoda wydając zezwolenie, musi uzyskać informację starosty (właściwego ze względu na siedzibę lub miejsce zamieszkania podmiotu powierzającego wykonywanie pracy cudzoziemcowi) o braku możliwości zaspokojenia potrzeb kadrowych pracodawcy w oparciu o rejestry bezrobotnych i poszukujących pracy lub o negatywnym wyniku rekrutacji organizowanej dla pracodawcy.

Wojewoda może jednak wydać zezwolenie na pracę, jeżeli zawód lub rodzaj pracy znajduje się w wykazie takich zawodów i rodzajów pracy; wydaje przedłużenie zezwolenia na pracę dla tego samego cudzoziemca i na tym samym stanowisku bądź brak takiej konieczności wynika z innych przepisów.

W takich przypadkach jednak (jak i w przypadkach w art. 88 pkt 4-5), wojewoda wydaje zezwolenie, jeżeli (art. 88 c ust. 6):

- 1) wykonywanie pracy przez cudzoziemca będzie odbywało się na warunkach zgodnych z art. 67³ ustawy z dnia 26 czerwca 1976 r. – Kodeks pracy (tj. w przypadku wykonywania pracy na terytorium RP przez pracownika skierowanego do tej pracy przez pracodawcę mającego siedzibę w państwie nie będącym członkiem Unii Europejskiej, pracodawca zapewnia pracownikowi, w zakresie określonym w art. 67², warunki zatrudnienia nie mniej korzystne niż wynikające z Kodeksu pracy oraz innych przepisów regulujących prawa i obowiązki pracowników. Warunki te dotyczą m.in. norm i wymiaru czasu pracy, minimalnego wynagrodzenia za pracę czy wymiaru urlopu wypoczynkowego i wysokości dodatku w godzinach nadliczbowych).

- 2) wysokość wynagrodzenia, która będzie przysługiwała cudzoziemcowi za wykonywanie pracy, nie będzie niższa o więcej niż 30% od wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w województwie, ogłaszanej przez Prezesa GUS na podstawie art. 90 ust. 7;
- 3) pracodawca zagraniczny wskazał osobę przebywającą na terytorium RP, posiadającą dokumenty potwierdzające wypełnienie obowiązków określonych w pkt 1 oraz 2 i upoważnioną do reprezentowania pracodawcy wobec wojewody oraz organów, o których mowa w art. 88 f ust. 3 (m.in. okręgowego inspektora pracy czy organu Straży Granicznej), jeżeli okres delegowania cudzoziemca przekracza 30 dni w roku kalendarzowym.

Co więcej, zgodnie z art. 88 h ust. 1 pkt 2, podmiot powierzający wykonywanie pracy cudzoziemcowi, od którego jest wymagane posiadanie zezwolenia na pracę, jest obowiązany do dostosowywania, w przypadku, o którym mowa w art. 88 c ust. 6, wysokości wynagrodzenia cudzoziemca do aktualnej wysokości miesięcznego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 90 ust. 7 (tj. wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłaszanego przez Prezesa GUS), co najmniej raz w roku.

W przypadku naruszenia przepisów art. 88 h ust. 1-3, podmiot powierzający wykonywanie pracy przez cudzoziemca jest obowiązany do niezwłocznego dokonania czynności, o których mowa w ust. 1-3, a także wypłacenia cudzoziemcowi zaległego wynagrodzenia za okres wykonywanej pracy w wysokości zgodnej z zawartą we wniosku o wydanie zezwolenia na pracę oraz opłacenia związanych z nim składek na ubezpieczenie społeczne i zaliczek na podatek dochodowy.

Ponadto wojewoda wydaje decyzję o odmowie wydania zezwolenia na pracę cudzoziemca, gdy podmiot powierzający wykonywanie pracy cudzoziemcowi nie dopełnił przedstawionych obowiązków (art. 88 ust. 1 pkt c).

Spośród 215 osób, które złożyły skargi zaledwie 2 skarżyły się na nieprzestrzeganie czasu pracy. Wiadomo, że do sytuacji nieprzestrzegania czasu pracy dochodziło w przypadku obywateli Ukrainy i Tajlandii pracujących na polach i przy segregowaniu sadzonek kwiatów w województwie opolskim – tam regułą była praca 15 godzin na dobę przez 7 dni w tygodniu. W skrajnym przypadku osoba pracowała 20 godzin na dobę. W 2008 r. Karpacki Oddział Straży Granicznej ujawnił przypadek zmuszania 4 obywaterek Mongolii do pracy w zakładzie krawieckim (przypadek opisany wcześniej), gdzie kobiety pracowały 16 godzin na dobę. Ale nie można traktować tego jako reguły.

Ponadto, spośród 215 osób, które złożyły skargi, dwie osoby (obywatele Ukrainy zatrudnieni w budownictwie) wskazały na fakt odebrania im paszportu przez pracodawcę.

Coraz częściej identyfikowane przypadki pracy przymusowej czy łamania praw pracowniczych wymusiły pewne rozwiązania systemowe, wśród których za najważniejsze należy uznać podpisanie porozumienia o współpracy między inspekcją pracy a Strażą Graniczną.

O sytuacji zarówno pracy przymusowej, handlu ludźmi czy łamaniu praw pracowniczych inspekcja pracy może uzyskać informacje z wielu źródeł: zarówno zdobyć takie informacje w wyniku rutynowych kontroli, ale również na podstawie skargi lub wniosku o kontrolę, które wpłynęły do jednostki organizacyjnej PIP albo rozmowy z osobą zasięgającą porady prawnej.

W wyniku przeprowadzonej kontroli sprawa może zostać przekazana do prokuratury w związku z podejrzeniem zaistnienia przestępstwa z art. 189a § 1 k.k. czyli handlu ludźmi, które dodatkowo mogło być popełnione w ramach zorganizowanej grupy przestępczej (art. 258 k.k.)⁴⁰.

Z drugiej jednak strony może okazać się, że sprawa dotyczy łamania praw pracowniczych. Wówczas w wyniku kontroli inspektor pracy może nakazać zawarcie z cudzoziemcem umowy o pracę czy wypłacenie należnego wynagrodzenia.

Tak było w przypadkach zidentyfikowanych przez inspekcję pracy w 2009 roku: w jednym z nich pokrzywdzonymi było 27 obywaterek Filipin i 3 obywatele Sri Lanki pracujących na terenie województwa lubuskiego. Cudzoziemcy ci zostali skierowani przez agencję pracy tymczasowej do pracy przy zbiorze pieczarek na podstawie niekorzystnych dla nich umów podpisanych w Polsce. Umowy te określały bowiem inne warunki pracy i płacy niż umowy przedwstępne podpisane na Filipinach. Główny zarzut dotyczył wykonywania przez cudzoziemki pracy na podstawie umów o dzieło w sytuacji konieczności zawarcia umów o pracę, a co za tym idzie zasad obliczania wysokości wynagrodzenia, rodzaju pracy niezgodnego z warunkami zawartymi w zezwoleniu na pracę (podpisane w Polsce umowy dotyczyły również sprzątania hal).

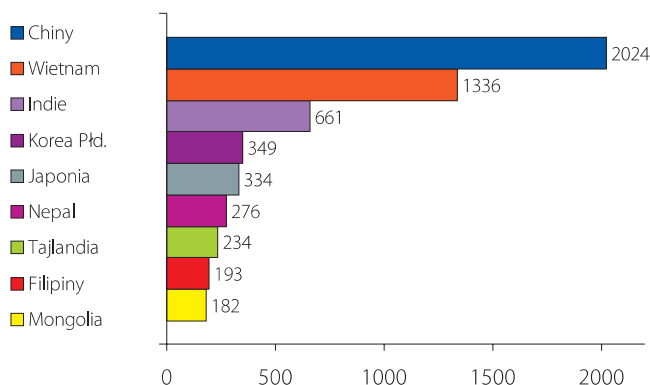
Z kolei w innym zakładzie na terenie tego samego województwa obywatelki Filipin były m.in. kierowane do pracy znacznie przewyższającej dopuszczalne normy (praca ok. 12 godzin dziennie przez 7 dni w tygodniu).

Aby uświadomić sobie skalę problemu oraz fakt, że skargi cudzoziemców mogą stanowić zaledwie wierzchołek góry lodowej, przeanalizowano liczbę zezwoleń na pracę wydaną w tym samym czasie: w I połowie 2009 r. wydano 14 891 zezwoleń, z czego ok. blisko 40% (tj. 5.979 zezwoleń) otrzymali obywatele krajów azjatyckich (najczęściej Chin, Wietnamu oraz Indii).

Liczba wydanych zezwoleń jest zatem dużo większa niż w całym roku 2008 (wówczas wydano 18.022 zezwolenia, w tym 6164 obywatelom krajów azjatyckich). Te dane wskazują, że liczba cudzoziemców – osób potencjalnie zagrożonych zjawiskiem łamania praw pracowniczych czy handlu ludźmi do pracy przymusowej jest duża i może wzrastać. Dodatkowo dane od roku 2005 wskazują na stopniowy wzrost wydanych zezwoleń na pracę obywatelom krajów azjatyckich.

---

⁴⁰ *Praca przymusowa i handel ludźmi...*, s. 40-41.

Rycina 2. Liczba obywateli krajów azjatyckich, którym najczęściej wydawano zezwolenie na pracę w I połowie 2009 r.

Liczba obywateli ww. krajów azjatyckich, którym wydano zezwolenia na pracę – 5 589
Łączna liczba wszystkich cudzoziemców, którzy otrzymali zezwolenia na pracę – 14 891

7.5 OCZEKIWANIA CUDZOZIEMCÓW WOBEC PRACODAWCÓW A ZJAWISKO PRACY PRZYMUSOWEJ

Proceder wykorzystania pracowników może trwać wiele miesięcy z uwagi na fakt, że sami cudzoziemcy po prostu chcą pracować bez względu na warunki wykonywanej pracy. W ich mniemaniu bowiem po to opuścili swój kraj, często zadłużyli się u rodziny i znajomych, by móc zarobić. Muszą więc teraz odpracować zaciągnięty dług. Jak długo wierzą pracodawcy, tak długo nie alarmują o swojej sytuacji odpowiednich służb. Co więcej, ci z nich, którzy przyjechali i podjęli pracę nielegalnie, obawiają się deportacji.

Mając na względzie sytuację łamania praw pracowniczych należy jednak na problem popatrzeć z drugiej strony: cudzoziemcy przyjeżdżają do wybranego kraju, by jak najwięcej zarobić. Zdarzają się przypadki, kiedy cudzoziemcy opuszczają pracodawcę, gdy ten nie chce ich zatrudniać w takim wymiarze czasowym, w jakim chcą być zatrudnieni. A ów wymiar czasowy, w jakim cudzoziemcy chcą być zatrudnieni jest znacznie wyższy niż przewidują to polskie przepisy. Takie oczekiwania cudzoziemców nie są tylko wynikiem różnic kulturowych, ale w znacznej mierze wynikają z dążenia do zarobienia jak największej kwoty pieniędzy. Dlatego czasem, mimo obecności niektórych wskaźników pracy przymusowej trudno mówić o handlu ludźmi.

W ostatnim czasie zaobserwowano również nowe zjawisko polegające na anonimowym donoszeniu organom ścigania przez pracodawców o cudzoziemcach pracujących nielegalnie. Pracodawca wykorzystujący pracę cudzoziemców nie płaci im wynagrodzenia przez kilka miesięcy. Z chwilą, gdy pracownicy w sposób zdecydowany domagają się wypłaty, to jest wtedy, gdy zdają sobie sprawę z tego, że padli ofiarą manipulacji i wykorzystania, pracodawca pozbywa się ich składając anonimowy donos do organów ścigania.

Biorąc pod uwagę sytuację kryzysu finansowego panującego w Europie pociągającego za sobą wzrost bezrobocia oraz dostępne statystyki wydawanych zezwoleń na pracę należy przypuszczać, że liczba pracowników cudzoziemskich, a tym samym osób zagrożonych zjawiskiem handlu ludźmi do pracy przymusowej będzie się zwiększać, a zjawisko przybierać na sile. Według danych MPIPS, jedynie dla pracowników tzw. prac prostych w I połowie 2010 r. wydano 1948 zezwoleń na pracę (wszystkich zezwoleń było 15.628). Zezwolenia zostały wydane głównie obywatelom Ukrainy i Białorusi, a z krajów azjatyckich otrzymali je m.in. obywatele: Chin, Nepalu, Mongolii, Filipin, Wietnamu, Bangladeszu i Tajlandii.

7.6 WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE PRACY PRZYMUSOWEJ STOSOWANE PRZEZ MIĘDZYNARODOWĄ ORGANIZACJĘ PRACY

Międzynarodowa Organizacja Pracy we współpracy z Komisją Europejską oraz innymi partnerami opracowała przy użyciu metodologii Delphi ⁴¹ kategorie wskaźników określających ofiary handlu ludźmi lub dziećmi w celu wykorzystania do pracy przymusowej lub wykorzystania w celach seksualnych. Wskaźniki przeznaczone są do stosowania przez organy ścigania w celu potwierdzenia bądź wykluczenia identyfikacji ofiary handlu ludźmi.

Wskaźniki⁴² zostały opracowane zgodnie z definicją handlu ludźmi, jaką podaje tzw. „Protokół z Palermo” – zatem aby zakwalifikować przypadek jako handel ludźmi do pracy przymusowej muszą w nim wystąpić elementy oszustwa lub przymusu lub też wykorzystania zależności lub wykorzystania/eksploatacji.

---

⁴¹ Decyzją Komisji Europejskiej w roku 2006 ustanowiono Grupę ekspertów, której głównym zadaniem było wsparcie Komisji w implementacji Planu Działań Unii Europejskiej (EU Action Plan). Grupa w roku 2007 zdecydowała o powołaniu grupy ekspertów ds. handlu ludźmi, której celem miało być opracowanie zharmonizowanych definicji i związanych z nimi wskaźników umożliwiających uzyskanie danych porównywalnych w krajach UE na temat tego przestępstwa. Metoda Delhi zastosowana we wspólnym projekcie Komisji i MOP-u do określenia wskaźników zjawiska handlu ludźmi polegała w pierwszej kolejności na wskazaniu tych wskaźników przez ekspertów reprezentujących instytucje zaangażowane w zwalczanie i zapobieganie temu zjawisku (m.in. funkcjonariuszy policji, przedstawicieli instytucji rządowych, przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości, środowiska akademickiego, inspektorów pracy czy organizacji udzielających wsparcia ofiarom) z 27 krajów członkowskich Unii Europejskiej. Kolejnym etapem badania było ustanowienie rankingu wskaźników. Metoda Delhi została opracowana w latach 50. i jest szeroko stosowana w badaniach socjologicznych, medycznych czy politycznych; *Operational indicators of trafficking in human beings. Results from a Delphi survey implemented by the ILO and the European Commission, 2009*, s. 2. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf.

⁴² *Praca przymusowa i handel ludźmi...*, s. 22-24.

Wskaźniki handlu ludźmi osobami dorosłymi do pracy przymusowej podzielono na 6 grup:

- wskaźniki rekrutacji z użyciem oszustwa,
- wskaźniki rekrutacji z użyciem przymusu,
- wskaźniki rekrutacji z wykorzystaniem zależności,
- wskaźniki wykorzystania/eksploatacji,
- wskaźniki stosowania przymusu w miejscu docelowym,
- wskaźniki wykorzystania zależności w miejscu docelowym.

W sytuacji zbiorowej identyfikacji pokrzywdzonych przez organy ścigania analiza poszczególnych wskaźników powinna być dokonana w stosunku do każdej osoby.

Wynik oceny jest pozytywny, jeżeli w danej grupie wskaźników występują co najmniej:

- dwa silne wskaźniki, lub
- jeden silny wskaźnik i jeden średni lub słaby wskaźnik, lub
- trzy średnie wskaźniki, lub
- dwa średnie wskaźniki i jeden słaby wskaźnik.

Wskaźniki handlu ludźmi osobami dorosłymi do pracy przymusowej

WSKAŹNIKI REKRUTACJI Z UŻYCIEM OSZUSTWA

- Silne wskaźniki
  - Oszustwo dot. rodzaju pracy, miejsca lub pracodawcy
- Średnie wskaźniki
  - Oszustwo dot. warunków pracy
  - Oszustwo dot. treści umowy o pracę
  - Oszustwo dot. połączenia z rodziną
  - Oszustwo dot. warunków zamieszkania i życia
  - Oszustwo dot. legalności dokumentów lub otrzymania legalnego pobytu
  - Oszustwo dot. podróży i warunków rekrutacji
  - Oszustwo dot. płacy
  - Oszustwo dot. obietnicy małżeństwa
- Słaby wskaźnik
  - Oszustwo dot. możliwości dostępu do edukacji

WSKAŹNIKI REKRUTACJI Z UŻYCIEM PRZYMUSU

- Silny wskaźnik
  - Przemoc wobec ofiary
- Średnie wskaźniki

- Uprowadzenie, przymusowe małżeństwo, sposób postępowania z zastosowaniem przymusu lub sprzedaż ofiary
- Konfiskata dokumentów
- Związanie długiem
- Izolacja, uwięzienie, nadzór
- Groźba poinformowania władz
- Groźba zastosowania przemocy wobec ofiary
- Groźba poinformowania rodziny, społeczności, opinii publicznej
- Przemoc wobec rodziny (groźba przemocy lub jej zastosowanie)
- Niewypłacanie pieniędzy

WSKAŹNIKI REKRUTACJI Z WYKORZYSTANIEM ZALEŻNOŚCI

- Średnie wskaźniki
  - Wykorzystanie trudnej sytuacji rodzinnej
  - Wykorzystanie faktu nielegalnego statusu
  - Wykorzystanie faktu braku edukacji (nieznajomości języka)
  - Wykorzystanie faktu braku dostępu do informacji
  - Sprawowanie kontroli przez sprawców
  - Przyczyny ekonomiczne
  - Nieprawdziwa informacja nt. prawa, stosunku władz
  - Nieprawdziwa informacja nt. legalności migracji
  - Sytuacja rodzinna
  - Sytuacja osobista
  - Psychologiczna i emocjonalna zależność
  - Związek z władzami/legalność statusu
- Słabe wskaźniki
  - Zależność od przekonań kulturalnych/religijnych
  - Ogólny kontekst
  - Problemy w przeszłości
  - Trudności z organizacją podróży

WSKAŹNIKI WYKORZYSTANIA/EKSPLOATACJI

- Silny wskaźnik
  - Przekraczanie czasu pracy
- Średnie wskaźniki
  - Złe warunki życia
  - Niebezpieczna praca
  - Niska płaca lub jej brak

- Nieprzestrzeganie prawa pracy i podpisanej umowy
- Brak ochrony socjalnej (umowy, ubezpieczenia, itd.)
- Bardzo złe warunki pracy
- Manipulacja płacą
- Słaby wskaźnik
  - Brak dostępu do edukacji

WSKAŹNIKI STOSOWANIA PRZYMUSU W MIEJSCU DOCELOWYM

- Silne wskaźniki
  - Konfiskata dokumentów
  - Związanie długiem
  - Izolacja, uwięzienie, nadzór
  - Przemoc wobec ofiary
- Średnie wskaźniki
  - Zmuszanie do działalności przestępczej/niezdobnej z prawem
  - Zmuszanie do wykonywania konkretnych czynności lub kontaktu z określonymi klientami
  - Zmuszanie do czynów przeciwko innym ofiarom
  - Zmuszanie do kłamania władzom, rodzinie itd.
  - Groźba poinformowania władz
  - Groźba pogorszenia dotychczasowych warunków pracy
  - Groźba zastosowania przemocy wobec ofiary
  - Bycie pod silnym wpływem
  - Przemoc wobec rodziny (groźba przemocy lub jej zastosowanie)
  - Niewypłacanie pieniędzy
- Słaby wskaźnik
  - Groźba poinformowania rodziny, społeczności, opinii publicznej

WSKAŹNIKI WYKORZYSTANIA ZALEŻNOŚCI W MIEJSCU DOCELOWYM

- Średnie wskaźniki
  - Zależność od sprawców
  - Trudności z funkcjonowaniem w nieznanym miejscu
  - Powody ekonomiczne
  - Sytuacja rodzinna
  - Związek z władzami/legalność statusu
- Słabe wskaźniki
  - Problemy w przeszłości
  - Cechy osobiste

Obecność tych wyznaczników powinna stanowić impuls do podjęcia dalszego prowadzenia dochodzenia przez organy ścigania. Ogólna ocena sytuacji powinna opierać się na pytaniu, czy dany pracownik podjął pracę dobrowolnie i świadomie, i czy może dobrowolnie wypowiedzieć stosunek pracy⁴³.

Warto jednak w tym miejscu podkreślić, iż kwestia dobrowolności (zawarcie w definicji handlu ludźmi słów „nawet za jej zgodą”) nie powinna stanowić bariery do sklasyfikowania w ten sposób danej sytuacji. Co więcej, wszystkie te informacje ułożone w listę wskaźników samodzielnie stanowią pojedyncze symptomy pewnej całości. Dlatego tak istotne jest przekazywanie informacji odpowiednim służbom o przypuszczeniach zaistnienia handlu ludźmi do pracy przymusowej czy łamaniu praw pracowniczych. To także rola pracowników urzędów pracy, którzy mogą być w posiadaniu informacji dotyczących zarówno obywateli polskich pracujących w Polsce i za granicą, jak również cudzoziemców pracujących w Polsce.

Wskazując na konieczność informowania poszczególnych służb, trzeba mieć jeszcze na uwadze przekazywanie informacji o Polakach wykorzystanych za granicą nie tylko Policji, ale także inspekcji pracy. Instytucja ta działa bowiem jako instytucja łącznikowa, co oznacza, że jej zadaniem jest przekazywanie tego typu informacji swoim odpowiednikom za granicą wraz z wystosowaniem prośby o sprawdzenie podejrzeń dotyczących konkretnych pracodawców.

7.7 PRZESTĘPSTWA TOWARZYSZĄCE HANDLOWI LUDŹMI DO PRACY PRZYMUSOWEJ

Przestępstwa towarzyszące handlowi ludźmi do pracy przymusowej czyli takie, które mogą być popełniane w związku z tym przestępstwem opisane zostały w kodeksie karnym oraz w Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

KODEKS KARNY

Rozdział XXVIII Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową **Art. 218-221**

- złośliwe lub uporczywe naruszanie praw pracownika wynikające ze stosunku pracy lub ubezpieczenia społecznego
- niewykonanie obowiązku nałożonego orzeczeniem sądu wypłacenia wynagrodzenia za pracę lub innego świadczenia ze stosunku pracy
- niezgłoszenie pracownika do ubezpieczenia społecznego lub zgłoszenie danych nieprawdziwych mające wpływ na prawo do świadczeń albo ich wysokość
- niepełnienie obowiązku w zakresie bhp, przez co naraża pracownika na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu
- niezawiadomienie właściwego organu o wypadku przy pracy

⁴³ *Praca przymusowa i handel ludźmi...*, s. 20.

USTAWA O PROMOCJI ZATRUDNIENIA I INSTYTUCJACH RYNKU PRACY

Art. 120

- Ust. 1. powierzenie cudzoziemcowi nielegalnego wykonywania pracy
- Ust. 2. wykonywanie nielegalnej pracy przez cudzoziemca
- Ust. 3. doprowadzenie cudzoziemca do nielegalnego wykonywania pracy – za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu, wykorzystania zależności służbowej lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania
- Ust. 4. żądanie od cudzoziemca korzyści majątkowej w zamian za podjęcie działań mających na celu uzyskanie zezwolenia na pracę lub innego dokumentu uprawniającego do wykonywania pracy
- Ust. 5. doprowadzenie innej osoby do powierzenia cudzoziemcowi nielegalnego wykonywania pracy (warunki jw.)
- Ust. 6. niedopełnienie przez podmiot zatrudniający cudzoziemca zobowiązanego do posiadania zezwolenia na pracę obowiązku niezwłocznego poinformowania organu wydającego zezwolenie w przypadku niepodjęcia pracy przez cudzoziemca w okresie 3 miesięcy od daty rozpoczęcia ważności zezwolenia lub zakończenia wykonywania pracy wcześniej niż 3 miesiące przed upływem ważności zezwolenia

Art. 121.

- Ust. 1. prowadzenie agencji zatrudnienia bez wymaganego wpisu do rejestru agencji zatrudnienia
- Ust. 2. pobieranie przez osobę prowadzącą agencję zatrudnienia, od osoby, dla której poszukuje zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub której udziela pomocy w wyborze odpowiedniego zawodu i miejsca zatrudnienia, dodatkowych opłat innych niż wymienione w art. 85 ust. 2 pkt 7
- Ust. 6. niezawarcie z osobą kierowaną do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych pisemnej umowy zawieranej przez te agencje z osobami kierowanymi do pracy przez osobę prowadzącą agencję zatrudnienia świadczącą usługę pośrednictwa pracy, polegających w szczególności na kierowaniu osób do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych.

Art. 121b.

niezawarcie z osobą kierowaną za granicę w celu nabywania umiejętności praktycznych, w szczególności odbycia praktyki absolwenckiej, praktyki lub stażu zawodowego, niebędącego zatrudnieniem lub inną pracą zarobkową umowy, o której mowa w art. 85 ust. 2

8 WSPÓŁPRACA NA POZIOMIE REGIONALNYM NA PRZYKŁADZIE MAZOWIECKIEGO ZESPOŁU DS. PRZECIWDZIAŁANIA HANDLOWI LUDŹMI

Wydaje się, że rozpoznanie tak trudnego w identyfikacji zjawiska, jakim jest handel ludźmi do pracy przymusowej, może okazać się skuteczniejsze w ramach współpracy regionalnej różnych podmiotów. Z tego względu w ramach „Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010” w roku 2010 powołano Mazowiecki Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi jako regionalną platformę wymiany informacji między podmiotami zaangażowanymi w zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi na terenie województwa w celu zapewnienia wsparcia ofiarom handlu ludźmi.

U podstaw decyzji o powołaniu zespołu była konstatacja, że zjawisko handlu ludźmi ma charakter regionalny, zatem jego skuteczne rozpoznanie jest możliwe jedynie w warunkach aktywnej współpracy między profesjonalistami znającymi problemy społeczności lokalnej. Wstępnie w projekcie „Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2011-2012” przewiduje się tworzenie takich zespołów w województwach: zachodniopomorskim, małopolskim oraz lubuskim.

Zespół mazowiecki będzie służył także jako narzędzie koordynacji działań prewencyjnych w regionie oraz działań szkoleniowych.

Wśród przedstawicieli zaangażowanych służb znaleźli się koordynatorzy ds. handlu ludźmi w Policji, koordynatorzy ds. handlu ludźmi w Straży Granicznej, inspektor pracy odpowiedzialny za kontrolę legalności zatrudnienia cudzoziemców, reprezentanci urzędu wojewódzkiego oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych i międzynarodowych.

Skuteczniejszej realizacji tego zadania powinna sprzyjać dokonana w roku 2010 nowelizacja ustawy o pomocy społecznej, na mocy której wojewodowie otrzymali zadanie koordynowania, w ramach systemu pomocy społecznej, działań w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi oraz wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi.

Wśród niektórych zadań, jakie wyznaczył sobie Zespół, oprócz opracowania publikacji pozwalającej na identyfikację istniejących struktur, ich zasobów i możliwości współpracy, wskazano na konieczność opracowania analizy zjawiska handlu ludźmi w województwie oraz opracowanie kryteriów, jakie powinny spełnić ośrodki interwencji kryzysowej, by mogły być uznane za bezpieczne placówki, do których mogą być kierowane ofiary handlu ludźmi.

Choć działania zespołu są nadal w fazie wstępnej, to jednak należy zaznaczyć, że jego powołanie spotkało się z dużym zainteresowaniem przedstawicieli instytucji w nim uczestniczących.

9 ROLA PRACOWNIKÓW POWIATOWYCH URZĘDÓW PRACY ODPOWIEDZIALNYCH ZA PROBLEMATYKĘ POŚREDNICTWA PRACY W KRAJU I ZA GRANICĄ – PRZEKAZYWANIE INFORMACJI KLIENTOM URZĘDU PRACY I ODPOWIEDNIM INSTYTUCJOM

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej i stopniowym otwieraniu rynków pracy coraz więcej Polaków decydowało się na wyjazd do pracy za granicą. Niestety czasem okazywało się, że nie dysponują dostateczną wiedzą, żeby bezpiecznie ten wyjazd zorganizować, o czym świadczą wyniki wspomnianego badania opinii publicznej przeprowadzone w roku 2010⁴⁴.

Kim zatem są Polacy, którzy chcieliby pracować za granicą? To dość duża grupa osób (12% Polaków deklaruje, iż rozważa możliwość podjęcia pracy za granicą w przyszłości) i są to przede wszystkim ludzie młodzi. Co czwarty respondent (25%) przyznał, że zdecydowałby się na pracę za granicą „na czarno” nie znając żadnego języka obcego (26%)⁴⁵.

Chcąc dowiedzieć się, jakie środki ostrożności Polacy podjęliby przed wyjazdem w celu zarobkowym, respondentom zadano następujące pytanie: *„Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan(i) zamiar wyjechać za granicę w celu podjęcia pracy. Jakie działania by Pan(i) podjął(ęła) przed wyjazdem?”*.

Okazało się, że większość osób nie zachowałaby podstawowych środków ostrożności, np. upewniając się uprzednio, czy firma, w której mają pracować za granicą istnieje (66% respondentów) oraz czy pośrednik oferujący pracę działa legalnie (78% respondentów).

W przypadku jakiegokolwiek wyjazdu zagranicznego dla zachowania bezpieczeństwa szczególnie istotne jest nie tylko podanie najbliższym dokładnego miejsca pobytu, ale także ustalenie częstotliwości kontaktu z rodziną. Brak kontaktu powinien stanowić wówczas dla najbliższych sygnał alarmujący o konieczności poinformowania o tym fakcie Policji, a dane teleadresowe – istotną wskazówkę dla Policji o miejscu domniemanego czy ostatniego pobytu. Niestety i tym razem okazało się, że niewiele osób zachowałby takie środki ostrożności.

---

⁴⁴ Informacja nt. badania: patrz wstęp do niniejszej publikacji.

⁴⁵ Tamże, s. 85.

Pytanie: Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan(i) zamiar wyjechać za granicę w celu podjęcia pracy. Jakie działania by Pan(i) podjął(ęła) przed wyjazdem?⁴⁶

Upewnił(a)bym się, że firma oferująca pracę istnieje	34%
Pytał(a)bym o radę rodzinę i znajomych	28%
Sprawdził(a)bym, czy pośrednik oferujący pracę działa legalnie	22%
Zabrał(a)bym kwotę pieniędzy wystarczającą na powrót do Polski, gdyby coś poszło nie tak	17%
Podał(a)bym najbliższymi dokładne dane miejsca swojego pobytu za granicą (telefon, adres hotelu)	14%
Szukał(a)bym informacji na stronach internetowych organizacji pozarządowych i ministerstw, co zrobić, by bezpiecznie zorganizować wyjazd	10%
Ubezpieczył(a)bym się (od następstw nieszczęśliwych wypadków i ewentualnych kosztów leczenia)	10%
Zgromadził(a)bym wszystkie konieczne dokumenty potwierdzające kwalifikacje zawodowe	9%
Ustalił(a)bym, jak często będę kontaktować się z najbliższymi	7%
Żadne, na miejscu skontaktowałam(a)bym się bezpośrednio z firmą oferującą pracę	7%
Załatwił(a)bym sobie mieszkanie w kraju, do którego bym jechał(a)	3%
Wyjeżdżając zabrał(a)bym numery telefonów do instytucji, które w razie potrzeby mogą pomóc mi na miejscu	2%
Uczył(a)bym się języka	1%
Inne	1%
Trudno powiedzieć	22%

Przekazywanie informacji o zasadach bezpiecznego wyjazdu za granicę jest niezwykle ważne (patrz rozdział 10), bowiem oferta pracy, którą otrzymuje w urzędzie pracy osoba zgłaszająca się do niego prawdopodobnie nie jest jedyną ofertą. Okazuje się, że większość osób planujących wyjazd do pracy za granicę poszukiwałaby pracy wśród rodziny i znajomych (54%), rzadziej wskazywano na Internet (21%), ogłoszenia prasowe (14%) czy poszukiwanie pracy na miejscu na własną rękę (11%). Oferty pochodzące z tego typu źródeł wymagają jednak sprawdzenia. Co więcej, przyjęcie oferty pracy od osób mało znanych może wiązać się z ryzykiem handlu ludźmi – osoby te obiecując atrakcyjną pracę w rzeczywistości poszukują osób, które chcą następnie wykorzystać, np. w pracy czy prostytucji.

Okazało się także, że ocena wiarygodności ogłoszeń o pracę jest dość trudna. Badanie wykazało, że Polacy dość często decydowaliby się odpowiedzieć na ogłoszenie oferujące atrakcyjną pracę za granicą, którego treść brzmi: „*Kelnerka (kelner)w Anglii, 1200 funtów/mc, nie*

⁴⁶ Tamże, s. 102.

musisz znać języka, także bez kwalifikacji. Zadzwoń 952 147 449. 6% badanych zdecydowanie odpowiedziałyby na powyższe ogłoszenie. Dalsze 15% być może zdecydowałoby się na nie odpowiedzieć i aż 5% ankietowanych nie wiedziało, jak by się w takiej sytuacji zachowali. Oznacza to, że ponad ¼ badanych (26%) znajduje się w potencjalnej grupie ryzyka⁴⁷.

Z drugiej strony pracy w powiatowych urzędach pracy poszukiwałoby 33% respondentów, a 19% w agencjach zatrudnienia do pracy za granicą⁴⁸. Jest to ogromna szansa dla tych osób na uzyskanie ważnych informacji. Zwłaszcza, że więcej niż co piąty (22%) Polak nie wie, co należy zrobić przed wyjazdem, żeby wyjazd do pracy za granicą był bezpieczny⁴⁹.

Tymczasem okazuje się, że zagrożenie jest realne: 18% badanych przyznało, że osobiście znają przypadek osoby, która skorzystała z oferty pracy za granicą, a na miejscu warunki okazały się znacznie gorsze od obiecywanych, 9% – osoby, która została zwabiona obietnicą atrakcyjnej pracy za granicą i była zmuszana do pracy bez wynagrodzenia lub za bardzo niskie wynagrodzenie i 3% – osoby, która została zwabiona obietnicą atrakcyjnej pracy za granicą i była zmuszana do prostytucji⁵⁰.

9.1 ZADANIA PRACOWNIKA URZĘDU PRACY

Może się zdarzyć, że pracownik urzędu pracy będzie jedyną osobą, od której osoba planująca wyjazd za granicę może uzyskać informacje o zasadach bezpiecznego wyjazdu, bowiem wśród osób z jej rodziny i znajomych nikt takiej wiedzy nie posiada.

Może również zdarzyć się, że podczas rozmowy z klientem urzędu pracy (zarówno obywatelem polskim, jak i cudzoziemcem) pracownik urzędu pracy uzyska informacje, które pozwolą przypuszczać, że osoba ta była bądź nadal jest ofiarą handlu ludźmi. W tej sytuacji pracownik urzędu pracy ma możliwość przekazania dodatkowych informacji np. o istnieniu Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi (KCIK), w której może ona otrzymać niezbędną pomoc. Przy okazji może zapewnić klienta o *zasadzie poufności działania*, gdyż pracownicy Fundacji La Strada – organizacji pozarządowej prowadzącej KCIK nie mają prawa informowania organów ścigania o fakcie zgłoszenia się do Fundacji ofiary, jeśli ta nie wyrazi na to zgody. Wszelkie informacje przekazane przez ofiarę pozostaną do wyłącznej wiadomości pracowników udzielających wsparcia pokrzywdzonemu.

Jeśli pracownik urzędu pracy nie posiada dostatecznej wiedzy, żeby przekazać informacje np. na temat działalności KCIK, zawsze może skorzystać z przygotowanej i zamieszczonej na stronie KCIK ulotki dla ofiar (www.kcik.pl).

⁴⁷ Tamże, s. 93-94.

⁴⁸ Tamże, s. 96.

⁴⁹ Tamże, s. 103.

⁵⁰ Tamże, s. 24.

Z ulotki warto również skorzystać z innego powodu: jest to bowiem taką formą przekazu informacji, którą pokrzywdzony będzie mógł wykorzystać w dowolnym momencie. Można przypuszczać, że pokrzywdzony nie od razu uświadomi sobie swoją sytuację. Jednak z chwilą gdy uzna iż potrzebuje pomocy, będzie miał możliwość ponownie zapoznać się z podstawowymi informacjami na temat pomocy ofertowanej przez Centrum.

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi (KCIK):

Fundacja Przeciwno Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada:

tel./faks: 22 628 01 20

tel. 24-godzinny: 605 687 750

e-mail: info@kcik.pl

www.kcik.pl

Również pracownik urzędu pracy, który spotka się z sytuacją nową lub w jakimś zakresie niejasną, i nie ma pewności, czy w sposób właściwy przekazuje informacje, np. o zagrożeniach związanych z organizacją bezpiecznych wyjazdów, może skontaktować się z Centrum, gdyż jednym z jego zadań jest udzielanie pomocy profesjonalistom.

Natomiast, jeśli ma podejrzenie, że popełniono przestępstwo handlu ludźmi, powinien bezzwłocznie przekazać informację Policji (gdy sprawa dotyczyła obywateli RP bądź cudzoziemców) lub Straży Granicznej (gdy sprawa dotyczyła cudzoziemców).

Informacja nt. koordynatorów

ds. handlu ludźmi w Policji i Straży Granicznej:

Centralny Zespół dw. z Handlem Ludźmi, Komenda Główna Policji:

tel.: 22 60 126 98, faks: 22 60 128 93

Zarząd Operacyjno-Śledczy, Komenda Główna Straży Granicznej:

tel.: 22 500 40 24, faks: 22 500 47 49

Bezpośredniego wsparcia w ramach pomocy społecznej ofiarom handlu ludźmi (zarówno obywatelom polskim, jak i cudzoziemcom⁵¹) udzielają wybrane ośrodki interwencji kryzysowej, których personel został specjalnie przeszkolony w tym zakresie. Jeśli zaistnieje konieczność wskazania ofierze właściwego ośrodka, pracownik urzędu pracy może skontaktować się z pracownikiem Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego, który pełni funkcję konsultanta wojewódzkiego do spraw wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi. Konsultant ten jest odpowiedzialny za kontakt i współpracę z jednostkami organizacyjnymi

⁵¹ O grupach osób, które mogą uzyskać wsparcie w ramach pomocy społecznej z tytułu bycia ofiarą handlu ludźmi w rozdziale „Zasady wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej” (str. 43-44).

pomocy społecznej na terenie danego województwa, jak również z innymi instytucjami zajmującymi się pomocą ofiarom handlu ludźmi.

Niezwykle istotne jest przekazywanie informacji o podejrzeniach handlu ludźmi czy łamania praw pracowniczych inspekcji pracy.

Należy zaznaczyć, że zgodnie z treścią art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy możliwa jest kontrola przez inspektorów nie tylko pracy wykonywanej legalnie, ale także tej, która jest wykonywana nielegalnie („na czarno”). Ustawa daje możliwości monitorowania i nadzorowania działalności prywatnych pośredników werbujących do pracy za granicą (dotyczy to nie tylko prywatnych biur pośrednictwa pracy, ale także agencji działających pod przykrywką, handlarzy ludźmi i przemytników działających w pojedynkę lub w sposób zorganizowany). Jest to o tyle istotne, że występujące dotychczas liczne przypadki handlu ludźmi w celu wykorzystania do pracy przymusowej miały miejsce w sektorze prywatnym. Dlatego słusznie ustawodawca uznał, iż inspekcje nie powinny być planowane wyłącznie w oparciu o oficjalny rejestr działalności, lecz także powinny obejmować sektor prywatnym⁵².

Funkcjonujące na rynku pracy agencje zatrudnienia mogą być instytucjami, które pełnią istotną rolę w zapobieganiu handlowi ludźmi wykorzystywanymi do pracy przymusowej, w ten sposób, że ograniczają tzw. „podziemie”.

---

⁵² K. Karsznicki, *Analiza polskiego prawa pod kątem efektywności ścigania handlu ludźmi do pracy przymusowej*, (w:) *Handel ludźmi w Polsce...*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 53-54.

10 PRAKTYCZNA INFORMACJA DLA PRACOWNIKÓW POWIATOWYCH URZĘDÓW PRACY

10.1 ROZMOWA Z OBYWATELEM RP POSZUKUJĄCYM PRACY ZA GRANICĄ (WARUNKI ZORGANIZOWANIA BEZPIECZNEGO WYJAZDU ZA GRANICĘ)

Wyjazd za granicę może być doskonałą okazją do zarobienia pieniędzy czy zdobycia nowego doświadczenia zawodowego. Jednak pamiętaj, że wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy pociąga za sobą zagrożenia. Jednym z nich jest przestępstwo handlu ludźmi.

Ofiary przestępstwa handlu ludźmi są wykorzystywane np. w pracy przymusowej bądź prostytucji, ale także zmuszane do popełniania przestępstw. Sprawcy łatwo manipulują ludźmi, obiecując im atrakcyjną pracę, np. zamieszczając ogłoszenia w Internecie.

- Nie przyjmuj ofert pracy od osób nowopoznanych.
- Zachowaj szczególną ostrożność przy wybieraniu ofert pracy.

Inne zagrożenie związane z wyjazdem to oszustwo przez pracodawcę: może się zdarzyć, że nie otrzymasz wynagrodzenia za pracę, którą wykonałeś, może zdarzyć się także, że warunki pracy, na które wyraziłeś wcześniejszą ustną zgodę mogą się zmienić w trakcie wykonywania przez Ciebie pracy.

Dlatego wybierając się za granicę, przestrzegaj kilku podstawowych zasad:

- Sprawdź, czy agencja zatrudnienia posiada certyfikat (www.kraz.praca.gov.pl);
- Nie korzystaj z ofert prasowych zawierających jedynie numer telefonu;
- Nie spotykaj się z przedstawicielem agencji poza biurem firmy (np. na dworcu, w kawiarni);
- Pamiętaj, że agencja zatrudnienia nie ma prawa do pobierania opłat za załatwienie pracy;
- Zawsze domagaj się umowy o pracę – najlepiej po polsku;
- Weź ze sobą adres i numer telefonu najbliższego polskiego konsulatu w kraju, do którego jedziesz;
- Sprawdź, czy w kraju, do którego jedziesz, działa organizacja pozarządowa, która może udzielić Ci pomocy.

Jeśli masz więcej pytań:

- Jeśli masz wątpliwości, w jaki sposób możesz zorganizować bezpiecznie swój wyjazd w celu podjęcia pracy, skontaktuj się z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym dla ofiar handlu ludźmi (KCIK) prowadzonym przez organizację pozarządową – Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada, której pracownik udzieli Ci ważnych informacji na temat organizacji bezpiecznego wyjazdu i odpowie na Twoje pytania (**tel.: 22 628 01 20**). Pamiętaj, że Centrum pomaga także obywatelom polskim, którzy padli ofiarą przestępstwa handlu ludźmi. Centrum udzieli Ci niezbędnego wsparcia po powrocie do kraju (m.in. psychologicznego czy prawnego), a także informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach pomocy społecznej. Pamiętaj jednak, że Centrum nie może pokryć kosztów Twojego powrotu do Polski. Przed wyjazdem odwiedź stronę Centrum (www.kcik.pl).
- Skontaktuj się z organizacją pozarządową ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych⁵³, która prowadzi poradnictwo skierowane m.in. do osób planujących wyjazd, lub skorzystaj ze strony internetowej **www.bezpiecznapraca.eu**. Serwis skierowany jest do osób poszukujących pracy za granicą, myślących o wyjeździe lub już zdecydowanych na wyjazd. Zawiera ona informacje jak bezpiecznie wyjechać za granicę, jak ustrzec się przed handlem ludźmi, jak zapewnić swoje bezpieczeństwo już po dotarciu na miejsce oraz co zrobić w sytuacji, gdy zostało się oszukany. Fundacja ITAKA prowadzi także 24 h linię wsparcia dla zaginionych i ich rodzin (**tel. 801 24 70 70**). Non-stop przy telefonie zaufania pracuje Zespół Poszukiwań i Identyfikacji ITAKI, który rejestruje przypadki zaginięć za granicą, prowadzi poszukiwania i udziela wsparcia rodzinom osób zaginionych. Fundacja ITAKA przyjmuje zgłoszenia zaginięć obywateli polskich w kraju i za granicą. Ponadto ITAKA prowadzi **całodobowy, bezpłatny telefon w sprawie zaginionych dzieci – 116 000**. Telefon **116 000** jest skierowany do rodziców i opiekunów, którym zaginęło dziecko, do zaginionych dzieci oraz do wszystkich osób, które mogą pomóc w ich odnalezieniu.

Ponadto istotne informacje i wskazówki znajdziesz:

- w publikacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji pt. „*Kompas podróży. Poradnik dla wyjeżdżających za granicę w celu podjęcia pracy*” (www.mswia.gov.pl/thb);
- w poradniku przygotowanym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych pt. „*Polak za granicą*” (www.msz.gov.pl) – katalog pn. „Informacje konsularne”.

Pomoc polskiego konsulatu za granicą:

- w przypadku konfliktu z pracodawcą konsul może ułatwić Ci kontakt ze związkami zawodowymi, inspekcją pracy czy innymi miejscowymi instytucjami zajmującymi się obroną praw pracowniczych w danym kraju.

---

⁵³ *Sprawozdanie z wykonania Krajowego Planu Działań...*, s. 5 oraz www.zaginieni.pl.

- w przypadku zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności masz prawo wnioskować o kontakt z konsulem. Konsul zadba o to, żebyś nie był traktowany gorzej niż obywatel państwa, w którym przebywasz. Ponadto konsul może powiadomić rodzinę o aresztowaniu, uzyskać od władz miejscowych i przekazać zainteresowanemu informację o powodach zatrzymania, przewidywanej w ustawodawstwie sankcji karnej za popełnienie zarzucanego czynu, w czasie trwania procedury sądowej oraz ewentualnej możliwości zwolnienia, a także dostarczyć Ci listę adwokatów oraz utrzymywać z Tobą kontakt.

Pamiętaj jednak, że konsul nie może:

- regulować jakichkolwiek zobowiązań finansowych, takich jak długi, grzywny, mandaty, koszty postępowania sądowego itp.,
- świadczyć usług, które wykonują biura turystyczne, banki, firmy ubezpieczeniowe oraz firmy transportowe,
- pośredniczyć w uzyskaniu zgody na zatrudnienie czy uzyskaniu zakwaterowania,
- ingerować w konflikty dotyczące nie wywiązywania się ze zobowiązań jednej ze stron wynikających z zawartych przez nie umów cywilnoprawnych (stosunek pracy, zakup usług turystycznych etc.),
- pełnić funkcji adwokata lub angażować za osobę zainteresowaną pełnomocnika (może natomiast dostarczyć zainteresowanemu listę adwokatów cieszących się zaufaniem urzędu konsularnego).

Na stronie MSZ znajdziesz również adresy polskich placówek za granicą oraz informacje dotyczące pomocy konsulatów w sprawach nadzwyczajnych, np. w przypadku utraty paszportu lub innych dokumentów podróży czy utraty pieniędzy.

Ponadto pamiętaj, że w krajach Unii Europejskiej działają lokalne punkty informacyjne przy władzach gmin, związkach zawodowych, organizacjach pozarządowych oraz ośrodkach polonijnych, w których otrzymasz niezbędną pomoc czy niezbędne informacje np. o zasadach podjęcia pracy w danym kraju⁵⁴.

10.2 ROZMOWA Z CUDZOZIEMCEM POSZUKUJĄCYM PRACY (WARUNKI LEGALNEGO ZATRUDNIENIA)

Coraz częściej na terenie Polski dochodzi do łamania praw pracowniczych wobec cudzoziemców. Często pracują oni bez umowy o pracę, nie otrzymują wynagrodzenia za pracę,

---

⁵⁴ *Sprawozdanie z wykonania Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2009-2010*, zaaprobowane przez Zespół do Spraw Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, s. 4, www.mswia.gov.pl/porta1/pl/390/2174/Dokumenty.html.

bądź wynagrodzenie jest im wypłacane niezgodnie z zawartą umową. Może się zdarzyć, że w trakcie wykonywania pracy zmienia pracodawcę, nie dochowując niezbędnych formalności.

Tymczasem legalne świadczenie pracy u nowego pracodawcy nie jest możliwe na podstawie nieaktualnego zezwolenia na pracę. W chwili wykonywania pracy cudzoziemiec musi posiadać zarówno ważne zezwolenie na pobyt na terytorium RP, jak i ważne zezwolenie na pracę u konkretnego pracodawcy. Poinformuj cudzoziemca, że o aktualność obu dokumentów zobowiązany jest zadbać nie tylko cudzoziemiec, ale także jego pracodawca. Praca świadczona przez cudzoziemca nielegalnie stanowi podstawę do jego wydalenia z terytorium Polski.

Zapoznaj się także z zasadami zmiany pracodawców przez cudzoziemców:

- zmiana pracodawcy w przypadku obywateli Ukrainy, Białorusi, Rosji, Mołdowy oraz Gruzji

W przypadku obywateli Ukrainy, Białorusi, Rosji, Mołdowy oraz Gruzji, zatrudnianych na podstawie oświadczenia pracodawcy o zamiarze powierzenia cudzoziemcowi pracy, na podstawie którego ubiega się on o wizę z prawem do pracy (wykonywanej w okresie nieprzekraczającym 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy), cudzoziemiec może zmienić pracodawcę jedynie w okresie ważności zezwolenia na pobyt (np. wizy w celu wykonywania pracy).

Nowy pracodawca powinien wystawić nowe oświadczenie i zarejestrować we właściwym miejscowo powiatowym urzędzie pracy. W przeciwnym razie, gdy cudzoziemiec świadczy pracę wyłącznie w oparciu o oświadczenie otrzymane od pierwszego pracodawcy, wówczas jego praca jest nielegalna.

Takich konsekwencji nie powoduje natomiast zmiana rodzaju lub stanowiska pracy w ramach zatrudnienia u pracodawcy, który wydał i zarejestrował oświadczenie.

- zmiana pracodawcy w przypadku cudzoziemców zatrudnionych na podstawie zezwolenia na pracę

W przypadku chęci/potrzeby zmiany pracodawcy przez cudzoziemca zatrudnionego na podstawie zezwolenia na pracę, nowy pracodawca musi wystąpić do wojewody o nowe zezwolenie na pracę dla cudzoziemca.

Zezwolenie na pracę zachowuje ważność w przypadku zmiany rodzaju lub stanowiska pracy, pod warunkiem, że:

- taka praca jest powierzona na okresy łącznie nieprzekraczające 30 dni w roku kalendarzowym,
- a pracodawca niezwłocznie w formie pisemnej powiadomił wojewodę, który wydał zezwolenie na pracę.

Wówczas pracodawca powinien podpisać z cudzoziemcem porozumienie zmieniające stanowisko lub charakter pracy cudzoziemca.

Jeśli nie jesteś w stanie udzielić cudzoziemcowi pomocy, poradź mu skontaktowanie się z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym dla ofiar handlu ludźmi (KCIK) prowadzonym przez organizację pozarządową – Fundację Przeciwno Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada, tel./faks: 22 628 01 20, www.kcik.pl

10.3 ROZMOWA Z CUDZOZIEMCEM POSZUKUJĄCYM POMOCY

Jeśli podejrzewasz, że Twoim rozmówcą jest ofiara handlu ludźmi, poinformuj ją o tym, że:

1. Może zostać objęta pomocą oferowaną przez Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi (KCIK).

Centrum jest prowadzone przez organizację pozarządową na zlecenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Obecnie pomoc świadczy Fundacja La Strada.

2. W ramach pomocy ofiara może otrzymać:

- zakwaterowanie w bezpiecznym ośrodku pod opieką przeszkolonego pracownika socjalnego,
- wyżywienie,
- podstawową opiekę medyczną,
- wsparcie psychologiczne,
- konsultacje prawne,
- pomoc w kontaktach z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości (np. obecność pracownika organizacji pozarządowej podczas składania zeznań przez pokrzywdzonego),
- pomoc tłumacza.

3. Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (cudzoziemca)

Poinformuj ofiarę, że jeśli przebywa w Polsce nielegalnie, to legalizacja jej pobytu w związku z faktem, że jest ona ofiarą handlu ludźmi może nastąpić poprzez objęcie jej *Programem wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (cudzoziemca)*, który funkcjonuje w ramach KCIK.

Pamiętaj!

Program może być uruchomiony wyłącznie przez przedstawiciela organu ścigania (funkcjonariusza Policji, Straży Granicznej, Prokuratora), który, jeśli uzna, że dany cudzoziemiec może być pokrzywdzony przestępstwem handlu ludźmi, wypełnia formularz zgłoszenia do Programu i przesyła go do koordynatora odpowiedzialnego

za realizację Programu w MSWiA oraz do wiadomości do właściwych koordynatorów w Policji, Straży Granicznej i w prokuraturze. Koordynator w MSWiA potwierdza lub odrzuca dane zgłoszenie.

Legalizacja pobytu

Centrum pomoże ofierze zalegalizować pobyt na terenie RP i z tego tytułu nie grożą jej żadne konsekwencje.

Legalizacja pobytu jest możliwa na podstawie przepisów ustawy o cudzoziemcach (art. 53a ust 2 pkt 4) – pokrzywdzony może zalegalizować swój pobyt poprzez złożenie do właściwego wojewody wniosku o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony.

Poinformuj ofiarę, że decyzji o współpracy z organami ścigania nie musi podejmować od razu. Przysługuje jej 3-miesięczny okres na zastanowienie się, podczas którego może podjąć taką decyzję. W tym czasie również otrzyma pomoc Centrum i zalegalizuje swój pobyt na terenie Polski.

Niezbędne jest jednak, aby pokrzywdzony przestępstwem handlu ludźmi:

- zerwał wszelkie kontakty ze sprawcami
- ***nawiązał kontakt z organami ścigania, które potwierdzą, że jest on ofiarą i potrzebuje pomocy.***

Jeżeli pokrzywdzony przestępstwem handlu ludźmi od razu zdecyduje się na współpracę z organami ścigania, lub podejmie taką decyzję w trakcie 3-miesięcznego „czasu na zastanowienie”, wówczas zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 15 ustawy o cudzoziemcach, może złożyć do wojewody wnioski o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony (tj. na okres 6 miesięcy z możliwością przedłużenia).

4. Pomoc społeczna

Ofiary handlu ludźmi mogą ubiegać się o przyznanie **świadczeń z pomocy społecznej**. Ustawa o pomocy społecznej w art. 7 pkt 7a wymienia ochronę ofiar handlu ludźmi jako przesłankę do przyznania świadczeń z pomocy społecznej.

Forma i zakres udzielanej pomocy jest za każdym razem szczegółowo określana na podstawie rozeznanych przez pracownika socjalnego potrzeb osoby ubiegającej się o wsparcie. Świadczenia obejmują zarówno pomoc materialną, jak i niematerialną.

Ważne jest, aby osoba ubiegająca się o wsparcie posiadała dokumenty potwierdzające jej status jako ofiary handlu ludźmi. W tym celu niezbędne jest nawiązanie kontaktu z policją lub strażą graniczną.

5. Zakończenie pomocy w ramach Programu następuje z chwilą zakończenia czynności procesowych z udziałem pokrzywdzonego.

Istotna jest pomoc pokrzywdzonemu ze strony konsulatu w organizacji bezpiecznego powrotu do kraju pochodzenia.

Skontaktuj się z:

- organizacją pozarządową prowadzącą **Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi (KCIK)**: Fundacją Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada:
tel./faks: 22 628 01 20,
e-mail: info@kcik.pl (www.kcik.pl),
24-godzinny telefon: +48 605 687 750
- **Centralnym Zespołem dw. z Handlem Ludźmi w Komendzie Głównej Policji.:**
tel.: 22 60 126 98, faks: 22 60 128 93
- **Koordynatorem ds. handlu ludźmi w Komendzie Stołecznej Policji,**
tel.: 22 60 363 76, faks: 22 60 364 10

Jeśli podejrzewasz, że Twoim rozmówcą jest osoba, wobec której dopuszczono się łamania praw pracowniczych

W przypadku podejrzeń złamania praw pracowniczych możesz powiadomić **Okręgowy Inspektorat Pracy w Warszawie, tel. 22 58 31 700.**

W każdym okręgowym inspektoracie pracy utworzono sekcję ds. kontroli legalności pracy cudzoziemców; OIP może udzielić cudzoziemcom pomocy prawnej.

Obecnie nie ma programu rządowego, w ramach którego możliwe byłoby wsparcie cudzoziemców, wobec których dopuszczono się łamania praw pracowniczych.

O informację możesz jednak zwrócić się do:

- **Fundacji La Strada**, tel. 22 622 19 85
- **IOM Polska**, tel. 22 538 91 69, który realizuje program pomocy w dobrowolnych powrotach do kraju pochodzenia. Projekt skierowany jest do cudzoziemców, którzy nie uzyskali statusu uchodźcy lub azylu w Polsce, wycofali wniosek o status uchodźcy, a także pozostałych cudzoziemców, którzy nie mogą pozostać w Polsce. Działania realizowane w ramach projektu obejmują doradztwo powrotowe, organizację podróży oraz pomoc w uzyskaniu dokumentów podróży.

Inspekcja Pracy wraz ze Strażą Graniczną może dokonać kontroli warunków zatrudnienia cudzoziemców.

Skutkiem kontroli inspekcja pracy może np. nakazać zawarcie z cudzoziemcem umowy o pracę oraz wypłatę zaległego wynagrodzenia. Ponadto może skierować do prokuratury zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

11 ADRESY INSTYTUCJI ZAJMUJĄCYCH SIĘ PROBLEMATYKĄ HANDLU LUDŹMI I POMOCĄ OFIAROM

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

www.mswia.gov.pl/thb

Zespół do Spraw Handlu Ludźmi, Departament Polityki Migracyjnej

faks (+ 48 22) 601 54 62

e-mail: zespol.handel@mswia.gov.pl

STRAŻ GRANICZNA

www.strazgraniczna.pl

faks (+ 48 22) 500 47 97

e-mail: zos.kg@strazgraniczna.pl

CENTRALNY ZESPÓŁ DO WALKI Z HANDLEM LUDŹMI CENTRALNE BIURO ŚLEDTCZE KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI

www.kgp.gov.pl

faks (+ 48 22) 601 29 12

e-mail: biurokryminalne@policja.gov.pl

KRAJOWE CENTRUM INTERWENCYJNO-KONSULTACYJNE DLA OFIAR HANDLU LUDŹMI

www.kcik.pl

Centrum zostało utworzone w kwietniu 2009 r. i jest w całości finansowane z budżetu państwa jako zadanie publiczne zlecane przez MSWiA wyłonionej w drodze otwartego konkursu organizacji pozarządowej (obecnie jest to Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada). Głównym zadaniem Centrum jest udzielanie pomocy ofiarom handlu ludźmi – zarówno obywatelom RP, jak i cudzoziemcom.

Z usług KCIK mogą skorzystać:

- **w ramach działań interwencji kryzysowej oraz pracy z ofiarami handlu ludźmi:**
  - osoby zidentyfikowane przez organy ścigania jako ofiary handlu ludźmi, w tym również cudzoziemcy włączeni do Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi,
  - osoby, które czują się pokrzywdzone przestępstwem handlu ludźmi lub poważnie nim zagrożone,
- **w ramach działań prewencyjnych:**
  - instytucje państwowe i samorządowe,
  - instytucje pozarządowe,
  - osoby rozważające wyjazd za granicę w celach nieturystycznych.

tel: (+48 22) 628 01 20

e-mail: info@kcik.pl

FUNDACJA PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI I NIEWOLNICTWU „LA STRADA”

www.strada.org.pl

Fundacja jest częścią składową międzynarodowej sieci działającej w 9 krajach (La Strada Program Prewencji Handlu Kobietami z Europy Środkowej i Wschodniej), w których prowadzone są analogiczne formy działania, składające się z trzech kampanii: informacyjno-lobbingowej, prewencyjno-edukacyjnej oraz pomocy ofiarom.

Zespół Fundacji prowadzi także działalność szkoleniową i wydawniczą; uruchomiony został telefon zaufania w języku rosyjskim i wietnamskim.

W latach 2006-2009 Fundacja realizowała na zlecenie Ministra SWiA zadanie publiczne pn. „*Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*”.

Od kwietnia 2009 r. prowadzi również w ww. formule

KRAJOWE CENTRUM INTERWENCYJNO-KONSULTACYJNE DLA OFIAR HANDLU LUDŹMI

00-956 Warszawa 10

tel./faks (+ 48 22) 622 19 85

tel. zaufania: (+ 48 22) 628 99 99

e-mail: strada@pol.pl

W Polsce osobom poszkodowanym w wyniku przestępstwa handlu ludźmi pomagają również:

FUNDACJA DZIECI NICZYJE

www.fdn.pl

Fundacja udziela pomocy psychologicznej dla dzieci cudzoziemskich bez opieki i dzieci – ofiar handlu oraz prowadzi szkolenia na temat zjawiska handlu dziećmi.

Na potrzeby profesjonalistów i osób zaangażowanych w przeciwdziałanie procederowi handlu dziećmi w 2006 roku powstało wydawnictwo „Problem handlu dziećmi – w Polsce i na świecie” i przeprowadzono kampanię edukacyjną „Dzieci nie są na sprzedaż!”

Program na rzecz dzieci cudzoziemskich bez opieki i dzieci-ofiar handlu

ul. Katowicka 31

03-932 Warszawa

tel. (+48 22) 616 02 68

e-mail: dziecicudzoziemskie@fdn.pl, ofaryhandlu@fdn.pl

www.dzieciofiaryhandlu.pl

ITAKA – CENTRUM POSZUKIWAŃ LUDZI ZAGINIONYCH

www.zaginieni.pl

Centrum pomaga rodzinom osób, które wyjechały za granicę w poszukiwaniu pracy, stały się ofiarami zjawiska handlu ludźmi lub utraciły kontakt z bliskimi.

Centrum prowadzi całodobową linię wsparcia, poszukuje i pomaga w organizacji poszukiwań osób zaginionych, publikuje zdjęcia zaginionych w Internecie i w mediach, zbiera informacje, pomaga w nawiązaniu kontaktu z rodziną tym, którzy odeszli z domu, udziela porad prawnych i socjalnych, udziela wsparcia psychologicznego, prowadzi serwisy i ogólnopolską kampanię społeczną „Bezpieczna praca”.

skr. poczt. 127

00-958 Warszawa 66

24h linia wsparcia: 801 24 70 70

tel. (+48 22) 654 70 70

faks (+48 22) 654 79 73

e-mail: itaka@itaka.org.pl

STOWARZYSZENIE PO-MOC

(pełna nazwa: **Stowarzyszenie Po-Moc dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej**)

www.Po-MOC.pl

Stowarzyszenie przeciwdziałania handlowi kobietami oraz gwarantuje kompleksową pomoc dla krzywdzonych kobiet, ofiar przemocy, w tym przemocy seksualnej i przymuszonej prostytucji. Prowadzi streetworking, punkt konsultacyjny, Ośrodek Rehabilitacyjno-Wychowawczy (gwarantuje całodobowe, bezpieczne schronienie dla kobiet i kobiet z dziećmi, które doświadczyły szeroko rozumianej przemocy, w tym przymuszonej prostytucji i handlu ludźmi) oraz działania profilaktyczne i szkoleniowe.

ul. Z. Krasińskiego 21,
40-019 Katowice
tel. (+48) 32 255 38 69,
faks: (+48) 32 441 23 20

Biuro Stowarzyszenia: biuro@Po-MOC.pl
Zapisy do specjalistów (terapeuty, psychologa, prawnika, itp.)
w Punkcie Konsultacyjnym: punkt@Po-MOC.pl
E-pomoc i możliwość pobytu w Ośrodku: pomoc@Po-MOC.pl
tel. pomocowy (tel. całodobowy): 694 489 187

CENTRUM POMOCY PRAWNEJ IM. HALINY NIEĆ

www.pomocprawna.org

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć w Krakowie świadczy bezpłatną pomoc prawną oraz udziela informacji ofiarom handlu ludźmi. Do Centrum mogą się zgłaszać pokrzywdzeni cudzoziemcy przebywający w Polsce oraz obywatele Polski.

Wszelkie **informacje oraz porady prawne** dostępne są:

- pod numerem telefonu 12 633 72 23,
- pod adresem e-mail: porady@pomocprawna.org
- w biurze Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć w Krakowie, ul. Krowoderska 11/7.

Dyżury prawników: 9.00 -15.00 (poniedziałek – piątek)

Ponadto Centrum realizuje projekt „**Witaj w Polsce!- wsparcie integracji obywateli państw trzecich przez pomoc prawną i przeciwdziałanie dyskryminacji**”.

W ramach projektu cudzoziemcy mogą uzyskać wsparcie w zakresie wymaganych prawem procedur i formalności związanych z uzyskaniem długoterminowego zezwolenia na

pobyt oraz związanych z podjęciem pracy lub edukacji. Wsparcie polega na zapewnieniu pomocy informacyjnej oraz pomocy prawnej, z reprezentacją prawną włącznie.

Wszelkie informacje, oraz porady prawne, dostępne pod ww. adresami.

Centrum od sierpnia 2010 do marca 2011 realizuje również projekt „**Poprawa identyfikacji oraz pomoc prawna dla ofiar handlu ludźmi przebywających w ośrodkach zamkniętych dla cudzoziemców**”, finansowany ze środków Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Projekt jest skierowany do cudzoziemców, którzy przebywają w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców w Lesznowoli, Przemyślu i Krośnie Odrzańskim oraz w areszcie w celu wydalenia w Szczecinie i w Warszawie - na Okęciu.

Celem projektu jest wzmocnienie ochrony osób należących do grup szczególnej troski poprzez poprawę dostępu do informacji i wsparcie prawne oraz identyfikacja ofiar handlu umieszczonych w jednostkach detencyjnych i zapewnienie im pomocy prawnej.

MIĘDZYNARODOWA ORGANIZACJA DS. MIGRACJI (INTERNATIONAL ORGANISATION FOR MIGRATION)

www.iom.pl

Strona informacyjna dla cudzoziemców: www.migrant.info.pl

IOM Polska realizuje **program pomocy w dobrowolnych powrotach cudzoziemców do kraju pochodzenia**, na podstawie zawartego w roku 2005 porozumienia z MSWiA.

Pomoc przez IOM świadczona jest:

- 1) cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy:
  - a) których wnioski ze względów formalnych zostały pozostawione bez rozpoznania;
  - b) którzy otrzymali decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy i odmowie udzielenia zgody na pobyt tolerowany;
- 2) cudzoziemcom, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy, a następnie zrezygnowali z ubiegania się o ten status;
- 3) cudzoziemcom ubiegającym się o udzielenie azylu w Rzeczypospolitej Polskiej, którzy otrzymali decyzję o odmowie udzielenia azylu;
- 4) cudzoziemcom, którzy otrzymali decyzję, z której wynika obowiązek opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wśród rodzajów udzielanej pomocy znajduje się: doradztwo w sprawie powrotów, pomoc w uzyskaniu dokumentów podróży i wiz oraz zapewnianie środków transportu w celu umożliwienia dobrowolnego powrotu.

ul. Mariensztat 8, 00-302 Warszawa

tel. (+48 22) 538 91 69, faks (+48 22) 538 91 40

e-mail: iomwarsaw@iom.int

12 WYKAZ AMBASAD I KONSULATÓW RP W EUROPIE I AMERYCE PÓŁNOCNEJ

(pełna lista ambasad i konsulatów RP znajduje się na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych: www.msz.gov.pl w części „Informacje konsularne”)

Albania

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Albanii
Albania, Tirana, Rruga e Durrësit 123,
Tel.: +35542234190
Tel. dyżurny: +355694022010
Faks: +35542233364
e-mail: polemb.tirana@abcom.al
e-mail: tirana.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.tirana.polemb.net

Austria

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Austrii
Austria, Wiedeń, Hietzinger Hauptstrasse 42 c, 1130
Tel.: +43 1 87015100 Tel. dyżurny: +43 69918070220
e-mail: wieden.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.wien.polemb.net

Belgia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Królestwie Belgii
Belgia, Bruksela, Av. des Gaulois 29, 1040
Tel.: 0032 27390100
Tel. dyżurny: 0032 27390101
e-mail: bruksela.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.bruksela.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Brukseli
Belgia, Bruksela, Rue des Francs 28, 1040 Bruxelles
Tel.: (00-32 2) 73 90 101
Tel.: (00-32 2) 73 90 100
Faks: (00 32 2) 73 60 464
Faks: (00 32 2) 73 64 459

Białoruś

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Białorusi
Białoruś, Mińsk, Rumiancewa 6, 220034

Tel.: +375 17 2882114,

Tel.: +375 17 2882313,

tel.: +375 17 288

e-mail: minsk.amb.sekretariat@msz.gov.pl

<http://minsk.polemb.net>

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Grodnie
Białoruś, Grodno, Budionnego 48a, 230023

Tel.: +375 152 751590,

Tel.: +375 152 751595,

Tel.: +375 152 751650,

Tel. dyżurny: +375 333117770

e-mail: konsul@grodnokg.polemb.net

www.grodnokg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Brześciu
Białoruś, Brześć, Kujbyszewa 34, 224016

Tel.: +375 162 27 00 21,

tel.: +375 162 27 00 41,

Tel. dyżurny: +375 292 009 400

e-mail: brzesc.kg.konsul@msz.gov.pl

www.brzesckg.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Mińsku

Białoruś, Mińsk, Kropotkina 91-A, 220002

Tel.: (00-375 17) 284 99 80 do 1,

Tel. dyżurny: (00-375 17) 29 670 33 74

Faks: (00-375 17) 289 32 55

Bośnia i Hercegowina

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Bośni i Hercegowinie
Bośnia i Hercegowina, Sarajewo, Dola 13, 71000

Tel.: +387 33 201 142

Tel.: +387 33 215 862

e-mail: Andrzej.Tyszkiewicz@msz.gov.pl

www.sarajewo.polemb.net

Bułgaria

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Bułgarii
Bułgaria, Sofia, Chan Krum 46, 1000

Tel.: +359 2 987 26 10

Tel. dyżurny: +359 888 54 34 00

e-mail: sofia.amb.sekretariat@msz.gov.pl

<http://www.sofia.polemb.net/>

Chorwacja

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Chorwacji
Chorwacja, Zagrzeb, Krležin Gvozd 3, 10000

Tel.: +3851 4899444

e-mail: zagrzeb.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.zagrzeb.polemb.net

Cypr

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Cypryjskiej
Cypr, Nikozja, Kennedy Avenue 12/14, Office 601, 1087
Tel.: +35722668415 Tel. dyżurny: +35799531937
nikozja.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.nikozja.polemb.net

Czarnogóra

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Czarnogórze
Czarnogóra, Podgorica, Kozaračka 79, 81000
Tel.: 00 382 20 608 320,
Tel.: 00 382 20 608 321
Tel. dyżurny: 00 382 69 99 09 79
Faks: 00 382 20 658 581
e-mail: podgorica.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.podgorica.polemb.net

Czechy

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Czeskiej
Czechy, Praga, Valdštejnska, 118 00
Tel.: (+420) 257 099 500
Tel. dyżurny: (+420) 257 099 500
e-mail: praga.amb.sekretariat@msz.gov.pl
<http://www.prague.polemb.net>

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Ostrawie
Czechy, Ostrawa, Blahoslavova 4, 701 00
Tel. dyżurny: 0042059118074
e-mail: ostrawa.kg.sekretariat@msz.gov.pl
www.ostrawakg.polemb.net

Dania

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Królestwie Danii
Dania, Kopenhaga, Richelieus Alle 12, 2900 Hellerup
Tel.: +45 39467700
Tel. dyżurny: +45 39467700
Faks: +45 39467766
e-mail: copenhagen.info@msz.gov.pl
www.copenhagen.polemb.net

Estonia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Estońskiej
Estonia, Tallin, Suur-Karja 1 / Vana-Turg 2/4, 10140
Tel.: +372 6278206
Tel. dyżurny: +372 5532114
e-mail: poola.info@mail.ee
www.tallinn.polemb.net

Finlandia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Finlandii

Finlandia, Helsinki, Armas Lindgrenin tie 21, 00570

Tel.: +3589 618 280

Tel. dyżurny: +358 503 293 567

e-mail: helsinki.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.helsinki.polemb.net

Francja

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Francuskiej

Francja, Paryż, 1, Talleyrand, 75007

Tel.: +33 143173405

Tel. dyżurny: +33 680580220

Faks: +33 143173507

e-mail: paryz.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.paryz.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Lille

Francja, Lille, 45 Bld Carnot, 59000

Tel.: +33 320144180

Tel.: + 33 680286992

e-mail: consulat.lille@msz.gov.pl

www.lillekg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Lyonie

Francja, Lyon, 79 rue Crillon, 69458 Lyon 06

Tel.: +33 478931485

Tel. dyżurny: +33 680425917

e-mail: lyon.kg.sekretariat@msz.gov.pl

www.lyonkg.polemb.net

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Nicei

Francja, Nicea, 205 Avenue de la Lanterne, 06 200

Tel.: (00-33-4) 937-147-28

e-mail: forkasiewicz@gmail.com

e-mail: forka.invest@hotmail.fr

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Paryżu

Francja, Paryż, 5, rue de Talleyrand, 75007

Tel.: + 33 1 43 17 34 22,

Tel.: + 33 1 43 17 34 74

Tel. dyżurny: + 33 6 80 58 02 20

e-mail: info@consulat-pologne-paris.com.fr

www.pariskg.polemb.net

Grecja

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Greckiej

Grecja, Ateny, Chryssanthemon 22, 154 52 Paleo Psychiko

Tel.: +302106797700

Tel. dyżurny: +306936554629

Faks: +302106797711

e-mail: ateny.amb.sekretariat@msz.gov.pl

http://www.athens.polemb.net

Hiszpania

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Królestwie Hiszpanii
Hiszpania, Madryt, Guisando 23 bis, 28035
Tel.: +34 913 736605
Tel. dyżurny: +34 913 769555
e-mail: madryt.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.madryt.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Barcelonie
Hiszpania, Barcelona, Avda. Diagonal, 593-595, piętro 6,
08014
Tel.: +34 93 3227234
Tel. dyżurny: +34 607735740
e-mail: polonia@kgbarcelona.org
www.barcelonakg.polemb.net

Holandia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Królestwie Niderlandów
Holandia, Haga, Alexanderstraat 25, 2514 JM
Tel.: +3170 7990 100
Tel.: +3170 7990 110
Tel. dyżurny: +31 615 852 600
Faks: +3170 7990 137
e-mail: haga.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.haga.polemb.net

Irlandia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Irlandii
Irlandia, Dublin, 5 Ailesbury Road, Dublin 4
Tel.: +353 1 2830855
e-mail: dublin.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.dublin.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Dublinie
Irlandia, Dublin, 4-8 Eden Quay, Dublin 1
Tel.: (+353-1) 871 80 20 Tel.: 087 22 77 085 (tel. alarmowy)
Faks: (+353-1) 872 77 92
dublin.consul@msz.gov.pl

Islandia

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Reykjavíku
Islandia, Reykjavík, Skulatun 2, 105
Tel.: +354 520 50 50
Tel. dyżurny: +354 520 50 50
Faks: +354 511 11 20
e-mail: reykjavik.info@msz.gov.pl
www.reykjavik.polemb.net

Kanada

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Kanadzie
Kanada, Ottawa, 443 Daly Avenue, K1N 6H3
Tel.: +1 613 7890468,
Tel.: + 1 613 7893376,
Tel.: + 1 613 7893377
Tel. dyżurny: +1 613 8662015
e-mail: ottawa.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.ottawa.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Montrealu
Kanada, Montreal, 1500, avenue des Pins Ouest, H3G 1B4
Tel.: +01 514 9379481;
Tel.: +01 514 9379482
Tel. dyżurny: +01 514 2368763
Faks: +01 514 9377271
e-mail: montreal.info@msz.gov.pl
www.montrealkg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Toronto
Kanada, Toronto, 2603 Lakeshore Blvd. W., M8V 1G5
Tel.: +1 416 2524171
Tel. dyżurny: +1 416 4645405
e-mail: toronto.info@msz.gov.pl
www.torontokg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Vancouver
Kanada, Vancouver, 1600 - 1177 West Hastings Street, Vancouver, BC, V6E 2K3
Tel.: +1 604 6883530,
Tel.: +1 604 6884730,
Tel.: +1 604 688345
Tel. dyżurny: +1 778 9685187
Faks: +1 604 6883537
e-mail: vancouver.info@msz.gov.pl
www.vancouverkg.polemb.net

Liechtenstein

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Vaduz
Liechtenstein, Vaduz, Lettstr. 8, FL-9490
Tel.: (00-423) 233-34-02
Faks: (00-423) 233-34-05
e-mail: konsulat_polen@adon.li

Litwa

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Litewskiej
Litwa, Wilno, Smelio 20A, 10323
Tel.: (+370 5) 270 90 01/02
Tel. dyżurny: (+370 5) 270 90 01/02
e-mail: wilno.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.wilno.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Wilnie
Litwa, Wilno, Smelio g-ve 22A, LT-10323 Vilnius
<http://www.wilnokg.polemb.net>

Luksemburg

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Wielkim Księstwie
Luksemburga
Luksemburg, Luksemburg, 2, rue Pulvermuhle, L-2356
Tel.: +352 260032
Tel. dyżurny: +352 260032
e-mail: luksemburg.amb.sekretariat@msz.gov.pl <http://www.luksemburg.polemb.net/>

Łotwa

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Łotewskiej
Łotwa, Ryga, Mednieku iela 6b, LV 1010
Tel.: +37167031500
Tel. dyżurny: +37167031509
e-mail: ryga.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.ryga.polemb.net

Macedonia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Macedonii
Macedonia, Skopje, Djuro Djaković 50, 1000
Tel.: +389 2 3112647
Tel. dyżurny: +389 78233389
Faks: +389 2 3112647/3119744
e-mail: skopje.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.skopje.polemb.net

Mołdowa

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Mołdowy
Mołdowa, Kiszyniów, Grenoble 126 A, MD-2019
Tel.: +373 22 285 960 970
Tel.: +373 22 285 960
Tel.: +373 22 285 950
Faks: +373 22 289 000
e-mail: kiszyniow.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.kiszyniow.polemb.net

Niemcy

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Federalnej
Niemiec
Niemcy, Berlin, Lassenstr. 19-21, 14193
Tel.: +49 30 223130
Tel. dyżurny: +49 1637887676
e-mail: berlin.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.berlin.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Hamburgu
Niemcy, Hamburg, Gründgensstrasse 20, 22309
Tel.: +49 40 611870
Tel. dyżurny: +49 40 61187140;
Tel. dyżurny: +49 1788000327
Faks: +49 40 6325030
e-mail: hamburg.kg.sekretariat@msz.gov.pl
www.hamburgkg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Kolonii
Niemcy, Kolonia, Lindenallee 7, 50968
Tel.: +49 221 93 7300;
Tel.: +49 221 93 730 200
Tel. dyżurny: +49 177 37 27 164
e-mail: kolonia.kg.sekretariat@msz.gov.pl
www.berlin.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Monachium
Niemcy, Monachium, Röntgenstr. 5, 81679
Tel.: +49 89 4186080
Tel. dyżurny: +49 0173 3705828
e-mail: konsulat.muenchen@botschaft-polen.de

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Berlinie

Niemcy, Berlin, Richard-Strauss-Str. 11, 14193 Berlin-Grunewald

Tel.: (00-49 30) 22 313 201

Tel.: (00-49 30) 22 313 0

Faks: (00-49 30) 22 313 212

Norwegia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Królestwie Norwegii

Norwegia, Oslo, Olav Kyrres plass 1, 0244

Tel.: +47 24110850

Tel. dyżurny: +47 91337757

e-mail: oslo.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.oslo.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Oslo

Norwegia, Oslo, Nedre Vollgate 5, 0158 Oslo

Tel.: (00-47) 21 03 72 00

Faks: (00-47) 21 03 72 01

Portugalia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Portugalskiej

Portugalia, Lizbona, Avenida das Descobertas 2, 1400-092

Tel.: +351 21 3041410

e-mail: lizbona.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.emb-polonia.pt

Rosja

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Federacji Rosyjskiej

Rosja, Moskwa, Klimaszkina 4, 123 557

Tel.: +7 495 2311500

Tel. dyżurny: +7 916 6989941

e-mail: moskwa.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.moskwa.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Irkucku

Rosja, Irkuck, Suche-Batora 18, 664003

Tel.: +7 3952 288010

Tel. dyżurny: +7 964 3575 559

e-mail: irkuck.kg.sekretariat@msz.gov.pl

www.irkuck.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Kaliningradzie

Rosja, Kaliningrad, Kasztanowa Aleja 51, 236 000

Tel.: +7 4012 97 64 40

Tel. dyżurny: +7 4012 97 64 40

e-mail: kaliningrad.kg.sekretariat@msz.gov.pl

www.kaliningradkg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Sankt
Petersburgu

Rosja, Sankt Petersburg, 5-ja Sowietskaja 12, 191036

Tel.: +7812 3363140

Tel. dyżurny: +79213142523

e-mail: konsulat@konsulatrp.ru

e-mail: konsgenrp@peterlink.ru

www.konsulatrp.ru

Rumunia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Rumunii

Rumunia, Bukareszt, Aleea Alexandru 23, 011821

Tel.: +40 21 3082200

Tel. dyżurny: +40 21 3082200;250

e-mail: bukareszt.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.bukareszt.polemb.net

Serbia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Serbii

Serbia, Belgrad, Kneza Miloša 38, 11 000 Beograd

Tel.: 00 381 11 2065301,

Tel.: 00 381 11 2065318

Tel. dyżurny: kom. + 381 63 643 942

Faks: 00 381 11 361 69 39

e-mail: belgrad.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.belgrad.polemb.net

VOIP 5548 322 Sekretariat

Słowacja

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Słowackiej

Słowacja, Bratislava, Hummelova 4, 814 91

Tel.: 00 421 2 59490211

Tel. dyżurny: 00 421 2 59490211

e-mail: bratislava.amb.sekretariat@msz.gov.pl

<http://www.bratyslawa.polemb.net/>

Słowenia

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Słowenii

Słowenia, Lublana, Bežigrad 10, 1000

Tel.: +386 1 436 47 12

Tel. dyżurny: +386 1 436 47 18

e-mail: lublana.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.lublana.polemb.net

Stany Zjednoczone (USA)

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Stanach Zjednoczonych
Ameryki

Stany Zjednoczone (USA), Waszyngton, 2640 16th Street,
N.W., 20009

Tel.: +1202 234 3800

Tel. dyżurny: +1202 234 3800 w 2126 lub 2127 po 17.00

e-mail: waszyngton.amb.sekretariat@msz.gov.pl

<http://www.washington.polemb.net/>

Stany Zjednoczone (USA), Nowy Jork, 233 Madison Ave.,
10016

Tel.: +01 646 237 2100

Tel. dyżurny: +01 646 237 2108

e-mail: info@polishconsulateny.org

www.polishconsulateny.org

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Chicago

Stany Zjednoczone (USA), Chicago, 1530 N.Lake Shore Drive,
60610

Tel.: 00 1312 3378166 wew. 217

Tel. dyżurny: 00 1312 7357772

e-mail: chicago.kg.sekretariat@msz.gov.pl www.polishconsulatechicago.org

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Los Angeles

Stany Zjednoczone (USA), Los Angeles, 12400 Wilshire Boulevard Suite 555, CALIFORNIA 90025-1055

Tel.: +01 310 442 8500

Tel. dyżurny: +01 310 699 8092

e-mail: consulplla@consulplla.org

<http://www.losangeleskg.polemb.net>

Stolica Apostolska (Watykan)

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej
Stolica Apostolska (Watykan), Watykan, Via dei Delfini 16 Int.
3, 00-186
Tel.: 0039-066990958,
Tel.: 0039-0669941968
e-mail: watykan.amb.sekretariat@msz.gov.pl

Szwajcaria

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Konfederacji Szwajcarskiej
Szwajcaria, Berno, Elfenstrasse 20a, 3006
Tel.: +41 31 358 02 40
Tel. dyżurny: +41 31 358 02 02
Faks: +41 31 358 02 16
e-mail: berno.amb.sekretariat@msz.gov.pl www.berno.polemb.net

Szwecja

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Królestwie Szwecji
Szwecja, Sztokholm, Karlavägen 35, 114 31
e-mail: sztokholm.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.sztokholm.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Malmö
Szwecja, Malmö, Adolf Fredriksgatan 13, 217 74
e-mail: malmö-info@msz.gov.pl
www.malmokg.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Sztokholmie
Szwecja, Sztokholm, Prästgardsgatan 5, 172 32 Sundbyberg
e-mail: sztokholm.amb.wk@msz.gov.pl
www.polskageneralkonsulatet.se

Turcja

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Turcji
Turcja, Ankara, Atatürk Bulvarı 241,
06-650 Kavaklıdere PK-20
Tel.: +90 312 4572000,
Tel.: +90 312 4572001,
Tel.: +90 312 467
Tel. dyżurny: +90 312 4572000,
Tel. dyżurny: +90 312 4572001,
Tel. dyżurny: +90 312 467
Faks: +90 312 4678963
e-mail: ankara.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.ankara.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Stambule
Turcja, Stambul, GİZ 2000 PLAZA, Ayazaga, Köyü Yolu N.7,
Kat:5, Maslak, 34 398
Tel.: +90 212 290 66 30,
Tel.: +90 212 290 66 31
Tel. dyżurny: +90 212 290 66 30,
Tel. dyżurny: +90 212 290 66 31
e-mail: konsulat@polonyakons.org.tr
www.stambulkp.polemb.net

Ukraina

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej na Ukrainie
Ukraina, Kijów, Jarosławi Wał 12, 01901
Tel.: +38 044 23000700
Tel. dyżurny: +38 044 23000750
e-mail: kijow.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.kijow.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej we Lwowie
Ukraina, Lwów, Iwana Franki 110, 79011
Tel.: +380 32 2970861,
Tel.: +380 32 2970862,
Tel.: +380 32 2970863
Tel. dyżurny: +380 952600200
e-mail: lwow.kg.sekretariat@msz.gov.pl
http://lwowkg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Odessie
Ukraina, Odessa, Uspieńska 2/1, 65014
Tel.: +38 048 7225696;
Tel. +38 048 7226003
Tel. dyżurny: + 38 048 7225696 po godz. 16,30
e-mail: odessa.kg.sekretariat@msz.gov.pl
www.odessakg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Charkowie
Ukraina, Charków, Artioma 16, 61002
Tel.: +38 057 75 78 801
Tel. dyżurny: +38 067 572 10 14
e-mail: kharkov.consulate.pl@gmail.com
www.charkowkg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Łucku
Ukraina, Łuck, Dubniwska 22b, 43010
Faks: 00380-332-280-659
e-mail: luck.kg.sekretariat@msz.gov.pl
www.luckkg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Winnicy
Tel.: +380 432 507413
Tel.: +380 432 507412
Tel.: +380 432 507411
Tel.: +380 432 507410
Tel. dyżurny: +380 504615394
Faks: +380 507414
e-mail: winnica.kg.sekretariat@msz.gov.pl
www.winnica.polemb.net

Węgry

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Węgierskiej
Węgry, Budapeszt, Varosligeti fasor 16, 1068
Tel.: 003614138200
e-mail: budapeszt.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.budapeszt.polemb.net

Wielka Brytania

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej
Wielka Brytania, Londyn, 47 Portland Place, W1B 1JH
Tel.: +44 2072913520
Tel. dyżurny: +44 2072913543
Faks: +44 207 291 3575,
Faks: +44 207 291 3576
e-mail: london@msz.gov.pl
www.londyn.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Edynburgu
Wielka Brytania, Edynburg, 2 Kinnear Road, EH3 5PE
Tel.: +44 131 552 0301
Tel. dyżurny: +44 7713488246
e-mail: edinburgh@polishconsulate.org
www.edynburgkg.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej
w Manchesterze
Wielka Brytania, Manchester, 14th floor Rodwell Tower, 111
Piccadilly, Manchester M1 2HY
Tel.: 00 44 (0) 161 245 4130
Faks: 00 44 (0) 161 236 8709
e-mail: manchester.kg.sekretariat@msz.gov.pl
www.manchesterkg.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Londynie
Wielka Brytania, Londyn, 73 New Cavendish Street, W1W 6LS
Tel.: +44 207 2913900;
Tel.: +44 2072913914;
Tel.: +44 2072913934
Tel. dyżurny: +44 793 9594278
Faks: +44 207 3232320
e-mail: londyn.amb.wk@msz.gov.pl
www.londynkg.polemb.net

Włochy

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Włoskiej
Włochy, Rzym, Via Pietro Paolo Rubens, 20, 00197
e-mail: rzym.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.rzym.polemb.net

Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej
w Rzymie
Włochy, Rzym, Via di San Valentino 12, 00197
e-mail: konsul@infopolonia.it
www.rzym.polemb.net

Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Mediolanie
Włochy, Mediolan, Corso Vercelli 56, 20145
Tel.: +39 02 48018978,
Tel.: +39 02 48019084
Tel. dyżurny: +39 335 5685786
e-mail: milanokg@iol.it
www.milanokg.it

13 INSTYTUCJE PUBLICZNE O ZASIĘGU LOKALNYM

13.1 POMOC SPOŁECZNA

Pełen wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających w Polsce w podziale na województwa został zamieszczony na stronach Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej: www.politykaspoleczna.gov.pl/index.php?gid=59

Znajdują się tam dane teleadresowe:

- Ośrodków Pomocy Społecznej (OPS),
- Miejskich Ośrodków Pomocy Społecznej (MOPS),
- Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej (GOPS),
- Miejsko-Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej (MGOPS),
- Środowiskowych Ośrodków Pomocy Społecznej (ŚOPS),
- Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (PCPR).

13.2 OKRĘGOWE INSPEKTORATY PRACY

Okręgowy Inspektorat Pracy w Białymstoku

15-483 Białystok ul. Fabryczna 2

tel. (85) 678 57 00,

faks (85) 742 27 73

<http://www.bialystok.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Bydgoszczy

85-012 Bydgoszcz, Plac Piastowski 4a

tel. (52) 321 42 42, (52) 320 24 00;

faks (52) 321 42 40

<http://www.bydgoszcz.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Gdańsku

80-019 Gdańsk, ul. Okopowa 7

tel. (58) 520 18 22-23;

faks (58) 520 18 24

<http://www.gdansk.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Katowicach

40-017 Katowice, ul. Graniczna 29

tel. (32) 604 12 08, (32) 604 12 15;

faks (32) 604 12 51

<http://www.katowice.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Kielcach

25-314 Kielce, Al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 4

tel. (41) 343 82 76, (41) 344 43 65,

faks (41) 340 32 01

<http://www.kielce.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie

31-011 Kraków, Plac Szczepański 5

tel. (12) 424 04 50, (12) 422 90 82;

faks (12) 421 50 11

<http://www.krakow.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Lublinie

20-011 Lublin, Al. Piłsudskiego 13
tel. (81) 532-59-18;
faks (81) 537 11 61
<http://www.lublin.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Łodzi

90-441 Łódź, Al. Kościuszki 123
tel. (42) 636 23 13;
faks (42) 636 85 13
<http://www.lodz.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Olsztynie

10-512 Olsztyn, ul. Kopernika 29
tel. (89) 527 60 82, (89) 527 42 75;
faks (89) 527 60 82
<http://www.olsztyn.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Opolu

45-706 Opole, Plac Piłsudskiego 11a
tel. (77) 470 09 00, (77) 470 09 13;
faks (77) 457 42 07
<http://www.opole.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Poznaniu

61-807 Poznań, ul. Św. Marcin 46/50
tel. (61) 859 90 00, (061) 859 90 01;
faks (61) 859 90 03
<http://www.poznan.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Rzeszowie

35-234 Rzeszów, ul. Gen. Stanisława Maczka 4
tel.: (17) 717 20 00, (17) 717 20 10;
faks (17) 717 20 20
<http://www.rzeszow.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Szczecinie

71-663 Szczecin, ul. Pszczelna 7
tel.: (91) 431 19 30, (91) 431 19 31;
faks (91) 431 19 32
<http://www.szczecin.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Warszawie

00-973 Warszawa, ul. Lindleya 16
tel.: (22) 583 17 00, (22) 628 96 29;
faks (22) 621 92 72
<http://www.warszawa.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy we Wrocławiu

51-621 Wrocław, ul. Zielonego Dębu 22
tel.: (71) 371 04 30, (71) 371 04 68;
faks (71) 371 04 70
<http://www.wroclaw.oip.pl/>

Okręgowy Inspektorat Pracy w Zielonej Górze

65-722 Zielona Góra, ul. Dekoracyjna 8
tel. (68) 451 39 00, (68)
faks (68) 451 39 11
<http://www.zielonagora.oip.pl/>

14 PRZEPISY MIĘDZYNARODOWE – WYBRANE AKTY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO RATYFIKOWANE PRZEZ POLSKĘ – SUPLEMENT

14.1 KONWENCJA RADY EUROPY W SPRAWIE DZIAŁAŃ PRZECIWKO HANDLOWI LUDŹMI

Dz.U.09.20.107

KONWENCJA

Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi,

sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r.

(Dz. U. z dnia 9 lutego 2009 r.)

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 16 maja 2005 r. została sporządzona w Warszawie
Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi.

Przekład

Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi

Preambuła

Państwa członkowskie Rady Europy oraz inni Sygnatariusze niniejszej Konwencji,
zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami,
zważywszy, że handel ludźmi stanowi naruszenie praw człowieka oraz przestępstwo przeciwko godności i integralności istoty ludzkiej,
zważywszy, że handel ludźmi może prowadzić do zniewolenia ofiar,
zważywszy, że poszanowanie praw ofiar, ochrona ofiar i walka przeciwko handlowi ludźmi muszą być celami nadrzędnymi,

zważywszy, że wszelkie działania lub inicjatywy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi muszą być niedyskryminujące, brać pod uwagę równość płci, jak również podejście uwzględniające prawa dziecka,

przywołując oświadczenie Ministrów Spraw Zagranicznych Państw członkowskich Rady Europy złożone podczas 112 (14 - 15 maja 2003 roku) i 114 (12 - 13 maja 2004 roku) Sesji Komitetu Ministrów, wzywające do wzmocnienia działań Rady Europy w sferze handlu ludźmi, mając na uwadze Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (1950 rok) i Protokoły do niej,

mając na uwadze następujące rekomendacje Komitetu Ministrów skierowane do Państw członkowskich Rady Europy: rekomendację Nr R (91) 11 o wykorzystywaniu seksualnym, pornografii i prostytucji oraz handlu w odniesieniu do dzieci i młodych osób dorosłych; rekomendację Nr R (97) 13 dotyczącą zastraszania świadków oraz prawa do obrony; rekomendację Nr R (2000) 11 w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi dla celów wykorzystywania seksualnego oraz rekomendację Rec (2001) 16 o ochronie dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym, rekomendację Rec (2002) 5 o ochronie kobiet przed przemocą,

mając na uwadze następujące rekomendacje Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy: rekomendację 1325 (1997) o handlu kobietami i przymusowej prostytucji w państwach członkowskich Rady Europy, rekomendację 1450 (2000) o przemocy w stosunku do kobiet w Europie, rekomendację 1545 (2002) o kampanii przeciwko handlowi kobietami, rekomendację 1610 (2003) o migracji związanej z handlem kobietami i prostytucją, rekomendację 1611 (2003) o handlu organami w Europie, rekomendację 1663 (2004) Domowe niewolnictwo: zniewolenie, au pairs i korespondencyjne żony (mail-order brides),

mając na uwadze decyzję ramową Rady Unii Europejskiej z dnia 19 lipca 2002 roku o zwalczaniu handlu ludźmi oraz decyzję ramową Rady Unii Europejskiej z dnia 15 marca 2001 roku o statusie ofiar w postępowaniu karnym i dyrektywę Rady Unii Europejskiej z dnia 29 kwietnia 2004 roku o wydawaniu zezwoleń na pobyt obywateli państw trzecich będących ofiarami handlu ludźmi lub będących obiektami działań ułatwiających nielegalną migrację, współpracujących z właściwymi władzami,

biorąc pod należną uwagę Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej oraz Protokół do niej o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, w celu polepszenia przewidzianej w nich ochrony oraz rozwoju zawartych w nich standardów,

biorąc pod należną uwagę inne międzynarodowe instrumenty prawne właściwe w sferze działań przeciwko handlowi ludźmi,

biorąc pod uwagę potrzebę przygotowania całościowego międzynarodowego instrumentu prawnego skoncentrowanego na prawach człowieka ofiar handlu ludźmi i ustanawiającego specjalny mechanizm monitoringu,

uzgodniły, co następuje:

Rozdział I

Cele, zakres zastosowania, zasada niedyskryminacji i definicje

Artykuł 1

Cele Konwencji

1. Celami niniejszej Konwencji są:
  - a) zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, przy zagwarantowaniu równości płci,
  - b) ochrona praw człowieka ofiar handlu, stworzenie całościowego ramowego planu ochrony i pomocy ofiarom oraz świadkom, przy zagwarantowaniu równości płci, jak również zapewnienie skutecznego śledztwa i oskarżenia,
  - c) promowanie współpracy międzynarodowej w działaniach przeciwko handlowi ludźmi.
2. W celu zapewnienia skutecznej implementacji jej postanowień przez Strony, niniejsza Konwencja ustanawia specjalny mechanizm monitoringu.

Artykuł 2

Zakres zastosowania

Konwencję niniejszą stosuje się do wszystkich form handlu ludźmi, zarówno krajowego, jak i międzynarodowego, związanego albo niezwiązanego z przestępczością zorganizowaną.

Artykuł 3

Zasada niedyskryminacji

Implementacja postanowień niniejszej Konwencji przez Strony, w szczególności korzystanie ze środków ochrony i promowania praw ofiar, będzie zapewniona bez dyskryminacji wynikającej z jakichkolwiek powodów takich jak: płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowych, majątek, urodzenie lub z jakichkolwiek innych przyczyn.

Artykuł 4

Definicje

Dla celów niniejszej Konwencji:

- a) „handel ludźmi” oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, z zastosowaniem groźby lub użyciem siły, bądź innych form przymusu, uprowadzenia, oszustwa, podstępny, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby sprawującej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystywanie prostytutki innych osób, lub inne formy wykorzystywania seksualnego, przymusową pracę lub służbę, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów,

- b) zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie określone w literze a niniejszego artykułu nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z metod wymienionych w literze a,
- c) werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka celem jego wykorzystania jest uznawane za handel ludźmi nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnej z metod wymienionych w literze a niniejszego artykułu,
- d) „dziecko” oznacza osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia,
- e) „ofiara” oznacza każdą osobę fizyczną będącą podmiotem handlu ludźmi zdefiniowanego w niniejszym artykule.

Rozdział II

Zapobieganie, współpraca i inne środki

Artykuł 5

Zapobieganie handlowi ludźmi

1. Każda Strona podejmie działania w celu ustanowienia lub wzmocnienia koordynacji krajowej pomiędzy różnymi organami odpowiedzialnymi za zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi.

2. Każda Strona określi lub wzmocni skuteczne założenia polityki i programy służące zapobieganiu handlowi ludźmi poprzez takie środki jak: badania, informacje, kampanie uświadamiające i edukacyjne, inicjatywy społeczne i gospodarcze oraz programy szkoleniowe skierowane w szczególności do osób narażonych na możliwość stania się ofiarą handlu ludźmi oraz osób zawodowo zajmujących się zwalczaniem handlu ludźmi.

3. Każda Strona będzie promować podejście respektujące prawa człowieka oraz stosować strategię równouprawnienia płci i podejście wrażliwe na problemy dziecka w rozwoju, implementacji i ocenie polityk i programów, o których mowa w ustępie 2.

4. Każda Strona podejmie właściwe działania, jakie mogą okazać się konieczne w celu umożliwienia legalnej migracji, w szczególności poprzez rozpowszechnianie dokładnych informacji przez odpowiednie placówki, na warunkach umożliwiających legalny wjazd i pobyt na jej terytorium.

5. Każda Strona podejmie właściwe działania w celu zredukowania stopnia narażenia dzieci na stanie się ofiarami handlu, w szczególności poprzez stworzenie dla nich ochronnego otoczenia.

6. Działania podejmowane zgodnie z niniejszym artykułem obejmą, stosownie do okoliczności, organizacje pozarządowe, inne właściwe organizacje oraz czynniki społeczeństwa obywatelskiego zajmujące się zapobieganiem handlowi ludźmi oraz ochroną i pomocą ofiarom.

Artykuł 6

Środki zmniejszające zapotrzebowanie

W celu zniechęcenia do zaspokajania zapotrzebowania, sprzyjającego wszelkim formom wykorzystywania osób, w szczególności kobiet i dzieci, prowadzącego do handlu ludźmi, każda Strona przyjmie lub wzmocni działania ustawodawcze, administracyjne, edukacyjne, socjalne, kulturalne i inne, takie jak:

- a) badanie najlepszych praktyk, metod i strategii,
- b) podnoszenie świadomości w przedmiocie odpowiedzialności i ważnej roli mediów i społeczeństwa obywatelskiego w uświadamianiu podstawowego znaczenia zapotrzebowania, które leży u podstaw handlu ludźmi,
- c) kampanie informacyjne skierowane do konkretnych adresatów angażujące, gdy jest to właściwe, między innymi władze publiczne i podmioty odpowiedzialne za kształtowanie polityki,
- d) działania zapobiegawcze, włączając w to programy edukacyjne dla chłopców i dziewcząt w okresie nauki, które podkreślają niedopuszczalny charakter dyskryminacji ze względu na płeć i jej zgubne skutki, znaczenie zasady równości płci oraz godności i integralności każdej jednostki ludzkiej.

Artykuł 7

Działania podejmowane na granicy

1. Bez uszczerbku dla zobowiązań międzynarodowych dotyczących swobodnego ruchu osób, Strony wzmocnią, tak dalece jak to jest możliwe, środki kontroli granicznej, jakie mogą okazać się niezbędne do zapobiegania i wykrywania handlu ludźmi.

2. Każda Strona podejmie działania ustawodawcze lub inne stosowne działania, w celu zapobiegania, w miarę możliwości, wykorzystaniu środków transportu należących do komercyjnych przewoźników do popełniania czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z niniejszą Konwencją.

3. W razie konieczności i nie naruszając obowiązujących konwencji międzynarodowych, działania te obejmą wprowadzenie w stosunku do przewoźników, włączając w to firmy transportowe, właścicieli lub operatorów wszelkich środków transportu, obowiązku upewnienia się, że wszyscy pasażerowie posiadają dokumenty podróży wymagane przy wjeździe do Państwa przyjmującego.

4. Każda Strona, zgodnie ze swoim prawem wewnętrznym, podejmie działania niezbędne dla zapewnienia sankcji w przypadkach naruszenia obowiązku określonego w ustępie 3 niniejszego artykułu.

5. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia, zgodnie z jej prawem wewnętrznym, możliwości odmowy prawa wjazdu lub cofnięcia wiz osobom mającym związek z popełnieniem czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z niniejszą Konwencją.

6. Strony rozważą poszerzenie współpracy pomiędzy organami kontroli granicznej, między innymi, poprzez ustanowienie i utrzymywanie bezpośrednich kanałów wymiany informacji.

Artykuł 8

Zabezpieczenie i kontrola dokumentów

Każda Strona podejmie takie działania, jakie mogą okazać się konieczne dla:

- a) zapewnienia takiej jakości wydawanych przez siebie dokumentów podróży lub dokumentów tożsamości, która uniemożliwiłaby ich niewłaściwe użycie, łatwe sfalszowanie, czy nielegalne przerobienie, kopiowanie lub wystawianie, oraz
- b) zapewnienia integralności i zabezpieczenie dokumentów podróży i dokumentów tożsamości wydawanych przez Stronę lub w jej imieniu oraz zapobiegania ich nielegalnemu wytwarzaniu i wystawianiu.

Artykuł 9

Legalność i ważność dokumentów

Na wniosek innej Strony, Strona, zgodnie ze swoim prawem wewnętrznym, sprawdzi w rozsądnym terminie legalność i ważność dokumentów podróży lub dokumentów tożsamości, wystawionych lub rzekomo wystawionych w jej imieniu, co do których istnieje podejrzenie, że są wykorzystywane dla celów związanych z handlem ludźmi.

Rozdział III

Środki ochrony i promowania praw ofiar gwarantujące równość płci

Artykuł 10

Identyfikacja ofiar

1. Każda Strona zapewni obecność w składzie właściwych organów osób wykwalifikowanych i wyspecjalizowanych w zapobieganiu i zwalczaniu handlu ludźmi, w identyfikowaniu i pomaganiu ofiarom, w tym dzieciom, oraz zapewni, że różne organy nawiążą współpracę między sobą, jak również z odpowiednimi instytucjami wspierającymi, w celu zapewnienia, że proces identyfikacji ofiar będzie następował z należyтым poszanowaniem szczególnej sytuacji kobiet i dzieci będących ofiarami, a w odpowiednich wypadkach, ofiarom będą wydawane pozwolenia na pobyt na warunkach określonych w artykule 14 niniejszej Konwencji.

2. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne, dla identyfikacji ofiar, stosownie do okoliczności we współpracy z innymi Stronami i odpowiednimi organizacjami wspierającymi. Każda ze Stron zapewni, że w wypadku, jeżeli właściwe organy mają uzasadnione podstawy, aby przypuszczać, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi, to osoba ta nie zostanie wydalona z jej terytorium, dopóki proces jej identyfikacji jako ofiary przestępstwa, określonego w artykule 18 niniejszej Konwencji, nie

zostanie zakończony przez właściwe organy i zapewni także, że osoba ta będzie korzystać z pomocy przewidzianej w artykule 12 ustęp 1 i 2.

3. W sytuacji gdy nie ma pewności co do wieku ofiary i istnieją powody, aby sądzić, że ofiara jest dzieckiem, to należy domniemywać, że ofiara jest dzieckiem i zapewnić jej specjalne środki ochrony do czasu zakończenia sprawdzania jej wieku.

4. Jeżeli pozostawione bez opieki dziecko zostanie zidentyfikowane jako ofiara, każda Strona:

- a) zapewni reprezentację dziecka przez kuratora, organizację lub organ odpowiedzialny za działanie w najlepszym interesie dziecka,
- b) podejmie niezbędne kroki w celu ustalenia tożsamości i obywatelstwa dziecka,
- c) podejmie wszelkie wysiłki w celu zlokalizowania rodziny dziecka, jeżeli jest to w najlepszym interesie dziecka.

Artykuł 11

Ochrona życia prywatnego

1. Każda Strona zapewni ochronę życia prywatnego oraz tożsamości ofiar. Dane osobowe ofiar będą przechowywane i używane w zgodzie z warunkami określonymi przez Konwencję o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych (ETS Nr 108).

2. Każda Strona podejmie działania dla zapewnienia, w szczególności, że tożsamość lub szczegóły umożliwiające identyfikację dziecka - ofiary handlu ludźmi nie będą podawane do wiadomości publicznej przez media, bądź w jakikolwiek inny sposób, poza wyjątkowymi sytuacjami, gdy ułatwi to odnalezienie członków rodziny, bądź zabezpieczenie dobra i ochrony dziecka.

3. Każda Strona rozważy przyjęcie, zgodnie z artykułem 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, działań zachęcających media do ochrony życia prywatnego i tożsamości ofiar zarówno poprzez samoregulację, jak również poprzez działania regulacyjne podejmowane przez Państwo lub wspólnie z państwem.

Artykuł 12

Pomoc dla ofiar

1. Każda Strona podejmie takie ustawodawcze lub inne działania, jakie mogą być konieczne w celu pomocy ofiarom w odzyskaniu równowagi fizycznej, psychicznej i społecznej. Pomoc ta obejmie co najmniej:

- a) warunki życia zapewniające egzystencję, poprzez takie środki, jak: odpowiednie i bezpieczne zakwaterowanie, pomoc psychologiczna i materialna,
- b) dostęp do pomocy medycznej w nagłych wypadkach,
- c) pomoc tłumacza, w stosownych przypadkach,
- d) poradnictwo i informację, dotyczące w szczególności praw przysługujących ofiarom oraz dostępnych dla nich świadczeń, w języku dla nich zrozumiałym,

- e) pomoc mającą na celu umożliwienie im przedstawienia i rozpatrzenia swoich praw i interesów na odpowiednim etapie postępowania karnego prowadzonego przeciwko sprawcom,
- f) dostęp do edukacji dla dzieci.

2. Każda Strona w sposób należyty weźmie pod uwagę potrzeby bezpieczeństwa i ochrony ofiar.

3. Dodatkowo, każda Strona zapewni konieczną pomoc medyczną lub inną ofiarom legalnie przebywającym na jej terytorium, które nie mają odpowiednich środków i potrzebują takiej pomocy.

4. Każda ze Stron określi zasady na podstawie których ofiary legalnie przebywające na jej terytorium będą uprawnione do dostępu do rynku pracy, szkolenia zawodowego i edukacji.

5. Każda Strona podejmie działania, stosownie do okoliczności i na podstawie warunków przewidzianych w jej prawie wewnętrznym, w celu współpracy z organizacjami pozarządowymi, innymi odpowiednimi organizacjami lub też innymi czynnikami społeczeństwa obywatelskiego zajmującymi się pomocą ofiarom.

6. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia, że pomoc dla ofiary nie będzie uzależniona od jej zgody na występowanie w charakterze świadka.

7. W celu implementacji postanowień niniejszego artykułu, każda Strona dopilnuje, żeby świadczenia dla ofiar były zapewnione za ich zgodą i wiedzą z uwzględnieniem specjalnych potrzeb osób szczególnie narażonych oraz praw dzieci pod względem zakwaterowania, edukacji i właściwej opieki zdrowotnej.

Artykuł 13

Okres dochodzenia do równowagi i do namysłu

1. Każda Strona zagwarantuje w swoim prawie wewnętrznym okres dochodzenia do równowagi i do namysłu, trwający co najmniej 30 dni, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy aby sądzić, że osoba, o którą chodzi, jest ofiarą. Okres ten powinien być wystarczający, aby umożliwić zainteresowanej osobie dojście do równowagi, jak również uwolnienie się spod wpływu osób dopuszczających się handlu ludźmi lub podjęcie świadomej decyzji dotyczącej współpracy z odpowiednimi organami. W tym okresie nie można wykonać jakiegokolwiek nakazu wydalenia ofiary. Niniejsze postanowienie nie wyklucza działań prowadzonych przez właściwe władze na wszystkich etapach stosownych postępowań krajowych, w szczególności podczas prowadzonych postępowań przygotowawczych i sądowych dotyczących czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z niniejszą Konwencją. W tym okresie Strony zezwolą osobom zainteresowanym na pozostanie na ich terytorium.

2. W tym okresie, osoby, o których mowa w ustępie 1 niniejszego artykułu, będą uprawnione do korzystania ze środków przewidzianych w artykule 12 ustęp 1 i 2.

3. Strony nie są zobowiązane do przestrzegania tego okresu jeśli sprzeciwia się to względem porządku publicznego lub jeśli okaże się, iż status ofiary został przyznany niewłaściwie.

Artykuł 14

Zezwolenie na pobyt

1. Każda Strona wyda ofiarom odnawialne zezwolenie na pobyt w jednej z poniższych sytuacji bądź w obu:
  - a) gdy właściwy organ uzna, że ich pobyt jest niezbędny ze względu na ich sytuację osobistą,
  - b) gdy właściwy organ uzna, że ich pobyt jest niezbędny dla celów ich współpracy z właściwymi organami w zakresie postępowania przygotowawczego lub karnego sądowego.
2. Zezwolenie na pobyt dla dzieci będących ofiarami, gdy jest to niezbędne ze względów prawnych, będzie wydawane zgodnie z najlepszym interesem dziecka i stosownie odnawiane na tych samych warunkach.
3. Nieprzedłużenie lub wycofanie zezwolenia na pobyt podlega warunkom określonym w prawie wewnętrznym Strony.
4. Jeżeli ofiara złoży wniosek o inny rodzaj zezwolenia na pobyt, zainteresowana Strona weźmie pod uwagę fakt, że ofiara posiada, bądź posiadała zezwolenie na pobyt zgodnie z ustępem 1.
5. Mając na względzie zobowiązania Stron, do których odnosi się artykuł 40 niniejszej Konwencji, każda Strona zapewni, że wydanie zezwolenia zgodnie z tym postanowieniem nastąpi bez uszczerbku dla prawa ubiegania się i korzystania z azylu.

Artykuł 15

Odszkodowanie oraz prawne zadośćuczynienie

1. Każda Strona zapewni ofiarom dostęp, od momentu ich pierwszego kontaktu z właściwymi organami, do informacji dotyczących stosownych postępowań sądowych i administracyjnych, w języku dla nich zrozumiałym.
2. Każda Strona zapewni w swoim prawie wewnętrznym prawo ofiar do uzyskania bezpłatnej pomocy prawnej na warunkach określonych w jej prawie wewnętrznym.
3. Każda Strona zapewni w swoim prawie wewnętrznym prawo ofiar do uzyskania odszkodowania od sprawców.
4. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zagwarantowania ofiarom odszkodowania zgodnie z warunkami określonymi w jej prawie wewnętrznym, na przykład poprzez utworzenie funduszu odszkodowawczego dla ofiar bądź też poprzez działania lub programy mające na celu pomoc socjalną i integrację społeczną ofiar, które mogłyby być finansowane z aktywów uzyskanych dzięki zastosowaniu metod określonych w artykule 23.

Artykuł 16

Repatriacja i powrót ofiar

1. Strona, której ofiara jest obywatelem lub też na terytorium której posiadała ona prawo stałego pobytu w chwili wjazdu na terytorium Strony przyjmującej, z należyтым szacunkiem

dla przysługujących ofierze praw, bezpieczeństwa oraz godności, ułatwi i wyrazi zgodę na jej powrót bez nadmiernej i nieuzasadnionej zwłoki.

2. Jeżeli Strona odsyła ofiarę do innego Państwa, to powrót ten powinien nastąpić z należytym poszanowaniem bezpieczeństwa i godności tej osoby, jak również z uwzględnieniem stanu wszelkich postępowań prawnych związanych z faktem, że dana osoba jest ofiarą, oraz powinien być w miarę możliwości dobrowolny.

3. Na wniosek Strony przyjmującej Strona wezwana sprawdzi, czy osoba będąca ofiarą jest jej obywatelem lub też czy posiadała prawo stałego pobytu na jej terytorium w chwili wjazdu na terytorium Strony przyjmującej.

4. W celu ułatwienia powrotu ofierze nie posiadającej właściwych dokumentów, Strona, której obywatelem jest ofiara lub na terytorium której ofiara posiadała prawo stałego pobytu w chwili wjazdu na terytorium Strony przyjmującej, wyrazi zgodę, na wniosek Strony przyjmującej, na wydanie takich dokumentów podróży lub innego upoważnienia, jakie mogą okazać się konieczne dla umożliwienia danej osobie wielokrotnego wjazdu na jej terytorium.

5. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne, dla stworzenia programów repatriacji, włączając w to odpowiednie instytucje krajowe i międzynarodowe, w tym organizacje pozarządowe. Programy te mają na celu ochronę ofiar przed ponowną wiktyimizacją. Każda Strona powinna podjąć wszelkie starania dla reintegracji ofiar ze społeczeństwem Strony, do której ofiary powracają łącznie z reintegracją w systemie edukacji i na rynku pracy, w szczególności poprzez nabywanie i doskonalenie ich zdolności zawodowych. W odniesieniu do dzieci, programy te powinny obejmować korzystanie z prawa do edukacji oraz działania mające na celu zapewnienie odpowiedniej opieki albo przyjęcie ich przez rodziny lub odpowiednie instytucje opiekuńcze.

6. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla udostępnienia ofiarom, stosownie do okoliczności we współpracy z jakąkolwiek inną zainteresowaną Stroną, informacji kontaktowych dotyczących instytucji takich jak organy stosowania prawa, organizacje pozarządowe, przedstawiciele zawodów prawniczych mogący udzielać porad oraz organy opieki społecznej, które mogą im udzielić pomocy w kraju, do którego powracają, bądź są repatriowani.

7. Dzieci będące ofiarami nie będą zwracane do danego Państwa, jeżeli istnieje wskazanie, będące następstwem oceny ryzyka i bezpieczeństwa, że powrót ten nie leży w najlepszym interesie dziecka.

Artykuł 17

Równość płci

Każda Strona, stosując działania, do których odnosi się niniejszy rozdział, będzie dążyć do promowania zasady równości płci oraz stosowania strategii równouprawnienia płci w rozwoju, implementacji i ocenie tych działań.

Rozdział IV

Prawo karne materialne

Artykuł 18

Penalizacja handlu ludźmi

Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania za przestępstwa czynów zawartych w artykule 4 niniejszej Konwencji, jeżeli zostały popełnione umyślnie.

Artykuł 19

Penalizacja korzystania z usług ofiar handlu ludźmi

Każda Strona rozważy podjęcie takich działań ustawodawczych lub innych, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania za przestępstwa, zgodnie z jej prawem wewnętrznym, korzystania z usług będących formami wykorzystywania osoby określonymi w artykule 4 litera a niniejszej Konwencji, ze świadomością, że osoba ta jest ofiarą handlu ludźmi.

Artykuł 20

Penalizacja czynów związanych z dokumentami podróży lub tożsamości

Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania za przestępstwa następujących czynów, jeżeli zostały popełnione umyślnie i w celu umożliwienia handlu ludźmi:

- a) fałszowanie dokumentów podróży lub tożsamości,
- b) podrabianie lub dostarczanie takich dokumentów,
- c) zatrzymywanie, usuwanie, ukrywanie, uszkodzanie lub niszczenie dokumentów podróży lub tożsamości należących do innej osoby.

Artykuł 21

Usiłowanie oraz pomocnictwo i podżeganie

1. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania za przestępstwa popełnionych umyślnie pomocnictwa lub podżegania do dokonania któregoś z przestępstw określonych zgodnie z artykułem 18 oraz artykułem 20 niniejszej Konwencji.

2. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania za przestępstwo, umyślnego usiłowania popełnienia przestępstw określonych zgodnie z artykułem 18 oraz artykułem 20 litera a niniejszej Konwencji.

Artykuł 22

Odpowiedzialność osób prawnych

1. Każda Strona podejmie takie działania ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia, że osoba prawna może zostać pociągnięta do odpowiedzialności za czyn uznany za przestępstwo zgodnie z niniejszą Konwencją, popełniony

dla jej korzyści przez jakąkolwiek osobę fizyczną, działającą bądź samodzielnie, bądź wchodzącą w skład organu osoby prawnej, zajmującą pozycję wiodącą w obrębie danej osoby prawnej z uwagi na:

- a) uprawnienie do reprezentowania osoby prawnej,
- b) kompetencję do podejmowania decyzji w imieniu osoby prawnej,
- c) kompetencję do sprawowania kontroli w obrębie osoby prawnej.

2. Poza przypadkami przewidzianymi w ustępie 1, każda Strona podejmie niezbędne działania dla zapewnienia, iż osoba prawna będzie mogła zostać pociągnięta do odpowiedzialności wtedy, gdy brak nadzoru lub kontroli ze strony osoby fizycznej określonej w ustępie 1, umożliwił popełnienie przestępstwa określonego zgodnie z niniejszą Konwencją na korzyść tejże osoby prawnej przez osobę fizyczną działającą w ramach przysługujących jej uprawnień.

3. Z zastrzeżeniem zasad prawnych Strony, odpowiedzialność osoby prawnej może mieć charakter karny, cywilny lub administracyjny.

4. Powyższa odpowiedzialność nie wyklucza odpowiedzialności karnej osób fizycznych, które dopuściły się popełnienia przestępstwa.

Artykuł 23 **Sankcje i środki**

1. Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia, że czyny uznane za przestępstwa zgodnie z artykułami od 18 do 21 są karalne za pomocą skutecznych, proporcjonalnych i odstrasżających sankcji. Sankcje te w stosunku do przestępstw określonych zgodnie z artykułem 18, popełnionych przez osoby fizyczne, obejmą kary pozbawienia wolności, które mogą dać podstawę do ekstradycji.

2. Każda Strona zapewni, że osoby prawne pociągnięte do odpowiedzialności zgodnie z artykułem 22, będą podlegały skutecznym, proporcjonalnym i odstrasżającym sankcjom lub środkom karnym, w tym karom pieniężnym.

3. Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla umożliwienia jej skonfiskowania lub pozbawienia w inny sposób narzędzi i korzyści pochodzących z popełnienia czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z artykułami 18 i 20 litera a niniejszej Konwencji, bądź też mienia, którego wartość odpowiada tymże korzyściom.

4. Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla umożliwienia czasowego lub trwałego zamknięcia przedsiębiorstwa, które było używane do prowadzenia handlu ludźmi, nie naruszając przy tym praw osób trzecich działających w dobrej wierze lub dla umożliwienia odmówienia sprawcy, czasowo, bądź trwale, wydania zezwolenia na prowadzenie działalności, przy wykonywaniu której doszło do popełnienia tego przestępstwa.

Artykuł 24

Okoliczności obciążające

Każda Strona zapewni, iż następujące okoliczności będą uważane za obciążające przy określaniu wysokości kary za popełnienie czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z artykułem 18 niniejszej Konwencji:

- a) przestępstwo w sposób umyślny lub przez rażące niedbalstwo naraziło na niebezpieczeństwo życie ofiary,
- b) przestępstwo zostało popełnione przeciwko dziecku,
- c) przestępstwo zostało popełnione przez urzędnika państwowego przy wykonywaniu obowiązków,
- d) przestępstwo zostało popełnione w ramach działania w zorganizowanej grupie przestępczej.

Artykuł 25

Wcześniejsze wyroki skazujące

Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla umożliwienia uwzględnienia przy określaniu wysokości kary ostatecznych wyroków wydanych przez inną Stronę, w związku z popełnieniem czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z niniejszą Konwencją.

Artykuł 26

Klauzula niekaralności

Każda Strona, zgodnie z podstawowymi zasadami swojego wewnętrznego systemu prawnego, zapewni możliwość nie karania ofiar za ich udział w czynach bezprawnych w zakresie, w jakim były do tego zmuszone.

Rozdział V

Ściganie, oskarżanie i procedura karna

Artykuł 27

Wszczęcie postępowania na wniosek strony i z urzędu

1. Każda Strona zapewni, że wszczęcie postępowania przygotowawczego lub sądowego w stosunku do czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z niniejszą Konwencją nie będzie uzależnione od wniesienia przez ofiarę skargi lub oskarżenia, przynajmniej w sytuacji gdy przestępstwo zostało dokonane w całości lub w części na jej terytorium.

2. Każda Strona zapewni, aby ofiary przestępstwa popełnionego na terytorium innej Strony niż ta, gdzie przebywają, mogły wnieść skargę do właściwych władz Państwa ich pobytu. Właściwy organ, do którego wniesiono skargę, o ile sam nie ma kompetencji w tym względzie, przekaże skargę bezzwłocznie do właściwego organu Strony, na terytorium

której przestępstwo zostało popełnione. Skarga zostanie rozpatrzona zgodnie z prawem wewnętrznym Strony, na terytorium której przestępstwo zostało popełnione.

3. Każda Strona zapewni, poprzez działania ustawodawcze lub inne, zgodnie z warunkami przewidzianymi w jej prawie wewnętrznym, każdej grupie, fundacji, stowarzyszeniu lub organizacji pozarządowym, których celem jest zwalczanie handlu ludźmi, bądź ochrona praw człowieka, możliwość udzielenia ofierze za jej zgodą pomocy i wsparcia w trakcie trwających postępowań karnych dotyczących popełnienia czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z artykułem 18 niniejszej Konwencji.

Artykuł 28 **Ochrona ofiar, świadków i osób współpracujących** **z wymiarem sprawiedliwości**

1. Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla udzielenia skutecznej i właściwej ochrony przed potencjalnym odwetem lub zastraszeniem, w szczególności w trakcie i po zakończeniu postępowania przygotowawczego lub sądowego, dla:

- a) ofiar,
- b) stosownie do okoliczności, osób, składających doniesienie o popełnieniu czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z artykułem 18 niniejszej Konwencji lub w inny sposób współpracujących z organami prowadzącymi postępowanie przygotowawcze lub sądowe,
- c) świadków, których zeznania dotyczą czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z artykułem 18 niniejszej Konwencji,
- d) w sytuacji gdy jest to konieczne, członków rodzin osób, o których mowa w literze a i c.

2. Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia i zaopiarowania różnych rodzajów ochrony. Środki te mogą obejmować: ochronę fizyczną, zmianę miejsca zamieszkania, zmianę tożsamości oraz pomoc w uzyskaniu pracy.

3. Dziecku będącemu ofiarą zostaną zapewnione specjalne środki ochrony, uwzględniające najlepszy interes dziecka.

4. Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia, gdy jest to niezbędne, właściwej ochrony przed potencjalnym odwetem lub zastraszeniem dla członków grup, fundacji, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych prowadzących działania określone w artykule 27 ustęp 3, w szczególności w trakcie i po zakończeniu postępowania przygotowawczego i sądowego przeciwko sprawcom.

5. Każda Strona rozważy zawarcie umów lub porozumień z innymi Państwami w celu implementacji postanowień niniejszego artykułu.

Artykuł 29

Organy wyspecjalizowane i jednostki koordynujące

1. Każda Strona podejmie takie środki, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia osób lub jednostek organizacyjnych wyspecjalizowanych w zwalczaniu handlu ludźmi i ochronie ofiar. Takie osoby lub jednostki organizacyjne będą posiadać niezbędną niezależność zgodnie z podstawowymi zasadami systemu prawnego Strony, w celu umożliwienia im sprawowania ich funkcji w sposób skuteczny i wolny od niewłaściwych nacisków. Osoby te lub personel jednostek organizacyjnych będą posiadać odpowiednie wykszolenie oraz środki finansowe do wykonywania swoich zadań.

2. Każda Strona podejmie takie środki, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia koordynacji polityki i działań jej resortów oraz innych organów publicznych w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, stosownie do okoliczności, poprzez ustanowienie organów koordynujących.

3. Każda Strona wprowadzi oraz rozwinie szkolenia dla właściwych urzędników w zakresie zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi, w tym szkolenia na temat praw człowieka. Szkolenia mogą uwzględniać specyfikę instytucji i stosownie do okoliczności koncentrować się na metodach wykorzystywanych w celu zapobiegania takiemu handlowi, oskarżania osób dopuszczających się handlu ludźmi oraz ochrony praw ofiar, włączając w to ochronę ofiar przed osobami dopuszczającymi się handlu ludźmi.

4. Każda Strona rozważy ustanowienie Krajowych Sprawozdawców lub innych mechanizmów monitorowania działalności prowadzonej przez instytucje państwowe przeciwko handlowi ludźmi oraz implementacji wymogów określonych w prawie wewnętrznym.

Artykuł 30

Postępowania sądowe

Zgodnie z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, a w szczególności z jej artykułem 6, każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla zapewnienia w toku postępowania sądowego:

- a) ochrony życia prywatnego ofiar i kiedy to odpowiednie, ich tożsamości,
  - b) zapewnienia bezpieczeństwa ofiar i ich ochrony przed zastraszaniem,
- zgodnie z warunkami określonymi w prawie krajowym, a przypadku ofiar będących dziećmi, poprzez zaspokojenie ich potrzeb i zapewnienie ich prawa do szczególnych środków ochrony.

Artykuł 31

Jurysdykcja

1. Każda Strona podejmie takie środki ustawodawcze lub inne, jakie mogą okazać się konieczne dla ustanowienia swej jurysdykcji wobec każdego czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z niniejszą Konwencją, gdy to przestępstwo zostało popełnione:

- a) na terytorium Strony, lub
- b) na pokładzie okrętu pływającego pod banderą tejże Strony, lub

- c) na pokładzie samolotu zarejestrowanego na podstawie prawa tejże Strony, lub
- d) przez jednego z jej obywateli lub przez bezpaństwowca, który posiada swoje zwykłe miejsce zamieszkania na jej terytorium, jeżeli przestępstwo to jest karalne według prawa karnego miejsca jego popełnienia lub jeżeli zostało popełnione poza obszarem jurysdykcji terytorialnej jakiegokolwiek Państwa,
- e) przeciwko obywatelowi Strony.

2. Każda Strona może, podczas podpisania lub składania dokumentu ratyfikacyjnego, akceptacji, zatwierdzenia bądź przystąpienia, poprzez oświadczenie adresowane do Sekretarza Generalnego Rady Europy, zastrzec prawo do niestosowania bądź stosowania tylko w szczególnych przypadkach lub warunkach zasad jurysdykcji ustanowionych w ustępie 1 litera d i e niniejszego artykułu, bądź jakiegokolwiek jego części.

3. Każda Strona podejmie takie środki, jakie mogą być konieczne dla ustanowienia swojej jurysdykcji w odniesieniu do przestępstw określonych w niniejszej Konwencji, w przypadkach gdy domniemany sprawca znajduje się na jej terytorium i po otrzymaniu wniosku o ekstradycję nie jest poddawany ekstradycji do innej Strony wyłącznie ze względu na swoje obywatelstwo.

4. W sytuacji gdy więcej niż jedna Strona uznaje swoją jurysdykcję w odniesieniu do domniemanego czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z niniejszą Konwencją, zainteresowane Strony, stosownie do okoliczności, podejmą konsultacje celem określenia czyja jurysdykcja jest najwłaściwsza dla wniesienia oskarżenia.

5. Bez uszczerbku dla ogólnych norm prawa międzynarodowego, niniejsza Konwencja nie wyłącza jurysdykcji w sprawach karnych wykonywanej przez Stronę zgodnie z jej prawem wewnętrznym.

Rozdział VI

Współpraca międzynarodowa i współpraca ze społeczeństwem obywatelskim

Artykuł 32

Ogólne zasady i środki współpracy międzynarodowej

Strony, w możliwie najszerszym zakresie, będą współpracować ze sobą zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji oraz poprzez zastosowanie odpowiednich międzynarodowych i regionalnych instrumentów, porozumień uzgodnionych na podstawie jednolitego lub wzajemnego ustawodawstwa oraz ich prawa wewnętrznego, dla celów:

- zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi,
- ochrony ofiar i pomocy ofiarom,
- postępowań przygotowawczych lub sądowych dotyczących czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z niniejszą Konwencją.

Artykuł 33

Środki związane z zagrożonymi lub zaginionymi osobami

1. Jeżeli Strona w oparciu o posiadane informacje ma uzasadnione podstawy by przypuszczać, że życie, wolność, integralność fizyczna osoby, o której mowa w artykule 28 ustęp 1, znajduje się w bezpośrednim zagrożeniu na terytorium innej Strony, to Strona posiadająca informacje, w tej wyjątkowej sytuacji, przekaże je bezzwłocznie drugiej Stronie celem podjęcia właściwych działań ochronnych.

2. Strony niniejszej Konwencji mogą rozważyć wzmocnienie wzajemnej współpracy w zakresie poszukiwania zaginionych osób, w szczególności zaginionych dzieci, jeżeli dostępne informacje prowadzą je do przekonania, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi. W tym celu strony mogą zawierać ze sobą umowy dwustronne lub wielostronne.

Artykuł 34

Informacje

1. Strona wezwana poinformuje niezwłocznie Stronę wzywającą o końcowym wyniku działań podjętych stosownie do niniejszego rozdziału. Strona wezwana poinformuje również niezwłocznie Stronę wzywającą, o jakichkolwiek okolicznościach, które czynią niemożliwym przeprowadzenie żądanego działania lub mogą je znacznie opóźnić.

2. Strona może, w granicach wynikających z jej prawa wewnętrznego i bez wcześniejszego wniosku, przekazać innej Stronie informacje uzyskane w ramach swoich własnych działań śledczych, jeśli uzna, że ujawnienie takich informacji mogłoby pomóc Stronie otrzymującej we wszczęciu lub prowadzeniu postępowań przygotowawczych lub sądowych dotyczących czynów uznanych za przestępstwa określone zgodnie z niniejszą Konwencją lub jeżeli informacje te mogłyby doprowadzić do wystąpienia przez tę Stronę z wnioskiem o współpracę na podstawie niniejszego rozdziału.

3. Przed przekazaniem tychże informacji Strona dostarczająca je może zażądać, aby pozostały poufne lub były wykorzystywane z zastrzeżeniem warunków. Jeżeli Strona otrzymująca nie może spełnić tego żądania, powinna poinformować o tym drugą Stronę, która wówczas rozstrzygnie, czy mimo to informacje powinny zostać przekazane. Jeżeli Strona otrzymująca informacje zaakceptuje warunki dotyczące wykorzystania informacji, wówczas będzie nimi związana.

4. Wszelkie żądane informacje dotyczące artykułów 13, 14 i 16, niezbędne dla zapewnienia praw przyznanych w tych artykułach, będą z należyтым poszanowaniem artykułu 11 niniejszej Konwencji bezzwłocznie przesyłane na wniosek zainteresowanej Strony.

Artykuł 35

Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim

Każda Strona zachęci organy państwowe i urzędników publicznych, do współpracy z organizacjami pozarządowymi, innymi właściwymi organizacjami oraz członkami społeczeństwa obywatelskiego w nawiązywaniu strategicznych partnerstw dla osiągnięcia celów niniejszej Konwencji.

Rozdział VII **Mechanizm monitoringu**

Artykuł 36

Grupa ekspertów do spraw działań przeciwko handlowi ludźmi

1. Grupa ekspertów do spraw działań przeciwko handlowi ludźmi (zwana dalej „GRETA”) będzie monitorować implementację niniejszej Konwencji przez Strony.
2. GRETA składać się będzie z minimum 10, a maksimum z 15 członków, z uwzględnieniem równego udziału kobiet i mężczyzn oraz czynnika geograficznego, jak również wszechstronnej, specjalistycznej wiedzy. Członkowie GRETA będą wybierani przez Komitet Stron spośród obywateli Państw-Stron Konwencji na okres 4 lat, z zastrzeżeniem możliwości jednokrotnego ponownego wyboru.
3. Wybory członków GRETA oparte będą na następujących zasadach:
  - a) eksperci będą wybierani spośród osób o wysokiej moralności, znanych za ich uznane kompetencje w dziedzinie praw człowieka, udzielania pomocy i ochrony ofiarom oraz działań przeciwko handlowi ludźmi, bądź też posiadających doświadczenie zawodowe w obszarach objętych regulacją niniejszej Konwencji,
  - b) będą sprawować swoje funkcje osobiście, będą niezależni i bezstronni w wykonywaniu swoich funkcji oraz zdolni do skutecznego wykonywania swoich obowiązków,
  - c) dwóch obywateli tego samego państwa nie może być członkami GRETA,
  - d) eksperci powinni reprezentować główne systemy prawne.
4. Procedura wyborów członków GRETA zostanie określona przez Komitet Ministrów w ciągu roku od wejścia w życie niniejszej Konwencji, po odbyciu konsultacji i uzyskaniu jednomyślnej zgody ze strony Państw-Stron Konwencji. GRETA przyjmie własny regulamin.

Artykuł 37 **Komitet Stron**

1. Komitet Stron składa się z przedstawicieli Państw-Stron niniejszej Konwencji wchodzących w skład Komitetu Ministrów Rady Europy oraz przedstawicieli Stron Konwencji nie będących członkami Rady Europy.
2. Komitet Stron będzie zwoływany przez Sekretarza Generalnego Rady Europy. Jego pierwsze posiedzenie odbędzie się w ciągu roku od wejścia w życie niniejszej Konwencji w celu dokonania wyboru członków GRETA. Kolejne spotkania będą odbywać się na wniosek jednej trzeciej Stron, Przewodniczącego GRETA lub Sekretarza Generalnego.
3. Komitet Stron przyjmie własny regulamin.

Artykuł 38

Procedura

1. Proces oceny dotyczył będzie Stron Konwencji i zostanie podzielony na etapy, których długość określi GRETA. Na początku każdego etapu GRETA dokona wskaże szczegółowe postanowienia, na których opierać się będzie proces oceny.

2. GRETA określi najważniejsze środki służące przeprowadzeniu tejże ewaluacji. GRETA może w szczególności przyjąć kwestionariusz dla każdego z etapów procesu oceny, który może służyć za podstawę do oceny implementacji przez Strony niniejszej Konwencji. Kwestionariusz ten zostanie skierowany do wszystkich Stron. Strony są zobowiązane do udzielenia odpowiedzi na tenże kwestionariusz, jak również na każdy inny wniosek o udzielenie informacji ze strony GRETA.

3. GRETA może zwrócić się z prośbą o udzielenie informacji do społeczeństwa obywatelskiego.

4. Dodatkowo, GRETA, we współpracy z władzami krajowymi i ustanowioną przez te władze osobą kontaktową oraz w razie potrzeby, z pomocą niezależnych ekspertów krajowych, może organizować wizyty w poszczególnych krajach. Podczas tych wizyt, członkom GRETA mogą towarzyszyć specjaliści z poszczególnych dziedzin.

5. GRETA przygotowuje projekt raportu, zawierający analizę dotyczącą implementacji poszczególnych przepisów, na których opiera się ocena, a także sugestie i propozycje dotyczące sposobu w jaki dana Strona może rozwiązać problemy zidentyfikowane w wyniku przeprowadzonej oceny. Projekt raportu zostanie przekazany, w celu przedstawienia uwag Stronie poddawanej ocenie. Uwagi Strony zostaną wzięte pod uwagę przez GRETA przy opracowywaniu raportu.

6. Na tej podstawie GRETA przyjmie swój raport oraz wnioski dotyczące działań podejmowanych przez ocenianą Stronę w celu implementacji postanowień niniejszej Konwencji. Raport wraz z wnioskami zostanie przesłany do zainteresowanej Strony i do Komitetu Stron. Raport i wnioski GRETA wraz z ewentualnymi uwagami zainteresowanego Państwa, będą podane do publicznej wiadomości od chwili ich przyjęcia.

7. Nie naruszając postanowień ustępów od 1 do 6 niniejszego artykułu, Komitet Stron może przyjąć, na podstawie raportu i wniosków GRETA, rekomendacje adresowane do Strony: a) dotyczące działań, które powinny zostać podjęte w celu implementacji wniosków GRETA, w razie konieczności ustalając datę przedłożenia informacji na temat ich implementacji, i b) mające na celu wspieranie współpracy ze Stroną dla właściwej implementacji niniejszej Konwencji.

Rozdział VIII

Stosunek do innych międzynarodowych instrumentów

Artykuł 39

Stosunek do Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej

Konwencja niniejsza nie narusza praw i obowiązków wynikających z postanowień Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej i dąży do wzmocnienia zapewnionej przez niego ochrony oraz rozwoju zawartych w nim standardów.

Artykuł 40

Stosunek do innych instrumentów międzynarodowych

1. Konwencja niniejsza nie narusza praw i obowiązków wynikających z innych instrumentów międzynarodowych, których Strony niniejszej Konwencji są lub staną się Stronami i które zawierają postanowienia w kwestiach uregulowanych niniejszą Konwencją oraz które zapewniają większą ochronę i pomoc ofiarom handlu ludźmi.

2. Strony Konwencji mogą zawierać ze sobą umowy dwustronne lub wielostronne w sprawach będących przedmiotem regulacji niniejszej Konwencji, w celu uzupełnienia lub wzmocnienia jej postanowień albo w celu ułatwienia realizacji zasad w niej zawartych.

3. Strony, które są członkami Unii Europejskiej będą, w swoich wzajemnych stosunkach stosować reguły Wspólnoty i Unii Europejskiej w zakresie, w jakim istnieją reguły Wspólnoty i Unii Europejskiej dotyczące danego zagadnienia i dające się zastosować w konkretnej sprawie, o ile nie narusza to przedmiotu i celu niniejszej Konwencji oraz nie narusza jej pełnego stosowania wobec innych Stron.

4. Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie narusza praw, zobowiązań oraz obowiązków Państw oraz osób wynikających z prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa humanitarnego oraz międzynarodowego prawa ochrony praw człowieka oraz w szczególności, tam gdzie ma to zastosowanie, Konwencji z 1951 roku oraz Protokołu z 1967 roku dotyczących statusu uchodźców wraz ze sformułowaną w nich zasadą nie wydalania.

Rozdział IX

Zmiany Konwencji

Artykuł 41

Zmiany Konwencji

1. Każda propozycja zmiany niniejszej Konwencji zgłoszona przez Stronę zostanie przekazana do wiadomości Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy i następnie zostanie przez

niego przekazana do Państw członkowskich Rady Europy, wszystkich sygnatariuszy, każdego Państwa-Strony, Wspólnoty Europejskiej, do każdego Państwa zaproszonego do podpisania niniejszej Konwencji zgodnie z postanowieniami artykułu 42 oraz do każdego Państwa zaproszonego do przystąpienia do niniejszej Konwencji zgodnie z postanowieniami artykułu 43.

2. Każda zmiana zaproponowana przez Stronę zostanie przekazana do wiadomości GRETA, która przedstawi Komitetowi Ministrów swoją opinię w kwestii zaproponowanej zmiany.

3. Komitet Ministrów rozważy zaproponowaną poprawkę wraz z opinią przedstawioną przez GRETA, a następnie, po konsultacjach ze Stronami niniejszej Konwencji i po uzyskaniu ich jednomyślnej zgody, może zmianę przyjąć.

4. Tekst każdej zmiany przyjętej przez Komitet Ministrów zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu zostanie następnie przekazany Stronom do akceptacji.

5. Każda zmiana przyjęta zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie jednego miesiąca od dnia, w którym wszystkie Strony poinformowały Sekretarza Generalnego o jej akceptacji.

Rozdział X

Postanowienia końcowe

Artykuł 42

Podpisanie i wejście w życie Konwencji

1. Konwencja niniejsza będzie otwarta do podpisu dla Państw członkowskich Rady Europy, dla Państw nie będących członkami Rady Europy, które uczestniczyły w jej opracowaniu, oraz dla Wspólnoty Europejskiej.

2. Konwencja niniejsza podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

3. Konwencja niniejsza wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia, w którym dziesięć Państw, w tym co najmniej osiem Państw członkowskich Rady Europy, wyrazi zgodę na związanie się nią zgodnie z postanowieniami poprzedniego ustępu.

4. W stosunku do każdego Państwa wymienionego w ustępie 1 lub w stosunku do Wspólnoty Europejskiej, jeśli wyrażą swoją zgodę na związanie się Konwencją w późniejszym okresie, Konwencja wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia złożenia dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 43

Przystąpienie do Konwencji

1. Po wejściu w życie niniejszej Konwencji, Komitet Ministrów Rady Europy może, po zasięgnięciu opinii Stron niniejszej Konwencji i uzyskaniu ich jednomyślnej zgody, zaprosić każde Państwo nie będące członkiem Rady Europy, które nie uczestniczyło w opracowaniu

niniejszej Konwencji, do przystąpienia do niej w drodze decyzji podjętej większością przewidzianą w artykule 20 litera d Statutu Rady Europy i przy jednomyślnym wyniku głosowania przedstawicieli Umawiających się Stron upoważnionych do zasiadania w Komitecie Ministrów.

2. W stosunku do każdego przystępującego Państwa, Konwencja wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia złożenia Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy dokumentu przystąpienia.

Artykuł 44

Terytorialny zakres stosowania

1. Każde Państwo lub Wspólnota Europejska może, w chwili podpisania lub w chwili składania dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, wskazać terytorium lub terytoria, do których niniejsza Konwencja będzie miała zastosowanie.

2. Każda Strona może w dowolnym późniejszym czasie w drodze oświadczenia skierowanego do Sekretarza Generalnego Rady Europy rozszerzyć stosowanie niniejszej Konwencji na każde inne terytorium wymienione w tejże deklaracji i za którego stosunki międzynarodowe jest odpowiedzialna lub w imieniu którego upoważniona jest podejmować zobowiązania. W stosunku do takiego terytorium Konwencja wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia przyjęcia takiej deklaracji przez Sekretarza Generalnego.

3. Każde oświadczenie złożone na podstawie powyższych dwóch ustępów może, w stosunku do jakiegokolwiek wymienionego w niej terytorium, zostać wycofane poprzez notyfikację skierowaną do Sekretarza Generalnego Rady Europy. Wycofanie stanie się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia przyjęcia tej notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 45

Zastrzeżenia

Nie można składać żadnych zastrzeżeń w stosunku do jakiegokolwiek postanowienia niniejszej Konwencji, z wyjątkiem zastrzeżeń dotyczących artykułu 31 ustęp 2.

Artykuł 46

Wypowiedzenie

1. Każda Strona może w dowolnym czasie wypowiedzieć niniejszą Konwencję w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy.

2. Wypowiedzenie to stanie się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia przyjęcia notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 47 **Notyfikacja**

Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje Państwom członkowskim Rady Europy, każdemu Państwu sygnatariuszowi, każdemu Państwu-Stronie, Wspólnocie Europejskiej, każdemu Państwu zaproszonemu do podpisania niniejszej Konwencji, zgodnie z postanowieniami artykułu 42 oraz każdemu Państwu zaproszonemu do przystąpienia do niniejszej Konwencji zgodnie z postanowieniami artykułu 43 o:

- a) każdym podpisaniu,
- b) złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia,
- c) każdej dacie wejścia w życie niniejszej Konwencji zgodnie z artykułami 42 i 43,
- d) każdej zmianie przyjętej zgodnie z artykułem 41 oraz dacie wejścia w życie tejże zmiany,
- e) każdym wypowiedzeniu uczynionym zgodnie z postanowieniami artykułu 46,
- f) każdym innym akcie, notyfikacji lub zawiadomieniu dotyczącym niniejszej Konwencji,
- g) każdym zastrzeżeniu złożonym na podstawie artykułu 45.

Na dowód czego niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszą Konwencję.

Sporządzono w Warszawie, dnia 16 maja 2005 r. w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny Rady Europy przekaże uwierzytelnione odpisy każdemu Państwu członkowskiemu Rady Europy, każdemu Państwu nie będącemu członkiem Rady Europy, które uczestniczyło w opracowaniu niniejszej Konwencji, Wspólnocie Europejskiej oraz każdemu Państwu zaproszonemu do przystąpienia do niniejszej Konwencji.

Po zaznajomieniu się z powyższą Konwencją, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- została ona uznana za słuszną zarówno w całości, jak i każde z postanowień w niej zawartych,
- jest przyjęta, ratyfikowana i potwierdzona,
- będzie niezmiennie zachowywana, z uwzględnieniem zastrzeżenia do artykułu 31 ustęp 1 litera d oraz oświadczenia w związku z artykułem 25 Konwencji.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 22 października 2008 r.

14.2 PROTOKÓŁ O ZAPOBIEGANIU, ZWALCZANIU ORAZ KARANIU ZA HANDEL LUDŹMI, W SZCZEGÓLNOŚCI KOBIECAMI I DZIEĆMI, UZUPEŁNIAJĄCY KONWENCJĘ NARODÓW ZJEDNOCZONYCH PRZECIWKO MIĘDZYNARODOWEJ PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

Dz.U.05.18.160

PROTOKÓŁ o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej,

przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych
dnia 15 listopada 2000 r.

(Dz. U. z dnia 31 stycznia 2005 r.)

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 15 listopada 2000 r. został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, w następującym brzmieniu:

Przekład

PROTOKÓŁ o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej

Preambuła

Państwa-Strony niniejszego protokołu,

– oświadczając, iż skuteczne działania mające na celu zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, wymagają podjęcia wszechstronnych wysiłków

międzynarodowych w krajach pochodzenia, tranzytu i przeznaczenia, które obejmowałyby działania zapobiegające takiemu handlowi, mające na celu karanie sprawców oraz ochronę ofiar takiego handlu, także poprzez ochronę uznawanych na arenie międzynarodowej ich praw człowieka,

– biorąc pod uwagę fakt, iż pomimo istnienia szeregu międzynarodowych instrumentów prawnych określających zasady i praktyczne działania mające na celu zwalczanie wykorzystywania ludzi, w szczególności kobiet i dzieci, nie ma instrumentu prawnego o charakterze uniwersalnym, który dotyczyłby wszystkich aspektów handlu ludźmi,

– zaniepokojone tym, że przy braku takiego instrumentu osoby stanowiące potencjalne ofiary takiego handlu nie podlegają wystarczającej ochronie,

- odwołując się do rezolucji Zgromadzenia Ogólnego nr 53/111 z dnia 9 grudnia 1998 r., w której Zgromadzenie postanowiło powołać otwarty międzyrządowy komitet ad hoc w celu opracowania kompleksowej konwencji międzynarodowej przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej oraz w celu omówienia i opracowania, inter alia, międzynarodowego instrumentu prawnego dotyczącego handlu kobietami i dziećmi,

– przekonane, że uzupełnienie Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej międzynarodowym instrumentem prawnym mającym na celu zapobieganie, zwalczanie i karanie za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, będzie pomocne w zapobieganiu i zwalczaniu takiej przestępczości,

uzgodniły, co następuje:

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 1

Stosunek do Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej

1. Niniejszy protokół uzupełnia Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, zwanej dalej „Konwencją”. Powinien on być interpretowany łącznie z Konwencją.

2. Postanowienia Konwencji stosuje się, mutatis mutandis, do niniejszego protokołu, chyba że zawiera on postanowienia odmiennej treści.

3. Czyny uznane za przestępstwa zgodnie z artykułem 5 niniejszego protokołu będą uważane za czyny uznane za przestępstwa zgodnie z Konwencją.

Artykuł 2

Określenie celu

Celami niniejszego protokołu są:

(a) zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, ze szczególnym uwzględnieniem handlu kobietami i dziećmi;

- (b) ochrona i pomoc ofiarom takiego handlu, przy pełnym poszanowaniu przysługujących im praw człowieka; oraz
- (c) rozwijanie współpracy pomiędzy Państwami-Stronami dla osiągnięcia tych celów.

Artykuł 3 **Wyjaśnienie pojęć**

W rozumieniu niniejszego protokołu:

- (a) „handel ludźmi” oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów;
- (b) zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie, o którym mowa pod literą (a), nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z metod, o której mowa pod literą (a);
- (c) werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka celem jego wykorzystania uznawane jest za „handel ludźmi” nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnej z metod, o której mowa pod literą (a);
- (d) „dziecko” oznacza osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia.

Artykuł 4 **Zakres stosowania**

Niniejszy protokół stosuje się, o ile nie stanowi on inaczej, zarówno do zapobiegania, jak i postępowań przygotowawczych i postępowań sądowych w sprawach czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z artykułem 5 niniejszego protokołu, jeżeli mają one charakter międzynarodowy i zostały popełnione z udziałem zorganizowanej grupy przestępczej, jak również w odniesieniu do ochrony ofiar takich przestępstw.

Artykuł 5 **Penalizacja**

1. Każde Państwo-Strona podejmie takie ustawodawcze i inne działania, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania za przestępstwa czynów, o których mowa w artykule 3 niniejszego protokołu, jeżeli zostały popełnione umyślnie.

2. Każde Państwo-Strona podejmie również takie ustawodawcze i inne działania, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania za przestępstwa:

- (a) z zastrzeżeniem uwzględnienia podstawowych pojęć systemu prawnego tego Państwa-Strony, usiłowania popełnienia czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z ustępem 1;

- (b) uczestnictwa w charakterze współsprawcy w popełnieniu czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z ustępem 1; oraz
- (c) organizowania innych osób lub kierowania innymi osobami w celu popełnienia czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z ustępem 1.

II. OCHRONA OFIAR HANDLU LUDŹMI

Artykuł 6

Pomoc dla ofiar handlu ludźmi i ich ochrona

1. W stosownych przypadkach oraz w zakresie przewidzianym przez swoje prawo wewnętrzne, każde Państwo-Strona będzie chroniło prywatność i tożsamość ofiar handlu ludźmi, włączając w to, inter alia, utajnienie postępowania prawnego dotyczącego takiego handlu.

2. Każde Państwo-Strona zapewni w swym krajowym porządku prawnym środki umożliwiające, w stosownych przypadkach, udzielanie ofiarom handlu ludźmi:

- (a) informacji o dotyczących ich postępowaniach sądowym i administracyjnym;
- (b) pomocy mającej na celu umożliwienie im przedstawienia swoich poglądów i wątpliwości na odpowiednim etapie postępowania karnego, w sposób nienaruszający prawa do obrony.

3. Każde Państwo-Strona rozważy podjęcie działań mających na celu odzyskanie przez ofiary handlu ludźmi fizycznej, psychicznej i społecznej równowagi, także, w stosownych przypadkach, we współpracy z organizacjami pozarządowymi, innymi właściwymi organizacjami oraz czynnikami społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności zaś zapewnienie:

- (a) odpowiedniego zakwaterowania;
- (b) poradnictwa i informacji, w szczególności dotyczących praw przysługujących ofierze handlu ludźmi, w języku dla niej zrozumiałym;
- (c) pomocy medycznej, psychologicznej i materialnej; oraz
- (d) możliwości zatrudnienia, kształcenia i szkolenia.

4. Każde Państwo-Strona, stosując postanowienia niniejszego artykułu, uwzględni wiek, płeć oraz szczególne potrzeby ofiar handlu ludźmi, zwłaszcza szczególne potrzeby dzieci, także w zakresie odpowiedniego zakwaterowania, kształcenia i opieki.

5. Każde Państwo-Strona podejmie wysiłki mające na celu zapewnienie fizycznego bezpieczeństwa ofiarom handlu ludźmi podczas ich pobytu na jego terytorium.

6. Każde Państwo-Strona zapewni w swoim krajowym porządku prawnym środki umożliwiające ofiarom handlu ludźmi uzyskanie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Artykuł 7

Status ofiar handlu ludźmi w Państwie przyjmującym

1. Niezależnie od działań określonych w artykule 6 niniejszego protokołu, każde Państwo-Strona rozważy podjęcie ustawodawczych lub innych stosownych działań umożliwiających ofiarom handlu ludźmi pozostanie na jego terytorium na pobyt czasowy lub stały, stosownie do okoliczności.

2. Wykonując postanowienia ustępu 1, każde Państwo-Strona z odpowiednią troską weźmie pod uwagę względy humanitarne oraz okoliczności losowe.

Artykuł 8

Repatriacja ofiar handlu ludźmi

1. Państwo-Strona, którego obywatelem jest ofiara handlu ludźmi lub też w którym osoba ta posiadała prawo stałego pobytu w chwili wjazdu na terytorium Państwa-Strony przyjmującego, ułatwi i przyjmie, z należyтым uwzględnieniem bezpieczeństwa tej osoby, jej powrót, bez zbędnej zwłoki.

2. W przypadku powrotu ofiary handlu ludźmi z Państwa-Strony do Państwa-Strony, którego osoba ta jest obywatelem lub w którym posiadała prawo stałego pobytu w chwili wjazdu na terytorium Państwa-Strony przyjmującego, powrót ten powinien nastąpić z należyтым uwzględnieniem bezpieczeństwa tej osoby, jak również z uwzględnieniem postępowania prawnego związanego z faktem, że osoba ta jest ofiarą handlu ludźmi, przy czym powrót taki powinien być w miarę możliwości dobrowolny.

3. Na wniosek Państwa-Strony przyjmującego, wezwane Państwo-Strona sprawdzi, bez zbędnej zwłoki, czy osoba będąca ofiarą handlu ludźmi jest jego obywatelem lub posiadała prawo stałego pobytu na jego terytorium w chwili wjazdu na terytorium Państwa-Strony przyjmującego.

4. W celu ułatwienia powrotu ofierze handlu ludźmi nieposiadającej odpowiednich dokumentów, Państwo-Strona, którego obywatelem jest ta osoba lub na terytorium którego posiadała ona prawo stałego pobytu w chwili wjazdu na terytorium Państwa-Strony przyjmującego, wyrazi na wniosek tegoż Państwa-Strony zgodę na wydanie takich dokumentów podróży lub upoważnienia, jakie mogą być niezbędne dla umożliwienia tej osobie wielokrotnego wjazdu na terytorium tego państwa.

5. Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają żadnych praw przysługujących ofiarom handlu ludźmi na podstawie prawa wewnętrznego Państwa-Strony przyjmującego.

6. Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają żadnych obowiązujących dwustronnych lub wielostronnych umów lub porozumień, które, w całości lub części, dotyczą powrotu ofiar handlu ludźmi.

III. ZAPOBIEGANIE, WSPÓŁPRACA I INNE DZIAŁANIA

Artykuł 9

Zapobieganie handlowi ludźmi

1. Państwa-Strony określą ogólne założenia polityki, programy oraz inne działania mające na celu:

- (a) zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi; oraz
- (b) ochronę ofiar handlu ludźmi, w szczególności kobiet i dzieci, przed ponownym ich wykorzystaniem.

2. Państwa-Strony będą dążyły do podejmowania działań, takich jak prowadzenie badań, kampanii informacyjnych i medialnych oraz podejmowanie inicjatyw społecznych i gospodarczych w celu zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi.

3. Kierunki polityki, programy oraz inne działania określone zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu obejmą, stosownie do okoliczności, współpracę z organizacjami pozarządowymi, innymi właściwymi organizacjami oraz czynnikami społeczeństwa obywatelskiego.

4. Państwa-Strony będą podejmowały lub wzmacniały, także poprzez współpracę dwustronną i wielostronną, działania mające na celu eliminowanie czynników, takich jak ubóstwo, zacofanie oraz brak równych możliwości, prowadzących do narażenia osób, w szczególności kobiet i dzieci, na stawanie się obiektem handlu.

5. Państwa-Strony będą podejmowały lub wzmacniały ustawodawcze lub inne działania, takie jak działalność edukacyjna, społeczna i kulturalna, także poprzez współpracę dwustronną i wielostronną, tak, aby przeciwdziałać powstawaniu zapotrzebowania sprzyjającego wszelkim formom wykorzystania osób, w szczególności kobiet i dzieci, które prowadzi do handlu ludźmi.

Artykuł 10

Wymiana informacji i szkolenie

1. Organy ścigania, imigracyjne lub inne właściwe organy Państw-Stron, stosownie do okoliczności, będą zgodnie ze swym prawem wewnętrznym współpracowały w wymianie informacji umożliwiających im ustalenie:

- (a) czy osoby przekraczające lub usiłujące przekroczyć granicę państwa, posługując się dokumentami podróży należącymi do innych osób lub bez dokumentów podróży, są sprawcami lub ofiarami handlu ludźmi;
- (b) rodzajów dokumentów podróży używanych przy przekraczaniu lub próbie przekroczenia granicy państwa w celu handlu ludźmi; oraz
- (c) środków i metod stosowanych przez zorganizowane grupy przestępcze w celu handlu ludźmi, włącznie z werbowaniem i transportem ofiar, szlakami oraz powiązaniem pomiędzy osobami i grupami uczestniczącymi w takim handlu oraz możliwych sposobów ich wykrywania.

2. Państwa-Strony zapewnią lub nasilą szkolenia dla funkcjonariuszy organów ścigania, służb imigracyjnych oraz innych właściwych organów w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi. Szkolenia powinny koncentrować się na metodach zapobiegania takiemu handlowi, ścigania handlarzy oraz ochrony praw ofiar, w tym ochrony ofiar przed handlarzami. Szkolenia powinny również brać pod uwagę potrzebę uwzględnienia praw człowieka oraz kwestii delikatnej natury związanych z dziećmi i płcią, a także powinny zachęcać do współpracy z organizacjami pozarządowymi, innymi właściwymi organizacjami oraz czynnikami społeczeństwa obywatelskiego.

3. Państwo-Strona otrzymujące informacje powinno zastosować się do wszelkich wymogów Państwa-Strony przekazującego informacje ograniczających wykorzystanie tych informacji.

Artykuł 11

Działania podejmowane na granicy

1. Nie naruszając zobowiązań międzynarodowych dotyczących swobodnego przepływu osób, Państwa-Strony wzmocnią, w miarę możliwości, środki kontroli granicznej, jakie mogą okazać się konieczne dla zapobiegania i wykrywania handlu ludźmi.

2. Każde Państwo-Strona podejmie, w możliwym zakresie, ustawodawcze lub inne stosowne działania mające na celu zapobieganie wykorzystywaniu środków transportu należących do przewoźników do popełniania czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z artykułem 5 niniejszego protokołu.

3. W razie konieczności i nie naruszając obowiązujących konwencji międzynarodowych, działania takie będą obejmować wprowadzenie w stosunku do przewoźników, włączając w to firmy transportowe, właścicieli lub operatorów dowolnych środków transportu, obowiązku upewnienia się, że wszyscy pasażerowie posiadają dokumenty podróży wymagane przy wjeździe do Państwa przyjmującego.

4. Każde Państwo-Strona, zgodnie ze swoim prawem wewnętrznym, podejmie niezbędne działania wprowadzające sankcje za naruszenie obowiązku określonego w ustępie 3.

5. Każde Państwo-Strona rozważy podjęcie działań umożliwiających, zgodnie ze swoim prawem wewnętrznym, odmówienie prawa wjazdu lub cofnięcie wizy osobom mającym związek z popełnieniem czynów uznanych za przestępstwa zgodnie z niniejszym protokołem.

6. Nie naruszając artykułu 27 Konwencji, Państwa-Strony rozważą rozszerzenie współpracy pomiędzy organami kontroli granicznej poprzez, inter alia, ustanowienie i utrzymywanie bezpośrednich kanałów wymiany informacji.

Artykuł 12

Bezpieczeństwo i kontrola dokumentów

Każde Państwo-Strona, stosownie do dostępnych środków, podejmie takie działania, jakie mogą okazać się konieczne dla:

- (a) zagwarantowania takiej jakości wystawianych przez siebie dokumentów podróży lub dokumentów tożsamości, która uniemożliwiałaby ich niewłaściwe użycie, sfalszowanie, nielegalne przerobienie, skopiowanie lub wydanie; oraz
- (b) zapewnienia integralności i bezpieczeństwa dokumentów podróży lub dokumentów tożsamości wystawianych przez Państwo-Stronę lub w ich imieniu oraz zapobiegania ich nielegalnemu wytwarzaniu, wystawianiu i wykorzystywaniu.

Artykuł 13

Legalność i ważność dokumentów

Na wniosek innego Państwa-Strony, zgodnie ze swoim prawem wewnętrznym, Państwo-Strona sprawdzi w rozsądnym czasie legalność i ważność dokumentów podróży lub dokumentów tożsamości wystawionych lub rzekomo wystawionych w jego imieniu, co do których istnieje podejrzenie, że są wykorzystywane dla celów handlu ludźmi.

IV. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 14

Klauzula zastrzeżenia

1. Żadne z postanowień niniejszego protokołu nie narusza innych praw, zobowiązań ani obowiązków państw i osób wynikających z prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa humanitarnego oraz międzynarodowego prawa ochrony praw człowieka, a w szczególności, tam gdzie ma to zastosowanie, Konwencji z 1951 r. oraz Protokołu z 1967 r. dotyczących statusu uchodźców oraz zawartej w nich zasady niewydalania.

2. Działania określone w niniejszym protokole będą interpretowane oraz stosowane w sposób niepowodujący dyskryminacji osób z tytułu bycia tych osób ofiarami handlu ludźmi. Interpretacja i podejmowanie takich działań powinno być zgodne z zasadami nie-dyskryminacji uznanymi na arenie międzynarodowej.

Artykuł 15

Rozstrzyganie sporów

1. Państwa-Strony będą dążyły do rozstrzygnięcia sporów dotyczących interpretacji lub stosowania niniejszego protokołu w drodze negocjacji.

2. Jakikolwiek spór dotyczący interpretacji lub stosowania niniejszego protokołu wynikły pomiędzy dwoma lub więcej Państwami-Stronami, który w rozsądnym czasie nie został rozstrzygnięty w drodze negocjacji, zostanie, na wniosek jednego z tych Państw-Stron, przekazany do rozstrzygnięcia w drodze arbitrażu. Jeśli, w okresie 6 miesięcy od daty wniosku o arbitraż, Państwa-Strony nie zdołają uzgodnić procedury postępowania arbitrażowego, wówczas każde z tych Państw-Stron może przedłożyć spór Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości, składając wniosek zgodnie ze statutem Trybunału.

3. Każde Państwo-Strona, w czasie podpisywania, ratyfikacji, przyjmowania lub zatwierdzania niniejszego protokołu lub w chwili przystępowania do niego, może oświadczyć, iż nie uważa się za związane ustępem 2. Pozostałe Państwa-Strony nie będą wówczas związane ustępem 2 w stosunku do takiego Państwa-Strony, które złożyło takie zastrzeżenie.

4. Każde Państwo-Strona, które złożyło zastrzeżenie zgodnie z ustępem 3, może w dowolnym czasie wycofać to zastrzeżenie w drodze powiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 16

Podpisanie, ratyfikacja, przyjęcie, zatwierdzenie i przystąpienie

1. Niniejszy protokół będzie otwarty do podpisu dla wszystkich państw w okresie od 12 do 15 grudnia 2000 r. w Palermo (Włochy), a następnie – w siedzibie Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku do dnia 12 grudnia 2002 r.

2. Niniejszy protokół będzie ponadto otwarty do podpisu dla regionalnych organizacji integracji gospodarczej, pod warunkiem że przynajmniej jedno Państwo członkowskie takiej organizacji podpisało niniejszy protokół zgodnie z ustępem 1.

3. Niniejszy protokół podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych. Regionalna organizacja integracji gospodarczej może złożyć swój dokument ratyfikacyjny, przyjęcia lub zatwierdzenia, jeśli uczyniło to co najmniej jedno z jej Państw członkowskich. W takim dokumencie ratyfikacyjnym, przyjęcia lub zatwierdzenia organizacja ta określi zakres swoich kompetencji w stosunku do kwestii regulowanych niniejszym protokołem. Organizacja ta poinformuje również depozytariusza o wszelkich istotnych zmianach zakresu swoich kompetencji.

4. Niniejszy protokół jest otwarty do przystąpienia dla jakiegokolwiek państwa lub jakiegokolwiek regionalnej organizacji integracji gospodarczej, której przynajmniej jedno Państwo członkowskie jest Stroną niniejszego protokołu. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych. W chwili przystąpienia regionalna organizacja integracji gospodarczej określi zakres swoich kompetencji w odniesieniu do kwestii regulowanych niniejszym protokołem. Organizacja ta informuje również depozytariusza o wszelkich istotnych zmianach zakresu swoich kompetencji.

Artykuł 17

Wejście w życie

1. Niniejszy protokół wejdzie w życie dziewięćdziesiątego dnia od daty złożenia czterdziestego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, z zastrzeżeniem, że protokół nie wejdzie w życie przed wejściem w życie konwencji. W rozumieniu niniejszego ustępu, jakkolwiek dokument złożony przez regionalną organizację integracji gospodarczej nie będzie uważany za dokument dodatkowy wobec tych, jakie zostały złożone przez Państwa członkowskie tej organizacji.

2. Dla wszystkich państw i regionalnych organizacji integracji gospodarczej ratyfikujących, przyjmujących, zatwierdzających lub przystępujących do niniejszego protokołu po złożeniu czterdziestego dokumentu potwierdzającego taką czynność, niniejszy protokół wejdzie w życie trzydziestego dnia od daty złożenia przez to państwo lub organizację odpowiedniego dokumentu lub w dniu wejścia w życie niniejszego protokołu zgodnie z ustępem 1, w zależności od tego, która data będzie późniejsza.

Artykuł 18

Poprawki

1. Po upływie 5 lat od wejścia w życie niniejszego protokołu, Państwo-Strona niniejszego protokołu może zaproponować poprawkę i przedłożyć ją Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych, który następnie przekaze proponowaną poprawkę Państwom-Stronom oraz Konferencji Stron Konwencji w celu rozważenia propozycji i podjęcia decyzji. Państwa-Strony niniejszego protokołu zgromadzone na Konferencji Stron podejmą wszelkie starania w celu osiągnięcia konsensusu w sprawie każdej poprawki. W sytuacji, gdy wszelkie możliwości osiągnięcia konsensusu zostaną wyczerpane, a porozumienie nie zostanie osiągnięte, jako ostatnia możliwość dla przyjęcia poprawki wymagana będzie większość dwóch trzecich głosów Państw-Stron niniejszego protokołu obecnych i głosujących na posiedzeniu Konferencji Stron.

2. Regionalne organizacje integracji gospodarczej, w kwestiach leżących w zakresie ich kompetencji, będą korzystać z przysługującego im na mocy niniejszego artykułu prawa głosu w liczbie głosów równej liczbie Państw członkowskich tych organizacji będących Stronami niniejszego protokołu. Organizacje te nie mogą korzystać ze swego prawa głosu, jeżeli ich Państwa członkowskie korzystają ze swego prawa głosu i vice versa.

3. Poprawka przyjęta zgodnie z ustępem 1 podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu przez Państwa-Strony.

4. Poprawka przyjęta zgodnie z ustępem 1 wejdzie w życie w odniesieniu do Państwa-Strony po upływie dziewięćdziesięciu dni od daty złożenia Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia tej poprawki.

5. Z chwilą wejścia w życie poprawki, staje się ona wiążąca dla tych Państw-Stron, które wyraziły zgodę na związanie się nią. Pozostałe Państwa-Strony pozostaną nadal związane postanowieniami niniejszego protokołu oraz wszelkimi wcześniejszymi poprawkami, które zostały przez nie ratyfikowane, przyjęte lub zatwierdzone.

Artykuł 19

Wypowiedzenie

1. Państwo-Strona może wypowiedzieć niniejszy protokół w drodze pisemnego powiadomienia Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych. Wypowiedzenie wejdzie w życie po upływie jednego roku od daty otrzymania powiadomienia przez Sekretarza Generalnego.

2. Regionalna organizacja integracji gospodarczej przestaje być Stroną niniejszego protokołu z chwilą jego wypowiedzenia przez wszystkie Państwa członkowskie tej organizacji.

Artykuł 20 **Depozytariusz i języki**

1. Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych zostaje wyznaczony depozytariuszem niniejszego protokołu.

2. Oryginał niniejszego protokołu, którego teksty w językach arabskim, chińskim, angielskim, francuskim, rosyjskim i hiszpańskim są jednakowo autentyczne, zostanie złożony u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

NA DOWÓD CZEGO, niżej podpisani pełnomocnicy, należycie upoważnieni przez ich Rządy, podpisali niniejszy protokół.

Po zaznajomieniu się z powyższym protokołem, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- został on uznany za słuszny zarówno w całości, jak i każde z postanowień w nim zawartych,
- jest przyjęty, ratyfikowany i potwierdzony,
- będzie niezmiennie zachowywany.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 18 sierpnia 2003 r.

14.3 DECYZJA RAMOWA RADY Z DNIA 19 LIPCA 2002 R. W SPRAWIE ZWALCZANIA HANDLU LUDŹMI

Dz.U.U.E.L.02.203.1

Dz.U.U.E-sp.19-6-52

DECYZJA RAMOWA RADY

z dnia 19 lipca 2002 r.

w sprawie zwalczania handlu ludźmi

(2002/629/WSiSW)

(Dz.U.U.E L z dnia 1 sierpnia 2002 r.)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 29, art. 31 lit. e) i art. 34 ust. 2 lit. b),

uwzględniając wniosek Komisji⁽¹⁾,

uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego⁽²⁾,

a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Plan działań Rady i Komisji dotyczący najlepszego sposobu wprowadzenia w życie postanowień Traktatu z Amsterdamu w sprawie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości⁽³⁾, Rada Europejska w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r., Rada Europejska w Santa Maria da Feira w dniach 19 i 20 czerwca 2000 r., jak wymieniono w posumowaniu wyników i Parlament Europejski w swojej rezolucji z dnia 19 maja 2000 r. w sprawie Komunikatu Komisji „o dalszych działaniach dotyczących walki z handlem kobietami” wskazują lub wzywają do działań legislacyjnych przeciwko handlowi ludźmi, włącznie ze wspólnymi definicjami, objęciem oskarżeniem i sankcjami.

(2) Wspólne działanie Rady 97/154/WSiSW z dnia 24 lutego 1997 r. dotyczące działań mających na celu zwalczanie handlu ludźmi i seksualnego wykorzystywania dzieci⁽⁴⁾ powinno pociągnąć za sobą działania legislacyjne odnoszące się do rozbieżności w rozwiązaniach prawnych w Państwach Członkowskich i przyczyniające się do rozwoju skutecznej współpracy sądowej i w dziedzinie stosowania prawa przeciwko handlowi ludźmi.

(3) Handel ludźmi obejmuje poważne naruszenia podstawowych praw człowieka i ludzkiej godności, a także bezwzględne praktyki, takie jak wykorzystywanie i oszukiwanie osób szczególnie wrażliwych, jak też użycie siły, zastraszanie, więzienie za długi i przymus.

(4) Protokół ONZ o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko

⁽¹⁾ Dz.U. C 62 E z 27.2.2001, str. 324.

⁽²⁾ Dz.U. C 35 E z 28.2.2002, str. 114.

międzynarodowej przestępczości zorganizowanej stanowi zdecydowany krok w kierunku współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie.

(5) Dzieci są bardziej wrażliwe i dlatego istnieje większe ryzyko, iż padną ofiarą handlu ludźmi.

(6) Ważna praca wykonana przez organizacje międzynarodowe, w szczególności ONZ, musi być uzupełniona przez pracę Unii Europejskiej.

(7) Konieczne jest, aby poważnym przestępstwem w postaci handlu ludźmi zajęło się każde Państwo Członkowskie nie tylko poprzez indywidualne działanie, ale poprzez kompleksowe podejście, którego integralną część stanowi definicja podstawowych elementów prawa karnego wspólnych dla wszystkich Państw Członkowskich, włącznie ze skutecznymi, proporcjonalnymi i odstrasżającymi sankcjami. Zgodnie z zasadami pomocniczości i proporcjonalności niniejsza decyzja ramowa ogranicza się do minimum wymaganego dla osiągnięcia omawianych celów na europejskim poziomie i nie wykracza poza to, co jest konieczne dla realizacji tego celu.

(8) Konieczne jest wprowadzenie wobec przestępców sankcji wystarczająco surowych, aby umożliwić włączenie handlu ludźmi w zakres instrumentów już przyjętych do celów zwalczania przestępczości zorganizowanej, takich jak wspólne działanie Rady 98/699/WSiSW z dnia 3 grudnia 1998 r. w sprawie prania pieniędzy, identyfikacji, wykrywania, zamrażania, zajmowania i konfiskaty narzędzi oraz zysków pochodzących z przestępstwa⁽⁵⁾ i wspólne działanie Rady 98/733/WSiSW z dnia 21 grudnia 1998 r. w sprawie uznawania za przestępstwa karne uczestnictwa w organizacji przestępczej w Państwach Członkowskich Unii Europejskiej⁽⁶⁾.

(9) Niniejsza decyzja ramowa powinna przyczynić się do walki z handlem ludźmi i do zapobiegania temu handlowi poprzez uzupełnienie instrumentów przyjętych w tej dziedzinie takich jak wspólne działanie Rady 96/700/WSiSW z dnia 29 listopada 1996 r. ustanawiające program zachęt i wymiany dla osób odpowiedzialnych za zwalczanie handlu ludźmi i seksualnego wykorzystywania dzieci (STOP)⁽⁷⁾, wspólne działanie Rady 96/748/WSiSW z dnia 16 grudnia 1996 r. rozszerzające mandat udzielony Jednostce Europolu ds. Narkotyków⁽⁸⁾, decyzja nr 293/2000/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 stycznia 2000 r. przyjmująca program działania Wspólnoty (program Dafne) (2000-2003) w sprawie środków zapobiegawczych w walce przeciwko przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet⁽⁹⁾, wspólne działanie Rady 98/428/WSiSW

⁽³⁾ Dz.U. C 19 z 23.1.1999, str. 1.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 63 z 4.3.1997, str. 2.

⁽⁵⁾ Dz.U. L 333 z 9.12.1998, str. 1. Wspólne działanie, ostatnio zmienione decyzją ramową 2001/500/WSiSW (Dz.U. L 182 z 5.7.2001, str. 1).

⁽⁶⁾ Dz.U. L 351 z 29.12.1998, str. 1.

⁽⁷⁾ Dz.U. L 322 z 12.12.1996, str. 7.

⁽⁸⁾ Dz.U. L 342 z 31.12.1996, str. 4.

⁽⁹⁾ Dz.U. L 34 z 9.2.2000, str. 1.

z dnia 29 czerwca 1998 r. w sprawie utworzenia Europejskiej Sieci Sądowej⁽¹⁰⁾, wspólne działanie Rady 96/277/WSiSW z dnia 22 kwietnia 1996 r. dotyczące podstaw dla wymiany sędziów łącznikowych w celu poprawy współpracy sądowej między Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej⁽¹¹⁾ i wspólne działanie Rady 98/427/WSiSW z dnia 29 czerwca 1998 r. w sprawie stosowania dobrej praktyki we wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych⁽¹²⁾.

(10) Wspólne działanie Rady 97/154/WSiSW przestaje w związku z tym być stosowane w zakresie, w jakim dotyczy ono handlu ludźmi,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DECYZJĘ RAMOWĄ:

Artykuł 1

Przestępstwa dotyczące handlu ludźmi w celach wyzysku ich pracy lub wykorzystania seksualnego

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że karalne są następujące czyny:

werbowanie, przewóz, przekazywanie, przechowywanie, dalsze przyjmowanie osoby, łącznie z wymianą lub przeniesieniem kontroli nad tą osobą, gdy:

- a) dzieje się to przy użyciu przymusu, siły lub zastraszania, w tym uprowadzenia; lub
- b) dzieje się to przy użyciu oszustwa lub nadużycia finansowego; lub
- c) ma miejsce nadużycie władzy lub sytuacji wrażliwości, które powoduje, że osoba nie ma w rzeczywistości prawdziwego i nadającego się do zaakceptowania wyboru innego niż poddanie się wykorzystaniu; lub
- d) oferowane lub przyjmowane są opłaty lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą

do celów wyzysku pracy lub usług tej osoby, w tym w formie co najmniej przymusowej lub obowiązkowej pracy lub usług, niewolnictwa lub praktyk podobnych do niewolnictwa oraz poddaństwa, lub

do celów wyzysku prostytucji innych osób lub innych form wykorzystania seksualnego, w tym pornografii.

2. Zgoda ofiary handlu ludźmi na wykorzystanie, zamierzone lub rzeczywiste, nie jest brana pod uwagę, gdy został użyty którykolwiek ze środków wymienionych w ust. 1.

3. Gdy zachowanie określone w ust. 1 dotyczy dziecka, jest ono przestępstwem podlegającym karze za handel, nawet jeśli nie został użyty żaden ze środków wymienionych w ust. 1.

4. Do celów niniejszej decyzji ramowej „dziecko” oznacza osobę poniżej 18 roku życia.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. L 191 z 7.7.1998, str. 4.

⁽¹¹⁾ Dz.U. L 105 z 27.4.1996, str. 1.

⁽¹²⁾ Dz.U. L 191 z 7.7.1998, str. 1.

⁽¹³⁾ Dz.U. L 82 z 22.3.2001, str. 1.

Artykuł 2

Podżeganie, pomocnictwo, współudział i usiłowanie

Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że podżeganie, pomocnictwo, współudział lub usiłowanie popełnienia przestępstwa określonego w art. 1 są karalne.

Artykuł 3

Sankcje karne

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że przestępstwo określone w art. 1 i 2 jest karalne za pomocą skutecznych, proporcjonalnych i odstrasających sankcji karnych, które mogą pociągać za sobą ekstradycję.

2. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że przestępstwo określone w art. 1 jest karalne pozbawieniem wolności, przy czym kara maksymalna nie może być niższa niż osiem lat w przypadku gdy przestępstwo zostało popełnione przy wystąpieniu jednej z następujących okoliczności:

- a) przestępstwo poprzez zachowanie świadome lub poprzez rażące niedbalstwo naraziło życie ofiary;
- b) przestępstwo zostało popełnione wobec ofiary szczególnie wrażliwej. Ofiarę uważa się za szczególnie wrażliwą co najmniej w przypadku, gdy nie osiągnęła ona wieku dojrzałości płciowej na mocy prawa krajowego i przestępstwo zostało popełnione w celu wyzysku prostytutki innych osób lub innych form wykorzystania seksualnego, w tym pornografii;
- c) przestępstwo zostało popełnione z użyciem poważnej przemocy lub wyrządziło ofierze poważną szkodę;
- d) przestępstwo zostało popełnione w ramach organizacji przestępczej zdefiniowanej we wspólnym działaniu 98/733/WSiSW, niezależnie od określonego tam wymiaru kary.

Artykuł 4

Odpowiedzialność osób prawnych

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne dla zapewnienia, że osoby prawne mogą ponosić odpowiedzialność za przestępstwo określone w art. 1 i 2, popełnione na ich korzyść przez jakąkolwiek osobę działającą indywidualnie lub jako część organu osoby prawnej, która ma wiodącą pozycję w ramach osoby prawnej w oparciu o:

- a) kompetencje do reprezentowania osoby prawnej; lub
- b) uprawnienie do podejmowania decyzji w imieniu osoby prawnej; lub
- c) uprawnienie do wykonywania kontroli w ramach osoby prawnej.

2. Niezależnie od przypadków przewidzianych w ust. 1 każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne do zapewnienia, że osoby prawne mogą ponosić odpowiedzialność, w przypadku gdy brak nadzoru lub kontroli przez osobę określoną w ust. 1 umożliwił

popelnienie na korzyść tej osoby prawnej przez osobę jej podlegającą przestępstwa określonego w art. 1 i 2.

3. Odpowiedzialność osób prawnych na mocy ust. 1 i 2 nie wyklucza postępowania karnego przeciwko osobom fizycznym, które są sprawcami, podlegają do przestępstwa określonego w art. 1 i 2 lub są jego współsprawcami.

4. Do celów niniejszej decyzji ramowej osoba prawna oznacza każdy podmiot posiadający taki status na mocy stosowanego prawa, z wyjątkiem państw lub innych podmiotów publicznych wykonujących władzę państwową dla publicznych organizacji międzynarodowych.

Artykuł 5

Sankcje wobec osób prawnych

Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne do zapewnienia, że osoba prawna ponosząca odpowiedzialność na podstawie art. 4 karana jest za pomocą skutecznych, proporcjonalnych i odstrasżających sankcji, które obejmują grzywny karne i grzywny niemające charakteru karnego i mogą obejmować inne sankcje, takie jak:

- a) pozbawienie prawa do publicznych świadczeń lub pomocy; lub
- b) czasowe lub stałe pozbawienie prawa do wykonywania działalności; lub
- c) umieszczenie pod nadzorem sądowym; lub
- d) sądowy nakaz likwidacji; lub
- e) czasowe lub stałe zamknięcie zakładów wykorzystanych do popelnienia przestępstwa.

Artykuł 6

Jurysdykcja i ściganie

1. Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki konieczne do ustanowienia swojej jurysdykcji w odniesieniu do przestępstwa określonego w art. 1 i 2 w przypadku gdy:

- a) przestępstwo zostało popelnione w całości lub w części na jego terytorium; lub
- b) przestępca jest obywatelem tego państwa; lub
- c) przestępstwo zostało popelnione na korzyść osoby prawnej ustanowionej na terytorium tego Państwa Członkowskiego.

2. Państwo Członkowskie może postanowić, że nie będzie stosowało lub będzie stosowało tylko w szczególnych przypadkach lub okolicznościach zasady jurysdykcji określone w ust. 1 lit. b) i lit. c), jeżeli przestępstwo zostało popelnione poza jego terytorium.

3. Państwo Członkowskie, które na mocy swoich przepisów nie stosuje ekstradycji własnych obywateli podejmuje środki konieczne do ustanowienia swojej jurysdykcji i ścigania, w odpowiednim przypadku, w odniesieniu do przestępstwa określonego w art. 1 i 2, jeżeli zostało popelnione przez obywatela tego państwa poza jego terytorium.

4. Państwa Członkowskie informują odpowiednio Sekretariat Generalny Rady i Komisję, gdy postanowią stosować ust. 2, w odpowiednim przypadku ze wskazaniem szczególnych sytuacji lub okoliczności, w których stosuje się decyzję.

Artykuł 7

Ochrona i pomoc ofiarom

1. Państwa Członkowskie ustalają, że śledztwa w sprawie przestępstw objętych niniejszą decyzją ramową ani ich ściganie nie jest uzależnione od dokonania przez osobę, wobec której dokonano przestępstwa, zawiadomienia lub wniesienia oskarżenia, co najmniej w przypadkach, w których stosuje się art. 6 ust. 1 lit. a).

2. Dzieci będące ofiarami przestępstwa określonego w art. 1 powinny być uważane za ofiary szczególnie wrażliwe na mocy art. 2 ust. 2, art. 8 ust. 4 i art. 14 ust. 1 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym⁽¹³⁾.

3. W przypadku gdy ofiarą jest dziecko, każde Państwo Członkowskie podejmuje środki możliwe dla zapewnienia właściwej pomocy jego rodzinie. W szczególności każde Państwo Członkowskie, w odpowiednim przypadku i gdy to możliwe, stosuje wobec rodziny, o której mowa, art. 4 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW.

Artykuł 8

Zakres terytorialny

Niniejszą decyzją ramową stosuje się do Gibraltaru.

Artykuł 9

Stosowanie wspólnego działania 97/154/WSiSW

Wspólne działanie 97/154/WSiSW przestaje być stosowane w zakresie, w jakim dotyczy ono handlu ludźmi.

Artykuł 10

Wykonanie

1. Państwa Członkowskie podejmą środki niezbędne do wykonania niniejszej decyzji ramowej przed dniem 1 sierpnia 2004 r.

2. Do dnia określonego w ust. 1 Państwa Członkowskie prześlą Sekretariatowi Generalnemu Rady oraz Komisji teksty przepisów transponujących do ich prawa krajowego obowiązki nałożone na nie na mocy niniejszej decyzji ramowej. Rada, najpóźniej do dnia 1 sierpnia 2005 r., oceni w oparciu o sprawozdanie stworzone na podstawie tych informacji i sprawozdanie w formie pisemnej przekazane przez Komisję zakres, w jakim Państwa Członkowskie podjęły środki do wykonania niniejszej decyzji ramowej.

Artykuł 11
Wejście w życie

Niniejsza decyzja ramowa wchodzi w życie z dniem jej opublikowania w Dzienniku Urzędowym.

W imieniu Rady
T. PEDERSEN
Przewodniczący

Sporządzono w Brukseli, dnia 19 lipca 2002 r.

© European Communities (Wspólnoty Europejskie), <http://eur-lex.europa.eu/> Za autentyczne uważa się wyłącznie przepisy prawne Unii Europejskiej opublikowane w papierowych wydaniach Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej.

